

DOSAR 22 : CIVILIZATIA SATU'LUI ROMÂNESC

■ sociologul H. H. Stahl semnează în pag. 10 eseul „Omul și pogonul”

DIN SUMAR:

■ La sate nu vor mai fi țărani – interviu cu folcloristul și antropologul Mihai Pop în paginile 12–13

PUBLICATIE SAPTAMINALA EDITATA DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL

După ce au fost amânați cu manevra preelectorială a reformei agrare legate de numele lui Petru Groza, țărani s-au dezmeticit repede (dar niciodată pe deplin) atunci cind partidul comunist, beneficiind de condițiile oferite de ocupația sovietică, a pus mină pe putere. Represiunea comunistă s-a generalizat după proclamarea Republicii Populare Române, iar impotriva țărănimii s-a dus o luptă tenace și, astăzi încă să spun, incununată de succes. Numeric, în patruzeci de ani, țărănimea a suferit o masivă descreștere, însoțita de o severă altărire colitoivă, concretizată printr-un dublu proces: de imbastriire și de feminizare a forței de muncă din agricultură. Industrializarea n-a fost doar o operațiune economică, ci, prin implicăriile sale, părilejul (și factorul principal) ai unei majore mutații sociale, prin transformarea practic post-noapte a unor mase țărănești „depeisate” în mai mult sau mai puțin compacte formații muncitorești; colectivizarea (evident, forțată) și industrializarea (evident, excesivă) au modificat fundamental profilul social, ca și cel moral, al României.

Țărani s-au făcut muncitori pentru că mizeria de la țară se deosebea de cea de la oraș prin faptul că prima era fără nici o speranță. Nu de muncă și fugit țărani, cind s-a făcut muncitor la oraș, ci de lipsă de perspective a satului; în definitiv, abia muncă țărănumi, cît și cea a muncitorului sunt munci grele și foarte grele (de cele mai multe ori, nu există nici o diferență între mijloacele crăpățate de muncă ale țărănumi și cele ale muncitorului). Venitul sigur, chiar dacă redus, a fost o atracție irezistibilă pentru țărănumi condamnat, în calitate de clasă socială, la moarte.

Legat de sat printr-o relație devenită tot mai superficială cu trecerea anilor, nouii muncitori a rămas la oraș: dacă propaganda oficială pomenea adesea despre sistematizarea și urbanizarea localităților rurale, ea se făcea că nu observă coloalității fenomen, poate mai puternic, al neo-ruralizației orașelor, atât la nivel populational, cît și la cel al condițiilor ne-mijlocite de viață.

Față de sat, orașul mai apără și ca un fel de tărîm al libertății; într-adevăr, „harnica noastră țărănumi cooperativă”, în măsura în care mai muncea în agricultură, presta o activitate zilnică de la răsăritul și pînă la apusul soarelui, fără să înțină seama de sărbătorile legale sau de repausul săptămînal, avînd permanent în minte sancțiunile naturii, care, alături de cele ale unei nedrepte legislații economice, punea în pericol soarta recoltelor. Pentru țărani, muncitorul era o persoană care lucra doar opt ore pe zi (din greu, desigur), dar care apoi poate face ceea ce dorește; această iluzie trebuie să fi exercitată o puternică presiune asupra tineretului sătesc, obligindu-l să se hotărască pentru proletarizare. Alte șipci: relativă siguranță a venitului, pensionarea, dobândirea unui statut socio-profesional superior etc. vor fi contribuit și ele la succesul întregii operațiuni. Odată prefăcut în muncitor, țărănumi ajuns la oraș și supus rigorilor muncii industriale, în clipele sale de reverie, va învîndi relativa lipsă de grabă și de control ce caracterizează munca în agricultură; trezit din visul său pasivist la realitatea vieții de fiecare zi, muncitorul va continua să rămnă la oraș (cel puțin pînă la pensiune) și să se inghesue, disciplinat, în mijloacele de transport în comun care-l duc, de bine – de rău, la uzină.

Dincolo de iluziile curente, cred că țărănumi și-a asumat riscul de a veni la oraș și dintr-o explicabilitate responsabilitate familială; viața la sat nemulțimicențnică o perspectivă reală de împlinire socială sau și profesională, să venit la oraș o să cum altii au plecat în străinătate, știind prea bine că ei însăși vor fi sacrificați. Dar au ales această jertfă pentru copiii lor. În străinătate, abia copiii emigranților aveau sansa integrării în lumea Occidentală; la fel, țărănumi venit la oraș, de cele mai multe ori, nu putea nădejdui decât să olungă muncitor, în schimb copiii săi puteau speră să intre pe o traiectorie favorizată pentru afirmarea personalității lor și, deci, ocuparea unei poziții superioare în cadrul societății.

In condițiile în care industrializarea s-a făcut în

ÎNCOTRO

România în bună parte într-un mod aberant, se poate prevedea pentru viitorul apropiat o importantă restructurare la nivelul întregii economii, ceea ce în plan social nu poate fi însoțit decât de eliberarea forțării a unui mare număr de actuali muncitori. Îndeosebi dintr-o acia a căror calificare și specializare este aproape neînsemnată (muncitorii necalificați pot fi inclusi aici); spre a evita povara economică și politică a unei masă de șomeri, lux pe care România nu și-l poate permite, se va pune în curînd problema reorientării profesionale a unor grupe semnificative ale populației active, iar această reorientare nu este posibilă decât fie spre agricultură, fie spre sferea serviciilor. Ultima variantă implică o mai complicată abordare, pentru că în servicii este nevoie de lucrători avînd o calificare specială, precum și calități, indemnătări etc. destul de pretenioase. Cît privește prima variantă, a cărei deviză ar putea fi „înapoi la sat!”, ea presupune, înții de toate, o nouă reformă agrară, radicală: pămîntul actualelor cooperative agricole de producție să fie împărțit țărănumi, precum și celor care sunt dispuși să (re-)devină țărani. Reorientarea spre agricultură a actualilor muncitori dintr-o serie de uzine alimentare, care ar însemna și întinerirea (precum și masculinizarea) forței de muncă, este însă un fenomen de mutație socială. Țărănumi, ca și clasa muncitorilor, se poră că își se pregătesc, încă o dată, rolul de obiect al unei acțiuni istorice de anvergură; dar dacă muncitorii își pot forma organisme de auto-apărare (sindicale, înainte de toate), țărănumea – cea de astăzi și cea viitoare – se prezintă practic dezarmată în realitatea românească postrevoluționară.

DAN OPRESCU

JUSTIȚIA

Vremile, sub cîrma cui?...

Ceea ce ne-a rămas după Revoluția din decembrie, în afara de consecințele nefaste ale unui declin incontestabil în toate domeniile vieții sociale, este și ura împotriva ideologiei comuniste, dar și speranța într-o viață liberă și demnă. De altfel tocmai această ură a fost suportul psihic al Revoluției. Deși un asemenea sentiment este exclus din categoria sentimentelor ce fac cinstire omului, totuși apariția, intensitatea și persistența lui în psihicul nostru se justifică — tot omenește vorbind — prin jertfele, suferințele fizice și morale suportate timp de peste patru decenii de dominație comunismă. Persistența lui constituie poate singura garanție că reîntoarcerea la comunism va fi imposibilă. Astfel privind lucrurile observăm că deși dezonorant el nu conservă celelalte sentimente ce ne onorează. Altfel, riscăm să degradăm și ceea ce a mai rămas bun în noi. Evident nu trebuie confundată ura împotriva unei ideologii însuține cu ura generaționare de incitare, răuțate, învidie, răzbunare etc., care trebuie combătută prin toate mijloacele permise. Speranța într-o viață liberă și demnă să se dovedească mai putin realistă pentru temeuri ce n-au putut fi observate imediat datorită exploziei de bcurie generată de victoria Revoluției și de un An Nou cum n-a mai fost altul de peste cinci decenii, iar la acelă seară născute chiar în 22 au mai fost adăugate și altele. Incerc să le notez.

1. Montinerea în funcții importante a unor foști activiști de partid și de stat ai nomenclaturii comuniste compromisi sau a căror valoare profesională și integritate morală sunt discutabile, în condițiile în care nimenei nu poate sustine că în acestă perioadă nu au disperat toate valorile. Adaug că sub dictatura comunismă oamenii de valoare nu s-au prea bucurat de stimă și nici n-au prea fost promovati. Cum se poate explica, de exemplu, montinerea în funcție a magistratilor militari (procurori și judecători) care pînă la 22.12.1989 au arătat, au trimis în judecătă, respectiv au condamnat la moarte sau la grele pedepse de libertate (să de sănătate) ne toți asasini „infraactori politici”, de fapt oponenti ai dictaturii comuniste, cunoscuți și în cîrma cărora se faceau „infrastructuri” erau date — prin lege — în competenție exclusivă a procururilor militare și instanțelor militare. Acești magistrati militari au exercitat ordinul comandanților lor supravîtuitori, din care unul nu-a arătat și a întocmit recizitoriu, al doilea a reprezentat Procuratora în fața Tribunalului Militar Teritorial București, al treilea a întocmit și semnat recursul declarat de Direcția Procuraturii Militare, iar al patrulea a susținut recursul în fața Tribunalului Suprem — Secția Militară —, ca instanță de recurs: „Judecătorii militari au fost rapte: doi în prima instanță și alți cinci în instanță de recurs. Si nu sunt singurul trecut prin furile lor caudine. Sunt ca mine mihi de condamnați. „Televiziunea liberă” după „greșeala” de a ni-l prezenta la procesul celor patru (Bobu și coaliții) — și-a făcut „autoerictică” — probabil — și ni-l arată de la asemenea distanță încît mai că nici nu-l putem număra, dar să le mai recunoaștem și fetele. Este o rasină! Ce-ar fi spus omenirea întregă dacă procesul de la Nürnberg ar fi fost condus de o instanță constituită din magistrati dictatori?“

2. Numirea ori avansarea în funcții importante a unor foști activiști de partid și de stat din vecchia nomenclatură, compromisi sau chiar necompromisi, dar a căror valoare profesională și integritate morală nu au fost remarcate de nimenei decit —

tinutii politici anti-comuniști din perioada dictaturii comuniste au fost cu toții oponenți politici. Magistratii militari compromisi nu pot fi înlocuiri? Cum a fost posibil ca și după Revoluție, aceșii magistrați militari compromisi să fie folosiți în continuare, în același roluri, anchetând, trimițând în boxa acuzațiilor și judecând pe foșii lor „tovarăși” în „opera” de distrugere a oicea opoziții împotriva dictaturii comuniste? Ce să mai spunem despre „calitatea” unchetelor penale, despre recizitorii neconvingătoare și despre — în unele cauze — precare cercetare judecătorească? Dar despre soluția dată în cauză a celor ce au ajutat (acarii) fugătorilor — exact reversul recizitoriuului prin care li s-a cerut condamnarea? Dar despre condamnarea lui Manea Măneșiu, deșă fată de Paul Niculescu Mizil — liber și în funcție la acea dată — nu făcuse în plus decit că dormise în cabinetul său? Cine se face vinovat de această stare de lucru? Ce ar spus domnul Ministrul Apărării Naționale, care — printre un comunicat publicat în presă — a făcut cunoașterea înălțării din anumă, și securitatea a cadrelor compromise sub dictatura comunistă? Magistratii militari compromisi sub același dictator nu au deciș în Armata? Nu numai că nu au fost treceți în rezervă, dar unii au fost avansați în grad (la propunerea cui)? Drept recompensă pentru „meritele” din trecut. La C.P.U.N., relativ recent, s-a acreditat ideea că n-au fost compromisi decit civili, iar necunosătorii au acceptat-o. Numai în cazul meu, au fost unsprezece patru procurori, din care unul nu-a arătat și a întocmit recizitoriu, al doilea a reprezentat Procuratora în fața Tribunalului Militar Teritorial București, al treilea a întocmit și semnat recursul declarat de Direcția Procuraturii Militare, iar al patrulea a susținut recursul în fața Tribunalului Suprem — Secția Militară —, ca instanță de recurs: „Judecătorii militari au fost rapte: doi în prima instanță și alți cinci în instanță de recurs. Si nu sunt singurul trecut prin furile lor caudine. Sunt ca mine mihi de condamnați. „Televiziunea liberă” după „greșeala” de a ni-l prezenta la procesul celor patru (Bobu și coaliții) — și-a făcut „autoerictică” — probabil — și ni-l arată de la asemenea distanță încît mai că nici nu-l putem număra, dar să le mai recunoaștem și fetele. Este o rasină! Ce-ar fi spus omenirea întregă dacă procesul de la Nürnberg ar fi fost condus de o instanță constituită din magistrati dictatori?“

3. Numirea ori avansarea în funcții importante a unor foști activiști de partid și de stat din vecchia nomenclatură, compromisi sau chiar necompromisi, dar a căror valoare profesională și integritate morală nu au fost remarcate de nimenei decit —

poate — în sens negativ. Exemple: domnul Teodor Vasiliu, președintele actualiei Curții Supreme; domnul Teofil Pop, ministru justiției și alții din alte domenii de activitate.

2. Numirea în funcții importante a unor persoane ce n-au făcut parte din nomenclatura comunistă, dar a căror trecut pătuț de antecedente penale pentru săvârșirea unor infracțiuni de drept comun sau a căror conductă generală nu-i discredită numai pe ei, ci și pe cel ce i-au acopiat sau menținut în fruntea unor organisme centrale.

Ce are de spus domnul ministru al Justiției, Teofil Pop? Dar domnul procuror general, Gheorghe Robu? Am citit în nr. al Revistei „22” răspunsurile sale date la unele întrebări și mă opresc la cîteva. Astfel, la pet. 3 dinul precizează, cîtez: „fără îndoială că magistratii care în trecut au pronunțat hotărîri abuzive nu au forță morală de a participa la judecarea aciilor de represiune, acesta fiind un atât de elementar“. Este de observat că formularea „au pronunțat hotărîri abuzive” se referă la judecători și nu la procurori, pentru că aceștia din urmă nu pronunță hotărîri deși și ei sunt magistrati. De asemenea și „participarea la judecarea...“ se referă tot la judecători pentru că aceștia sunt cei ce judecă — în sensul codicului de procedură penală. Trebuie comparat acest răspuns cu cel dat de domnul președinte al Curții Supreme de Justiție, care sustine că „adevărul elementar” exprimat de domnul procuror general nu-i nici adevăr și nici elementar, deoarece — după opinia sa — generalul maior de justiție Valeriu Sitaru ar putea participa la judecarea oricărui cauză chiar dacă înainte a făcut parte din complotul de judecată investit eu judecătorul Mircea Răceanu (și chiar a subsemnatul, adăugă eu, la TMTB cind domnul Sitaru era vice-președinte al aceluiași Tribunal cu gradul de lt. col. de justiție) și deoarece în toți anii care au trecut a dovedit constant același fel este normal ca și să fie general, avansat pînă chiar după revoluție. Motivarea domnului Teodor Vasiliu — să-mi fie lăsat — nu mai suportă comentarii. Este suficientă concluzia sa: din trei judecători, unul poate să fie astăzi și cîrma astăzi — și din cel compromis. Ce dacă?

Răspunsul domnului procuror general de la pet. 4 precizează că „procuratura (ca și justiția) au fost tinute de o parte de regimul ceaușist și că, deci, este deosebit de a se vorbi de o procuratură (justiție) ceaușistă“. Chiar astăzi fie? Aici trebuie să fie făcută o distincție clară între magistrati militari pe de o parte și cei civili pe de altă. Sub toate aspectele. Să ai competenței, și ai contactelor obligatorii cu alte instituții ale statului și ai drepturilor și ai îndatoririlor etc. Pentru

eci ce nu sănătatea subliniază: — că magistratii militari erau în primul rînd militari și numai după aceea și juristi; — că erau în contact cu securitatea și nu greșeșe dacă afirm că în fapt — nu în drept — erau aproape subordonati securității din al cărei cînvînt nu prea legeau. Cine nu se temea de securitate? Din acest motiv nu se întimplă deloc că securitatea să spună „hâsa“, iar magistratii militari să spună „cea“; — că în limită, în afara de infracțiunile săvârșite de militari, în competența lor exclusivă erau și infracțiunile împotriva securității statului (politice, economice și sociale); — că salarizarea lor era net superioră celorlalți magistrati (civilii) cu care de altfel nici nu aveau contacte, nici de serviciu și nici particulare, decit cu totul incidentale; — că rolul lor funest în combaterea efectivă a oponenților politici era în prim-plan, strict secret și foarte important, sub pretextul „apărării securității statului“ adică a dictaturii comuniste, spus mai pe înțelea. Este adevără că magistratii civili, în a căror competență intră cauzele zile civile și acele infracțiuni care sunt combătute în orice teră (furțul, violul, tălhăria, omorul, insulăcina, specula, falsul etc.) erau plătiți sub nivelul unui plutonier major de militie și nu prea erau în atenția partidelui, decit în cauzile în care interesele personale ale activiștilor sau altor „mărimi“ dictau o asemenea atenție. Să de ce să n-o spun deschis? Care procuror sef, ori care președinte de Judecătorie sau de Tribunal își permite să nu fi în seama de cererea, indicatiile sau chiar de dispoziția primului secretar al Judecătorului, al Municipiului etc.? Cei ce și-au permis asemenea atitudini de curaj au fost pasări rare. Să totuși nu fost! Așa că dacă admitem că am avut economie comunistă, cultură comunistă și toate celelalte tot comuniste, de ce n-am fi avut și procuratură civilă și instanțe civile tot comuniste? Să dacă este înadmisibil să comparați un hot, ex-croc sau criminal odios cu un oponzent politic anti-comunist de ce să nu tratăm diferit, și pe cel ce au fost chemați să instrumenteze cu magistratii civili respectiv militari în cauze atât de diferite? De ce să nu vedem că un magistrat civil trimis în judecătă sau condamnat un hot nu se poate compromite în nici o societate, fie capitalistică, fie comunistă, în timp ce un magistrat militar trimis în judecătă sau condamnat un critic onest al unui regim politic totalitar se compromite în orice caz, chiar dacă invocă ordinul superiorului. Greșeala este omenescă — adevără — dar a greșit rapid viața sau libertatea unui om nevinovat este înadmisibil, pentru că asemenea greșeli sunt ireparabile. Viața și libertatea nu sunt piele de schimb.

In concluzie, și întrucât Justiția — în toate sensurile — trebuie respinsă în drepturile ei firești, se impune să se treacă la îndepărțarea tuturor celor compromisi sau incapabili din funcțiile ce încă detin, mai ales că începând cu 22 decembrie (cînd domnul pe Neculce) „omul refuză să mai suporte cîrma vremilor și luptă pentru ca vremile să treacă sub cîrma lui“.

IOAN MARCULESCU

Scrisoare deschisă domnului Procuror general GHEORGHE ROBU

DOMNUL PROCUROR GENERAL

Am citit cu viu interes, în nr. 9 al revistei „22”, răspunsurile Dv. la întrebările formulate de redacția revistei în legătură cu procesul de la Timișoara. Ceva esențial să se schimbe în bine în raporturile dintre opinia publică și procuratura dacă aceasta din urmă, prin cel mai înalt reprezentant al ei, înțelege să dea celei din urmă explicații autorizate asupra unor probleme de larg și acut interes. Un dialog real începe să se înfiripe acolo unde pînă nu demult domnea un dialog al surșilor ori, mai rău, un monolog „de sus“. Introducerea presei în mecanismele legale, prea adesea ignorante, ale anchetelor și justiției penale postează înălțării nedumeriri și spulberă suspiciuni nelegitime. Prețind în cînvînt valoarea utilizării unor asemenea explicații pentru marea publică, mărturisesc, totuși, că am fost irapat de unele concluzii făcă de care, în cadrul amintitului dialog, acceptat implicit de Dv., într-îngădui să formulez cîteva rezerve. Aceste rezerve sunt determinate de nevoie acută, pe care o bănuiesc și a fi a tuturor surșilor autențici ai justiției, de a suna unei analize critice trecutul organelor de stat — securitate, militie, procuratură și justiție — care au indeplinit în țara noastră ceea ce teoria leninist-stalinistă numea, fără făsușă podoasă, „funcția repreșivă“ a statului. Înălță passajul „pus în chestiune“ din răspunsul Dv.: „...Procuratura (ca și justiția) au fost tinute de o parte de regimul ceaușist...“ deci, este deosebit de a se putea vorbi despre o procuratură ceaușistă. Despre elemente ceaușiste, este posibil, dar acest lucru urmează să-l stabilim“.

Inainte de toate, o rezervă de ordin general. Nu cred că vorbind de activitatea organelor statului comunism, inclusiv de activitatea acestora care au exercitat „funcția repreșivă“, se poate face o distincție de esență între ceaușism și ante-ceaușism (denumit de unii și „dejile“ de la nu mai puțin odioșul Gheorghiu-Dej). În mod corespunzător, nu mi se pare justificată „decuparea“ unei perioade ceaușiste în

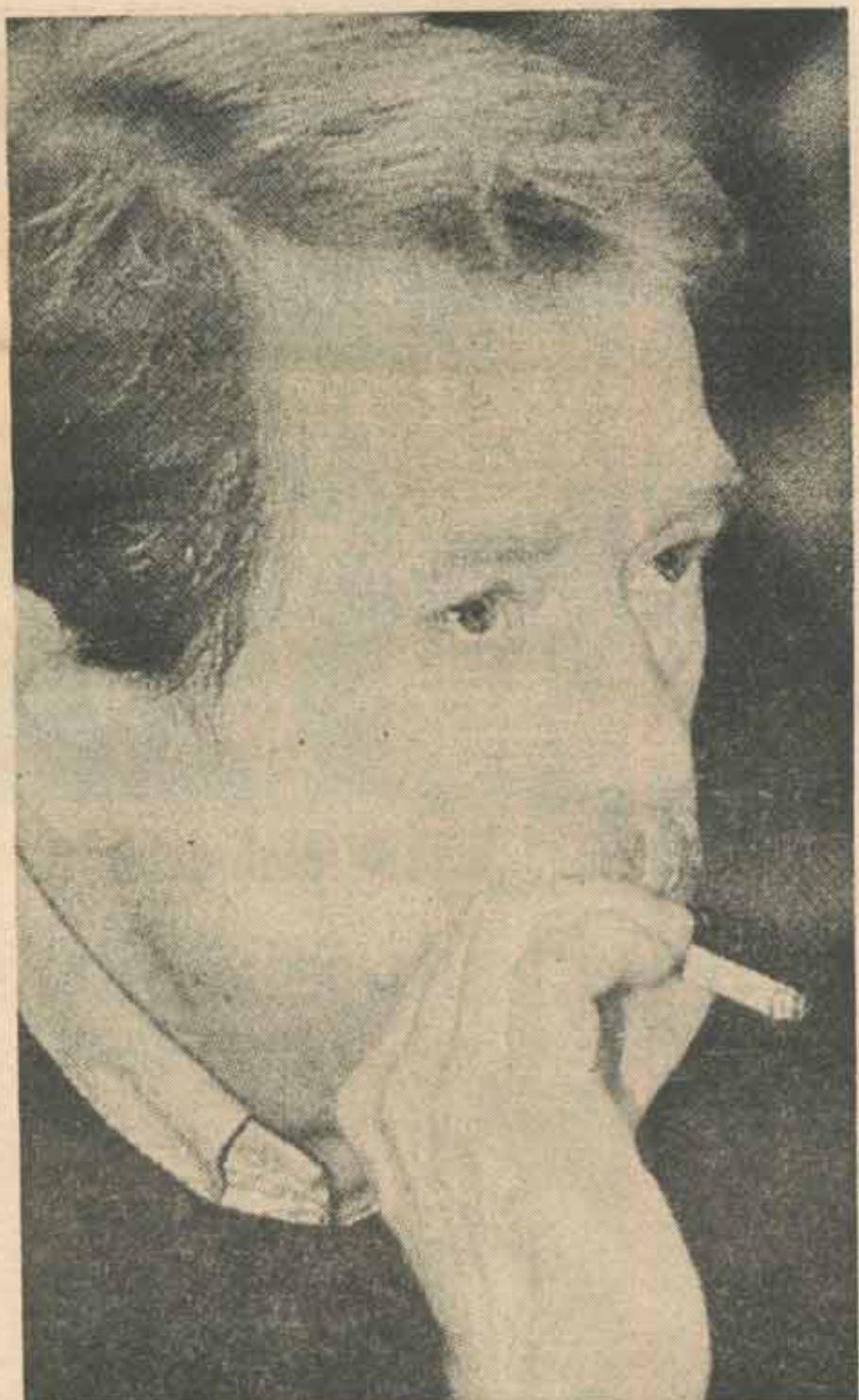
că se sustină, în același timp, că aceste două organe de stat au fost „tinute de o parte“ de regimul comunist. Cît privește contribuția de fapt a procururării și justiției, indeosebi penale, la fărădelegile tiraniei comuniste, urcîne ca în contact cu procuratura și justiția stie că acestea, alături de securitate și militie (coordonate, toate, în cadrul ce al per de o secție specială, unică), au constituit aparatul represiv pe care regimul comunist să-l bizută tot timpul și datorită căruia și rezistătății amar de vreme. Mărturie de netăgăduit în acest sens stau: procesele politice din era dejeștă care au dus la decimația elitelor intelectualității românești și la îlichidarea partidelor politice democratice; procesele penale „de drept comun“, care cămuflau adesea răfuile cu opozanții politici pe care regimul comunist, de teamă străinătății, nu voia să-i recunoască drept ceea ce erau în realitate — dizidenți; condamnările pentru infracțiunile sau artificiale amplificate; procesele penale „de drept comun“, care cămuflau adesea răfuile cu opozanții politici pe care regimul comunist, de teamă străinătății, nu voia să-i recunoască drept ceea ce erau în realitate — dizidenți; condamnările pentru infracțiunile sau artificiale amplificate; procesele sumare „la fata locului“ organizate pentru „exemplaritate“, soldate mai deosebit de putede maxime pentru toti înculpații; anchetele efectuate la Procuratura Generală în cauzele mai „delicate“ de către asa-numitul „birou de anchete speciale“; abuzurile săvârșite cu ocazia aplicării legii nr. 18/1968, cînd alături de „cerțetări“ realmente îmbogățite în mod ilicit, erau depozitați de tot avutul dobindit prin munca cinsită oamenii vinovați doar de faptul că nu au avușeră prevedere să-și preconstituie probe pentru a demonstra dobândirea pe căi legale a averii lor; procesele, chiar civile, precum un divorț sau un litigiu locativ, în care un telefon dat de primul secretar în favoarea uneia dintre părți cintărea în balanță justiției mai mult decit orice text de lege; practica statonicită în ultimii ani la instanțele judecătorești din capitală (poate și din provincie), unde în procesele penale, achitările (spre deosebire de condamnări) trebuiau să fie „aprobată“ în prealabil de conducerea judecătorești sau a Tribunalului Municipiului București, printre altele pentru a nu se discredită procuratura, care trimese, prin ipoteză, în judecată un nevinovat, și multe, multe altele, pe care spațul limitat nu-mi permite să le evoc. Iar dacă ar fi să venim mai aproape de zilele noastre, cine nu știe că, flancind securitatea și militia,

procuratura, prin reprezentanții săi de rangul cel mai înalt și prin anchetatorii săi cel mai „experimentați“ a avut o „prezentă“ dintre cele mai prompte și „active“ în locurile fierbinți ale „marmitei“ anti-ceaușiste din Valea Iulii (1977), Iași (1988), Brașov (1987), Timișoara și București (decembrie 1989), așa cum să-a relatat în presă și a ieșit la iveală în procesele desfășurate pînă acum. Să atunci, se mai poate afirma că procuratura și justiția au jucat un rol minor în apărarea și supravîtuirea tiraniei comuniste? Să adăugăm însă, pentru respectul datorat adevărului, că în acțiunea de apărare a regimului comunist și avocațura a dat, uneori, un tribut dezechilibrat, „dublină“ procuratura în funcția sa acuzatoare, mai cu seamă în procesele politice. Este însă tot atât de adevără că în întreaga istorie a procururilor și a justiției comuniste au existat și procurori și judecători care să-și strădui, uneori cu riscul carierei și chiar al libertății lor, să facă să triumfe dreptatea și legalitatea, sau care prin abnegare, profesionalismul, îscusință și curajul lor au combatut criminalitatea de rînd. Dar abstractie făcînd de aceste exceptii, nu vi se pare oare mai potrivit să admitem că procuratura și justiția, ca organe aparținînd aparatului represiv al statului comunism, au slujit mai degrabă intereselor acestui moșoi totalitar decit idealurile de dreptate și legalitate înscrise formal în constituție și în legile lor organice? Închei această poate prea lungă scrisoare cu convingerea că desfășurarea înălțării de trecutul odios al totalitarismului din ultimele patru decenii impune, printre altele, analiza lucidă și completă desfășurare de toate organele care au îndeplinit „funcția repreșivă“ a statului comunism. Numai astfel se poate asigura tineretului de azi și generațiilor ce vor veni un viitor ferit pentru totdeauna de ororile îndurătoare de generația noastră. Sub îmbolțul exclusiv al acestui gînd de mai bine pentru mult prea năpăstuita noastră țară să adresez, Domnule Procuror General, scrisoarea de față, ca unul care am cunoscut, din motive exclusiv politice, rigorile închisorilor comuniști și care, vreme de 35 de ani am apărat, pe căi mi-a stat în putință, prin viu grai, în bară justiției și prin scris, în două cărți cu subiecte anti-totalitar, libertatea, adevărul și dreptatea.

DORU COSMA

puterea celor fără putere

VÁCLAV HÁJEL

(Urmare din numărul trecut)

Așa cum am mai spus, „disidenții” îndrăgind să fie sceptici față de o gîndire politică bazată pe convingerile că schimbările sociale profunde pot fi realizate doar prin determinarea unor modificări în sistem sau guvern (indiferent de metodile folosite) și față de credință că atari schimbării — pentru că sunt considerate „fundamentale” — justifică sacrificarea unor lucruri „mai puțin fundamentale”, adică viețile umane. Respectul față de concepțiile teoretice atîrnă aici mai greu decât respectul pentru viața umană. Si tot mai o astfel de atitudine amenință să aservească din nou omul.

Așa cum am încercat să arăt, „mîscările disidențe” împărtășesc punctul de vedere contrar. Ele consideră schimbarea sistemului ca fiind ceva superficial, secundar, ceva ce în sine nu poate garanta nimic. Astfel, o atitudine care întorce spătele vizunilor politice abstrakte ale vîitorului pentru a se ocupa de ființele umane concrete și de căile de a le apăra eficient într-un aici și acum, este în mod natural însoțită de o antipatie sporită față de orice formă de violență săvîrșită în numele unui „vîitor mai bun” și de profunda convingere că un vîitor cucerit prin violență riscă să fie mai râu decât ceea ce există acum: cu alte cuvinte, vîitorul va fi în mod fatal stigmatizat de

chiar mijloacele utilizate pentru a-l cucerî. În același timp, această atitudine nu trebuie confundată cu un conservatorism politic sau o moderare politică. „Mîscările disidențe” nu resping ideea de răsturnare politică violentă pentru că ea pare prea radicală, ci pentru că le apare că fiind insuficient de radicală. Pentru ele problema se află în o adâncime mult prea mare pentru a putea fi soluționată prin simple schimbări de sistem, fie ele guvernamentale sau tehnologice. Unii oameni, fidei doctrinelor marxiste clasice ale secolului al XIX-lea, intîleg sistemul nostru ca pe o hegemonie a unei clase exploatatoare asupra uneia exploatație și, pornind de la postul său că exploatațorii nu-si cedeză niciodată puterea de bunăvoie, vîd unica soluție într-o revoluție care îi arăzoni. Bineîntele, ei privesc activitățile de genul luptei pentru apărarea drepturilor omului ca fiind exasperant de legaliste, iluzorii, oportuniste și în ultima instanță eronate, pentru că ele porneșc de la presupoziția îndoielnică a posibilității de a negocia cu bună credință cu exploatațorii pe bazele ofertei de a-lăudă legalitatea. Problema este că ei sunt incapabili să găsească pe cineva suficient de hotărât pentru a întări această revoluție, cu rezultatul că devin amari, sceptici, pasivi și pînă la urmă apatici — sfîrșește, cu alte cuvinte, exact acolo unde vrea să-i aducă sistemul. Iată că de gravitate pot rătăci aplicând mecanic, în circumstanțe post-totalitare, modele ideologice din altă lume și alte timpuri.

Desigur, nu e nevoie să fiți partizan revoluției violente pentru a întreba dacă apelul la legalitate are vreun sens atunci când legile, — și cu precădere cele generale, care privesc drepturile omului — nu sunt decât o făță, un aspect al lumii aparentelor, un simplu joc în spatele căruia se ascunde manipularea totală. „Ei pot ratifica orice, pentru că vor continua oricum să facă ce vor” — iată o părere cu care ne întîlnim frecvent. Nu e oare adevarat că a te comporta ca și cum te-ai lăsa angajamentele în serios, a apela la legi despre care orice copil știe că sunt respectate doar astăzi vreme cit guvernul o doreste, și pînă la urmă un fel de ipocrizie, un obstructionism à la Svejk și în fond doar un alt mod de a juca jocul, o altă formă de auto-iluzionare?

Această întrebare nu-si poate găsi răspunsul decât dacă analizăm mai întîi implicatiile mai largi ale felului în care funcționează codul legal în sistemul post-totalitar.

Intr-o dictatură clasică, intr-o măsură mult mai mare decât într-un sistem post-totalitar, voîntă conducătorului este executată direct, de o manieră nereglementată. O dictatură nu are motive să-ni ascundă fundațiile, să mascheze funcționarea reală a puterii, ea nu are nevoie, deci să se impovăreze prea mult cu un cod legal. Sistemul post-totalitar este, pe de altă parte, profund obsedat de nevoia de a supune total unui ordin unic: viața într-un astfel de sistem și în întregime înălătură de o densă textură de reglementări, proclamații, directive, ordine și reguli. (Nu se vorbește fără motive de un sistem birocratic.) O amplă proporție a acestor norme funcționează ca instrumente directe ale complexelor manipulații ale vietii specifice sistemului post-totalitar. Indivizii nu reprezintă mult mai mult decât angrenaje într-un enorm mecanism și semnificația lor e limitată la funcția lor în acest mecanism. Munca lor, cadrul domestic, mîscările, expresiile sociale și culturale, totul, pe scurt, trebuie strîns la olaolă astfel încît să nu părăsească prea multă parte din sistemul post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acostă hârtie de reglementări oficiale, produs inevitabil al sistemului post-totalitar. Cu o coerență din se în ce mai mare încărcare și anarchie. De la bucătăriul unui restaurant care nu poate să găsească ceva special pentru clientii săi fără ca aparatul birocratic să aprobe acest lucru, la cintărea care nu poate interpreta un cîntec la un concert fără închînarea birocraticei, toată lumenă, și în toate aspectele vieții, și prin să în acost

ACENTE

Florin Berindeanu

● Metamorfoza unei mentalități

Spre deosebire de celelalte „socialisme” care și-au schimbat mai degrabă din mers — ca în jocul de handbal sau hochei — vechile conduceri și mentalități, la noi a fost nevoie într-adecvăr de revoluție. Existând revoluții, se pune implicit problema paternității lor. Ajungind astăzi, neconfruntându-și cu problema de axiologie toponimică, dacă-i pot spune asa. Oare care ar fi, dacă ar fi, mai nobilă dintre aceste revoluții? Eu zic că, în virtutea democrației teoretice, dar practic melipisoare, toate. Începutul este la fel de grandios ca și sfârșitul, incă ar spune că 16 și superior lui 22, mi se pare doar o afirmație a priorității, altfel comparația în sine n-are rost, iar aritmetic e chiar absurdă.

Eșențial este să vedem concertul acestor revoluții în ansamblul lor sau, altfel spus, evoluția revoluției alcătuită — așa cum vedeas Chesterton funcția modelatoare a imaginării — din stratificări de revoluții. Si pînă la stabilizarea geologică a acestor depuneri, adică pînă la aceea democrație tîhnită în care suspiciunea a început de mult a mai fi un automatism indispensabil, parcă ar fi mai bine să ne hrănim vigilența din impulsivitatea lucidă a dialogului autentic, răspîndit și fără aliniuni patetice. Cred că ar fi oportună de acela și apariția unei reviste „18” — evident la Timișoara — care ar incadra ferici și simbolele actuali istorici ai Revoluției și care ar avea pe deasupra rolul de autoritate în a deschide „foc continuu” împreună cu „22” asupra restantei la dialog. Căci această inabilitate să compromitere sunătoare a darului socratic al con-vorbirii este ceva ce ne îngrijorează tocmai acum.

De la incenut mi s-a părut ideea Grupului pentru Dialog Social o sănătate postă redresă forța morală a individului, prin reintegrarea lui în circuitul existenței publice, o existență dependentă în aceste condiții doar de grila rostirilor logice și a pacientei față de discursul celuilalt. De aproape o jumătate de secol s-a trăit în afara spiritului agorelor lor acum, din păcate, se tinde să se constituie una originală (nu stiu cum e mai bine: să pun ghilimele sau să subliniez cuvintul dinaintea parantezelor). Pare-se că această originalitate ar fi exact drumul străbătut de acela pînă la transformarea ei în tăverna.

Dacă tot ne trebuie un model — și ne trebuie — iar de toposul balcanismului infamant ne izbîm ca de o fatalitate, de ce nu i-am invitat (în sens pasiv gramatical, dar activ social) pe vechiul grec, alegindu-ne în plus și eu avantajul de a fi spiritual european, cum chiar ei erau pe vremuri cind nu sunătoare. și adevarul li îndreptătea să-si zică eleni.

Funcția grupului de dialog s-ar extinde deci beneficiu asupra însemnătății instituțiilor care, rîce-se, pregătesc de zor democrația. Atunci grupurile de dialog social ar trebui să fie ubicate, să predea lectii de supunere la rezultatele discuției, să se constituie în adevarate scoli pitagorice în care elevii n-aveau voie să grăbescă sănii de zile pentru a se deodra cu echilibru intelectual și abstenție. Pe noi în loc să ne călăcasă și să ne maturizeze această abstență locutorie, ne-a dat peste cap aaproape de limita unei istorii hormonale. Nu sunt convins de eficiența vorbelor celebre rupe de celebritatea textului din care au fost smulse, dar adevarul e că rîneness is all!

Privii disputele din Parlament. Nimănui nu s-îar mai putea imagine anomenătoarea „unitate de monolit” cu una cu două și totuși macaronismul hilar al „interpelărilor”, tinguielile democratice sau rictusul deviat al splauzelor nu sint nici ei deloc de învidiat. Cind mai plancază în toții unor asemenea adunări și spectru unei hiciatii oculte a întregii țări, eu unul par-ascult și par-astept să răsără de undeva și nemuritoarele versuri „Imperialist american / Cădea-ti-ar bomba în ocean”. În astfel de clipe, Grupul pentru Dialog Social ar trebui să coboare în sală și să imblînzească stihile. Să fie un Prospere modern îngrădinat de la Caliban revolut. În fond, anarhia socială este un reflex clar al anachiel-limbajului. Culmea este că surseșteasă aceasta îmberba. I-a cuprinse tocmai pe oamenii mătuși, în timp ce tinerii sint cei care în lăturile cumpătarilor. Cum au obiceul să zică teoreticienii literaturii, **toposul lumii pe dos**. Chiar acum cîteva ore TVR a oferit varianta locală a consacrată bătălli dintr-o antică și modernă în scopul stabilirii ferme a limitelor biologice necesare intrării în viața politică. Ideea că a devenit **zoos politikon** nu este de ajuns să fil zoos, trebuie să se înscră și într-o vîrstă ideală. Dar care ar fi vîsta ideală în politică? Pentru că dacă ar fi să luăm exemplul Reagans și Ceausescu, am a-

junge la concluzia fireasă de a accepta că orice state își are și în politică piscurile și grohotisurile sale.

Ce-i poste și mai îngrijorător e faptul că în intervențiile fiecărui tribun se simte izul chemării la luptă. Multă bănuiesc că sunt manipulați, alii desfășură asemenea procedee, de fapt ei păstrează încă nostalgia luptei de clasă (vezi verurări citate mai sus).

Înțit manipulate sunt cuvintele și bîntul dialog care nu se întrăpește nicicum. Împărțită în mizeri și bogăti, în proști și deștepți, lumea-i cum este și ca dinca ar trebui să încercăm să nu fim noi. Care noi? Cel care visău un rai și dialogul chiar pe tărîmul infernal social. Dacă o revistă, două vor putea influența și metamorfoza decisivă a mentalității practice, tributară în domeniul întelegerii, exercițiului vital al dialogurilor, atunci se va putea spune că ultima revoluție a luate sfîrșit.

Pînă în ajunul aceliei fericite clipe să luăm exemplu de la statul națională securitate care ne-a fost baci de la tinerele pînă în bătrînoate își că n-îpus nici o condiție de vîrstă cind era vorba de dialogul social.

Cine urmărește procesele observă de vîsă concordia deplină în privința prezumției de culpabilitate a instituției. Vina nu te poate apartine, ba se pare chiar că expertii securității au impus după ani de studii sloganul trivializat, din păcate acum, „Fără violență”.

Iar de ascultat se vede împedite cu cătă atenție și evitare își asculta acuzatorul care astfel nu-i pot acuza decât că ascultă, nici măcar că trag cu urechea...

ACENTE

Gabriela Adameșteanu

● Țăran fără pămînt?

Echipa de ziaristi redigători (Horst Hirt și Ion Albu-Stănescu) venită cu ajutorul de la Noul Forum vrea să facă și o emisiune despre satele românești: unde am putea merge prin apropiere? În amintesc de satele de pe soseașu Alexandriei în locul căror, în un moment dat, în drumul anual spre satul bunicilor mei, am dat de un peisaj solitar — pustiate, movile înalte de pămînt, ochiuri bătind etc. Să mergem deci spre zona demolată pentru ca Bucureștiul să devină port. O luăm spre Domnesti. Ca destulă lume la ora aceea (23 ianuarie) eu să există euforia, mi cără și gropile din Prelungirea Ghenea sint la fel ca pe vremea cind am locuit aici (pe cea mai mare Hirt o botenă cum astfel decit „Jacul Ceausescu”), Ion Albu-Stănescu oțineu și bună că sintem în etapa Kraenzle și Kraenz? — Într-un glas, amindoi susțin că și Silviu Brucan, le-a dispus că s-a purtat cu ziaristi români la o conferință de presă. Si mai astăzi căcăi că se le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astăzi, după unul din acele insuportabile siruri spectaculoase de morți ale colegilor noștri scriitori, l-am condus aici și altele care să le dispusă. Euforia moaște umbrește cind trecem pe lină cimitirul unde au fost aduși și morții de la cutremur. E un an sau doi de cind, cam la vremea astă

(In nenumărate case sărăceni pot asculta căii din neamul lor au lunit în războul astăzi și în celălalt, căii nu s-au mai întors: plătă pentru tară.) „Să vedi cum umbilă oamenii, bâtrinii care mal stiu, pe mușeile, să recunoască hotarele după cum au fost...” Ti-e și frică să te scoli dinineaște, să nu auți că s-o și puțis la careva, cum s-a întampnat prin alte zate, ori scandaluri și amenințări, pentru că noaptea umbilă și își mută parii puse semn la terenuri”. Oamenii sunt „mînti”, schobării, descurajati, nefrecăzatori. El sănii nevoia să fie ajutat și chiar și impotriva proprietarilor demoni. Au sentimentul că de el nu se ocupă nimic. Nu se regăsesc reprezentanți în Parliament. „Cură cum vorbește cu sărani?“ mă întrebă o prietenă din copilarie. Specialistul agricol al satului este de părere că noile decrete-legi nu au fost făcute în consultare cu sărani, că oricum textele același au prea multe „norme și chichite, după obiceiul mai vechi”. La Minister, povestea tot el din experiență, primește acum o mulțime de lume, dar de rezolvat ceva... mai greu.

Sunt zone în care oamenii nu prea vor pămîntul, ori nu mai are cine să-l vrea. În altele, cu totul dimpotrivă. Un doctor veterinar opina că la tara C.A.P. este la fel de compromis ca și în general. O continuitate ca atare a acestei forme pare nelăudată cel puțin la nivel psihologic, în locurile, nu putine, unde cooperativelor agricole au fost niste inițiative pentru atins coeeficiențe incredibile de inefficiență — și totodată considerable posibilități de abuz din partea superstructiilor respective. Ca să nu mai vorbim de cincinatul formidabil al îngropării răcoriilor — sau cincinat doar cu puțin mai mic al împărtirii producătorilor abia după degradarea lor în pisoale...

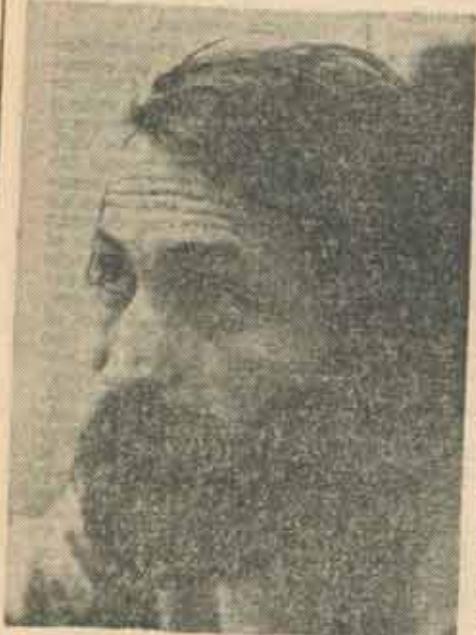
Așa cum arhitectii protecționă în epoca noastră mobilă ergonomică, potrivită corpului uman, legătura agrară ar fi bine să se potrivească, în sfîrșit, în mod echilibrat, necesităților. Încercările de pînă acum, dacă au avut acest efect de nelăudă și inhibiție a muncii, înseamnă că au niste defecți. Cel puțin defectul că nu aduce suficiente certitudini. Nici măcar certitudinea că se va scăpa îndușabil de toate formele fară fond. De organizările defectuoase.

Inclusiv în care problemele sărăceni nu se pot rezolva decât treptat, ar trebui cel puțin comentate frontal și cu toată transparentă. Televiziunile și radio-ul, singurele mijloace accesibile în toată țara, se ruinează să găzduiască sistematice emisiuni de dialog cu sărani, de răspuns la multele probleme speciale și casuri particulare ale sărăcinimii.

Înălță, printre altele, altele posibile, niste întrebări: C.A.P.-urile vor beneficia sau nu de scutire de la datorile rămase din epoca comuniștilor? Care e continuum acestor datorii și ce e azi normal de făcut cu ele? Cum se va rezolva problema pensiei bâtrinilor cooperatori în satele unde obștei ajunge să dizolve C.A.P.-ul spre binelul general — pentru că această importanță chestionează să nu devină un punctaj implicit?

ACENTE

Paul P. Drogeanu

• Cultura sătească și omul de rind

„Istorie este omul de rind”, înălță definită pe care istoricii americanii o opună „istoricilor mentalităților” și prin care reveneau, de fapt, la mentăitate, pe poarta cea mai importantă, cea a omului de rind sau a grupului de rind. În ultimele zile, în presa noastră, s-a vorbit cu ingrijorare (sau bucurie?) de faptul că nu se fură

singurele clăi adeverătoare trăite de cel puțin 50 de ani. S-a spus chiar că sătmărenii nu materializează unei parafrazări a lui Maiorescu, respectiv că trăim o teorie și practică a fondului sărăciorum. Un fond etic și de acțiune, căruia nu i s-a găsit structuri și instituții neputivă. Înălță! Si-mi amintesc de singurul loc la care ne puteam întoarce, înainte de intervalul magie dintr-o România și Universitatea din 21-22 decembrie, atunci cînd vroiam să ne sintăm că de căt autentică și anume acel loc ce să-numit și se va numi SAT. Sătenii au constituit în istorie și în prezent un rezervor de trăiri, tehnici atâtudin, forme de ocupare blindă a spațiului natural și social, o rezervă pe care au adaptat-o și au adaptat-o mereu tuturor preșumilor și opresiunilor exterioare id est politice. Mari rezistențe și istoricul au fost sătenii și prefer să le spună să-ni sărani, păstorii, marchizanii etc.

Satul constituie un FOND uman care s-a dezvoltat mereu, și s-a construit singur, fără ajutor din afară, forme de mai potrivite, care să-l exprime într-un etern prezent. Multe i s-au mai făcut acestui fond, dar cel mai grav e că mereu dar mai ales în ultima lună de secol s-a confiscat formele proprii de existență și exprimare, i s-au interzis și i s-au demolat instituțiile proprii. Acum cînd orășenii intelectuali descoperă megaadindrenile trebuie sănătatea ei Societates civiles are un prim și permanent model în tipul de locuire și acțiune socială a satului.

E un lucru pe care l-a înțeles și Europa oamenilor simpli, față neopoliticienilor, cînd a inițiat *Acțiunea sătenilor românesc*, pentru a salva asezările noastre de la denolare și cînd o contiuuă azi, pentru a reconstrui relațiile omenești de dialog social la nivelul *Caselor europene*. Satul, ca societate civilă și autentică și liberă, i s-au făcut multe:

— i s-au luat ocazile sociale de autentificare, prin artă liberă și contact uman, cînd la începutul comunizării noastre s-a interzis HORA dumnică și manifestare reactionară.

— i s-au destilat cetele de fecioare, ca cele de reactionari.

— i s-a distrus etica economică, cînd au fost incarcați unii să taxeze și să opreze pe oamenii harnici și zosodări drept „chiburi”.

— i s-a luat pămîntul, dat de curind sau avut din strămoșii, printr-o „entuziasmată” colectivizare, care în Vrancea la Surata, s-a făcut prin inconjurarea loalății cu artillerie și bombardarea el. (conducătorul actual era vîlitorul inițiator al cunoașterii actuale de reforme asistată și culturală populară numită „Cintura României”).

— i s-au luat obiceiurile care au fost urmărite, inclusiv prin militanțul satului.

Dar ce nu i s-a lăsat?! Si totușii săteni mai există și azi mai sunt și azi nate și cred asa cum o sunoumec acum două primăveri. Într-o sală de la Arhitectură că ar trebui să facem mai degrabă și ruralizare a orașelor decât o urbanizare a satelor dacă vrem să mai rămână ceva din sufletul nostru. Orasele noastre s-au transformat în vase căzărmă — astăzi, și tot astăzi se intenționează să se construiască și să se înregistreze, dar n-au mai putut să-l ajute ca înainte să-l autuști să materializeze proiectile lui inițiatori și nevoi și nu unele impuse de comisii.

Focilorul desore care olnă și activiștii culturali au învățat că e oral, anonim și colectiv, nu e astăzi decât dacă vrem să-l clasăm textele transcrise, în viață și în vînd vag, local, antidegnatice și personante.

Programul de marginalizare a sătenilor în „regimul socialist” nu s-a manifestat doar printr-o violentă reacție la independența de fact și de drept a sărăciorului — flind că sărani și stie să-l facă singur și casa și muncărea și recolta și fintina și hotărul și lemnul de foc și nuntile și înmormântările — ci și printr-o marșinalizare și trunchiere a faptei și credinței etnologilor. Nu se șteau publica bocețele și colindele (dacă nu erau botate ca „jocice”). Nu se șteau tipării fotografice bisericilor pe care sărani și le construiau singuri (după ce dădeau banii pentru primărie și căminul cultural socialist). Nimic din cultura spirituală a satului, care de fapt trăea și în coardele plăvei și în roata morii, nu s-a prea mutat scotia la lumină, chiar dacă a fost înregistrat. Bătrâni mult, acești specialisti și dialogul social cu sătenii au fost convocați acum vreo 10 ani la Comisia de propagandă a C.C.-ului pentru a elabora impreună cu ateistii profesioniști NOILE ORICEURU cu care urma să fie fericit poporul român. Slavă Domnului că în acel dialog de surzi din arba C torii D.

c.c.-ului s-a obținut totuști o tergiversare, pe care 22 decembrie a încheiat-o. De-acum înainte ar trebui să revină la dialogul liber, în care mai întâi să-l ascultăm cu răbdare — pentru că sărani nu au vorbeste oricăru și nici repepe — cu respect și cu dorință a Intermedia în sus, cit mai repede, cele auxiliu de la sătan. În loc să-ni dăruiim cu „mărinime” lucruri pe care poate nu le vrea. Institutul de etnografie și folclor a reușit să formeze cel puțin două generații de cercetători, care să stie să poarte asemenea discuții și să creândă în utilitatea lor. Poate de aceea a fost de două ori mutat din sediu cu armă și bagaj (deși avea o bibliotecă unică în lume cu date de teren și un studio de imprimerie propriu). Poate de aceea s-au destituit putinile catedre de etnografie de la Cluj și București, ba chiar și catedra de folclor de la Universitate a fost inclusă într-un mamut de tip stalinist. Si tot de aceea, probabil din patriotism național — comunism, din 12 ani Muzeul Satului aștepta din săptămâna în săptămâna să fie demolat. Numai Dumnezeu stie, și direcțoarea și muzeografele de acolo care nu-si luau salariile cu lunile cum a fost salvat acest muzeu obiect turistic, ei semnătoare la scoli românești de dialog cu sărăciul. Ce-i să facă? Să nu-i facem sărăciul noi obiceiuri, și legi și decret, plină nu au sămătatea săfătă de păcere are și el. Mentalitatea sătească, arsenala de tehnici umane de relații de rudețe ori economice, mi se par cizuri de patruțiu național și european, un patruțiu moniu perfect activabil și funcțional în diversitatea lui. Satul înseamnă satele, nu un model, ci nenumărate modele de societate civilă. Înseamnă fiecare sătan inserit rînd pe rînd în grupurile lui diverse de dialog cu fiecare vîrstă, statut financiar, social ori temporal. Un mare filozof, iubitul al satului, spunea că „noi nu vrem să fim eternii săteni ai istoriei”. Acum 50 de ani propozitia era utilă și a fost bine înțeleasă (de unii). Totuși, acum, Europa crede că centrul să se include autentic în istorie ar trebui să redevenim un pic sărani (desigur de pe vremea lui Burebista protocronicul sau a lui nea Ion, rapsodul de la Rapsodia Română de pe Lăpușan). Reactivarea cercetărilor de antropologie culturală, în grupuri multiple și în componente europeene (grupuri care au existat pînă la rînerea relațiilor academice), ar fi o soluție. Alta ar fi să părăsim metaforele desore sat și să adnotăm dacă nu un ton soare, micăzic unul de corectă transcriere a multeori probleme pe care aceasta iumătatea de secol le-a adăugat la rafinatul și complicatul fenomen social care este satul,

statului comunism tipic a obstrucțional, pe toate direcțiile, putină inavută. Chiar dacă bogăția nu este transformată în capital — incriminat factor al exploatarii — chiar dacă aduce beneficii sociale — și în general aduce — bogăția peste standard este penalizată. Dar atunci cum se va mai înălța comunismul, acest ilimeric împreună cu binele?

Trebuie remarcat că în nouă societate reușita materială a avut un statut prioritar simbolic, mitic, ritualic. De aici obsesia regimului comunist de a identifica bunăstarea generală cu creșterea mijloacelor de producție, care înghete astfel cea mai mare parte a efortului colectiv. În plan social statul ritualic poate fi recunoscut sub scenariile hipertrofiate ale drăgușilor: bunăstarea fiecărui sătan. În parte și a poporului în totalitate reprezintă un dar făcut de partid și de conducători săi. Reușita materială devine un obiectiv în măsură în care îndatorăză pe indivizi față de autocratie. Dacă nu este un rezultat al drăgușului, bogăția trebuie reprimată! Si cum initial și chiar pe parcurs bogăția nu provine din dar, regimul bunăstării s-a dovedit un regim al pauperăzării.

Pînă la un punct, sistemele comuniste sunt înainte de toate sistemele totalitare. Ca urmare detalii psihologice ale conducătorilor au și influență considerabilă asupra întregii societăți. Anumite evoluții pozitive din țările comuniste europene au depins de schimbări de persoane: de o anumită schimbare de mentalitate. Comunismul sau socialismul cu o față mai umană a lăsat mai în serios nevoile individuale apropodusi astfel proiectul ideologic initial. Cu un succese care depindea, evident, de contextul economic.

Nu contextul economic este cel care a dus la noua pauperizare a populației românești în ultimi 15 ani. Pentru multi așteptăriose o fi funcționat ca pretext. Dar revenirea la obsesia dramatică de a distruge bunăstarea sau condițiile devenire de viață, dacă numai acestea sunt, a devenit clară odată cu planurile de distrugere a satului românesc. Hollerith de a elimina jumătate din satul României și de a le transforma pe celelalte în meșchine inerentării de beton exorciza voința de erodare a independentei economice a sărăcăului, ultimul pas înspre aservarea colectivităților rurale.

Ar fi de înțeles că, dintr-o lățea lovitură date satului românesc, Ceausescu a considerat gradul de pauperizare insuficient? Că deposidarea de unele și de pămînturi nu a fost cît trebula de radicală?

Într-adevăr, din motive diverse, pauperizarea nu a atins anvergura intenției. Prin comparație cu perioada antebelică, condiții de viață nu au urmat proporțional reducerea mijloacelor și libertăților de muncă. Noul cadru al asistenței sociale și al scolarizării a reacordat unele handecapuri ale satului. Schimbarea reporterilor de valoare dintre bunurile arțicole și cele industriale a adus beneficii neluate în calcul. În ciuda obligațiilor împovăriatoare pe care le-au suportat locuitorii satelor, penuria alimentară din ultimi 15 ani a asigurat unor agricultori venituri peste medie. Cheia acestui supraviețuitor economic este fostă gospodărie individuală. Acolo unde nu s-a distrus definitiv complexa viață comunitară a satului sărăcan a păstrat coerență și tradițională. Adică, în fond, mai reprezentativ și mai este reprezentat de universul rural. Varietatea formătoare a ocupărilor, contactul cu natură — ea însăși protejată. În diversitatea ei, de matca satului: să ne simdăm la bogăția de „genă” ce-est astăzi ultimul adăpost în grădinile și curile oamenilor — elementele vitale ale sensibilității — brațele cu flori, nucleul din rostele casei, cultul de rindunete de sub stresină, clinete, pînă adontat săracă ca membru al familiei provocă suflare golășorului la un continuu dialog cu viață — contribuie la prelungirea suroriiștilor economic și săracanul într-unul spiritual. Între universul acesta existențial este central pe gospodăria sătănească, cei cluciți cum a rămas. În apără locuitorii satelor de vînd interior: de artificiali soliștăților cu care îl chinuia autoritatea politică. Individualitate și multifunctionalitate, viața sătănească oferă domnitate romândorului, la rindul ei, condiție a unui sentiment colectiv.

Idea de a strivii sub senile bulldozerelor această dubă restre, a culturii și a naturii, acolo înlocuirea ei cu sordidele culturi de beton a fost cel mai dement din trecește unui bolnav. Dar planurile incredibile, numite eufemistic „sistematizare”, prin care se continua procesul mai vechi de pauperizare a satului românesc, au fost coerente cu întreaga filozofie socio-politică a sistemului. Poate tocmai această formă extremă a răului initial a avut darul să ne trezească la viață. Poate ea a fost premisa discretă a Revoluției, care a urmat, cu un motiv în plus, logica unei revoluții anticommuniste, nu numai anticaușiste.

ACENTE

Gabriel Andreeșu

• Comunism, pauperizare, sistematizare

Ideologia comunismului a dezvoltat în jurnal umui mit al bunkărilor generale. Interesul prioritar pentru rezultatele materiale ar părea să se confirmă, mai tîrziu, prin felul planurilor economice. Si totuși, încă de la început, încă din *Înțeza* de proiect revoluționar obiectivul bunăstării a fost subsumat aventurii politice. Contra oricărui bine general sau individual au fost distruse elitile sociale. Sărăcii, grupul doctrinal, a devenit, și nu numai metaforă, gropă al claselor avute. Bogăția fiind păcatul originar, mai mult, un factor intotdeauna al independenței individuale, tinerete, statele comunitare au initiat în detaliu scenarii ale pauperizării. Nationalizarea, colectivizarea sunt doar exemple radicale ale unui lung sir de limitări. Legislația

Viața postumă a dictaturii

ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ

Indată după triumful Revoluției din Decembrie, societatea românească a fost animată de o dublă credință naivă: aceea că — odată cu moartea lui Ceaușescu — comunismul românesc (îndînt ca organizatie de partid pur formal, în dogmele căruia nu credea nici unul din membrii săi) va încresta să existe; și aceea că — în noua situație creată — conducătorii organizatorice și administrative (îndînt ca simplă birocrație socialistă), care s-au impus la noi în ultimii 40 de ani, vor ajunge să dispare, fiind înlocuite cu altele — democratice. Rationalitatea celor optimiști pare infalibilă: odată ce partidul comunist a incetat să existe, stafia comunismului nu va mai binti societatea noastră; odată ce „nomenclatura” ceaușistă s-a prăbușit, vechile cadre care s-au bucurat de favoarea dictatorului vor ceda locul unor oameni care nu s-au făcut nici o clipă colaboratori ai lui.

Nu e greu de observat că acest ratiocinuță implică o doză de naivitate strigătoare la cer. De ce? Pentru că ignoră — conștient sau nu — adevarata natură a comunismului românesc actual, precum și adevarata pondere socială a „nomenclaturii”.

Chiar dacă a fost lipsit de ardenta și coeziunea autentică a unor membri fidei, care să creădă în idealurile lui, partidul comunist român n-a fost o simplă realitate de ordin statistic, o simplă prezentă pe hirtie. Comunismul a fost — și încă este — o formă mentală, un fel de a gândi și a aciona, o realitate de ordin psihologic. Patru decenii la rînd, poporul român a fost supus unui „bombardament” propagandistic care, treptat, a dus la formarea unei mentalități, social-politice și morale, de neconceput la finele ultimului război. Utilizând pe scară largă și variată represiunea — de la intimidare pînă la tortură fizică și crimi — aparatul de stat a desfășurat rînd pe rînd marea burghezie, a pulverizat satele — aceste celule ale etiopisului popular — „Inghilă” în cooperative meșteșugărești negustorime și meseriași, a supus și maniuat muncitorimea din care — la adâpostul lozincilor „dictatura proletariatului” — a făcut o simplă masă de manevră, și a înfeudat gîndirea intelectuală unui anticomunism cras și nociv. O vastă și sustinută acțiune de „spălare a creierelor” a modificat complet felul de a gândi și a acționa ai societății noastre, instituind false mituri și tabu-uri. Propaganda comunismului a făcut apel la toate disponibilitățile obicei ale individului și la toate reflexele agresive ale maselor: nationalismul de stat s-a impus cu internationalismul proletar, urmă de clasă și-a adăugat adesea urmă de rasă. „Infernului” capitalist și-a ocupat „raju” comunism, rescrisea tendințioasă a trecutului a mers mină în mină cu fata morgana unui vîtor „de aur” spre paguba unui prezent folosit doar ca rama de lansare, minciuna socială și interesul material au înlocuit sinceritatea și generozitatea raporturilor inter-umane, demnitatea și curajul gîndirii au fost societate subversive și pedepsite ca „devieri” ideologice, duplicitatea politică a devenit monedă curentă, progresul a fost emulat cu ateismul etc., etc. Toate acestea s-au operat progresiv, pe fondul unei opresiuni menite să cultive sentimentul dominant al epocii — frica. Perioada acestor patru decenii de pseudohistorie românească reprezintă o perfecță „cronică a sobolanilor”: de jos pînă sus, cu nuante specifice fiecărui nivel ierarhic, societatea noastră s-a supus de frica, a muncii de frica, a crăștii de frica, a mintii de frica, a lubrit de frica și a ovationat de frica. Climat inevitabil, cu altură de destin, dar nemărturisit, frica nu-i a oclocit nici măcar pe acoliti cel mai apropiati ai familiei dominoare. Cît despre simplii membri de partid, aceștia nu se diferențiau de frica celor nealiniați politici decât prin frica lor particulară, și mai degradantă, altotă în făcere pedimentă a organizațiilor de bază. Frica generațoare de supunere și ordine, frica în public, aceea care asigură unanimitatea opiniei, și frica în intimitate, aceea care

de astă dată impresia că ele ar fi rodul gîndirii lor proprii, fără să-și da seama în ce măsură cad victimă unei memorii viciate, unor reflexe conditionate. Ceausescu a murit, fără indoială, dar ceausescu este încă viu la noi. Partidul comunist nu mai există, ca formație politică, dar mentalitatea de partid persistă încă, chiar dacă nu la fel de eficace, ca în odicasele sedințe dirijate de activiști abili și hiper-zelosi. Într-un anume fel, s-ar putea spune că fantoma lui Ceaușescu este mai obsedantă decât a fost Ceaușescu însuși: pe vremea cînd trăia, el acționa prin interpuși; azi umbra lui acționează direct, în subconștiința multor însă care vorbesc și acționează aproape ca el, nesiliti de nimene. În acest început de an 1990, moartea lui Ceaușescu și a partidului comunist pare doar un soporific pentru adormirea constituției democratice; astă cum dărâmarea statelor lui Lenin și Petru Groza apare doar ca un gest pe cît de spectaculos pe atât de gratuit: ei nu mai tronează pe soclurile lor de piatră, în schimb acționează perfid în cugătul multor oameni din diverse straturi sociale.

Mutatis mutandis, nu stau la fel lucrurile în ce privește vehicile structuri ceaușiste din o seamă de întreprinderi și instituții vitale? La toate nivelele superioare de stat, aceste structuri continuă să se afle bine instalate la conducere. Pentru a simplifica tabloul, voi designa aceste structuri — din care exclud pe specialiști cîștigăți, obligați să intre în partid — printr-un singur termen, consacrat nu numai în U.R.S.S. — nomenclatura. „Nomenclatura” este formată din toti privilegiile regimului. Participă la privilegiile n-a însemnat nicidcum o anulație, ci dimpotrivă o potențiere a ierarhiei socialiste. Pe fiecare treapta ierarhică, privilegiile erau altele, mereu mai sporite cu cît urca spre vîrful piramidei: un simplu „activist” beneficia de anumite avantaje comparativ cu un cetățean nefișat; dar avantajele lui nu se puteau compara cu cele ale unui membru al biroului politic, să zicem. Cît despre familia lui Ceaușescu, cine și-ar fi putut imagina — în acești ani de mizerie cumpătă — huzurul și luxul în care trăia? Odată cu prăbușirea lui, nu este oare firesc ca toti colaboratorii săi, care au profitat în grade și moduri diferite, să-si piardă privilegiile, să-si abandoneze funcțiile, să fie schimbăți cu oameni vrednici și necorupti?

Naivitatea unei atari întrebări rezidă în ignorarea unei crude realități: aceea că „nomenclatura”, constituie și consolidă de-a lungul a patru decenii, nu mai era — și nu mai este nici astăzi — o simplă tagmă de profitori ai dictaturii, ci formează o adevarată clasă socială, constituită pe neobservate sub ochii noștri. Pe urmele lui Lenin, omul politic și teoreticianul jugoslov Milovan Djilas a arătat — în carteia sa „Noua clasă” — că după victoria revoluției sociale, aparatul de partid comunist se transformă într-o nouă clasă socială conducătoare. Rezumindu-

cartea, Michael Voslensky scrie în „Nomenklatura” (Verlag Fritz Molden, Viena, 1980): „Aceasta birocrație monopolizată puterea de stat și își aprește toate bucuriile prin naționalizare. Rezultat: apropiindu-se toate mijloacele de producție, noua clasă devine o clasă exploatațoare, calca în piciorul orice morală și își instaură dictatura prin teroare și control ideologic total. Cel care s-au băut mai mult pentru idealul revoluționar, cel care au pretins cele mai mari libertăți, se transformă în reactionari oribili, de indată ce au puterea. Singurul element pozitiv trecut în contul noul clase este acela de a ridică nivelul economic al tărilor puțin dezvoltate prin industrializare masivă și o ameliorare generală a nivelului cultural. Dar sistemul ei economic se caracterizează printre imensă risipă, iar cultura ei seamănă lemn cu propaganda politică. Djilas conclude: „Cind noua clasă va părăsi scena istoriei — și momentul acela va veni — ea va lăsa în urmă mai puține regretă decât toate clasele care au precedat-o”. După Volsensky, caracteristicile ei ar fi: e o clasă „ascunsă”, formată din „administratori”; devine repede clasă dominantă, ca o „noată aristocrată”, deși provine indiscutabil din „declasati”; e o clasă ce poate să devină „o nomenclatură ereditată”; exploatarea ei este de tip marxist, dăduce la aceeași alienare a omului ca și capitalismul; clasă de privilegiati, ea aspiră prin dictatură la „hegemonie mondială”; în fine, este o clasă parazitară, întrucât activiștul de partid ca și revoluționar „de profesie” nu produce nimic, nici o valoare, dar huzurește pe spinarea carora le dău „indicatii” cum să muncească.

Născută sub Gheorghiu-Dej și conservată sub Ceaușescu, „nomenclatura” românească — care nu trebuie privită ca o clasă absolut omogenă — nu a fost probabil strânsă de gîndul înălțării dictaturii ceaușiste: fostul ucenic de clasa comisare atîta excessă și gafe, incit devenire el însuși primejdios pentru „nomenclatura” pe care o ilustră. Au existat și la noi, fără îndoială, comuniști anti-comuniști care au acționat în favoarea intereselor generale. Evidentiale din decembrie 1989, de la Timișoara și București, arată clar că starea de lucruri intolerabile atinsese un punct de saturare: insurecția populară era de neînlătrut, și de atîțel ea s-a desfășurat cu un teribil de acut sentiment al iminentei — „Acum! strigau oamenii, acum și momentul!”. Oare „nomenclatura” noastră a fost luată prin surprindere, sau numai devansată în planurile ei, de către brusca mișcare populară? Oricum, „nomenclatura” românească și-a revenit foarte repede, îzbucind să stăpînească momentul politic prin ocuparea posturilor-chișie, prin ceea ce adversarii F.S.N.-ului numesc „confiscarea revoluției”. Cadrele de conducere au rămas același în instituții și întreprinderi, în viață civilă și militară. Întrebarea este: aveau justificarea politică de a se menține la putere? Chiar acolo unde, inevitabil, trebuia să bată un vînt înnoitor, vecchi „nomenclaturiști” — poate căzuți în disgracia dictatorului, în timpul din urmă — și au adus aminte de ceea ce posedau cîndva, și „au recuperat” spectaculos. Una din „magările” cele maiabile, cele mai stupefiante ale „nomenclaturii” a fost accesul de a distruge — dar nu de a alunga — veciile conduceri din întreprinderi, „mișcare” care s-a efectuat de Jos în sus: vecile cadre au fost... avansate. Manevra aceasta e, desigur, semnul unei vitalități deosebite, și ea nu s-a săvîrit numai în rîndurile armatei.

Mă întreb: statu quo-ul „nomenclaturii” nu este, oare, sprînjinit și de comunitatea inconsistentă a maselor? Cind un muncitor bine intenționat, care a suferit atîția ani de zile mizeriei, îl reproșăză unui om politic român, revenit din exil, că „a trăit cu icre negre”, nu începe îndoială că el „gîndește” la modul ceaușist „orică om fugit din tară este un trădător”, „orică străin este un dușman potential”, „orică burgez este inamic al proletariatului”, — asa grăbău dogmele dictaturii: ei nu stie că, în realitate, refugiații români din străinătate duceau, în general, o viață modestă, și nici că cel care intră-devăr „au trăit cu icre negre” au fost membri de sus ai „nomenclaturii” din tară... Lipsă de discernămînt politic, — explicabilă, inevitabilă, prin faptul că omul condonat de regimul trecut nu gîndeste el însuși, ci doar debitează rudimentar de gîndire și tabu-urile fostei propagande, care îl le-a inculcat fără ca el să stea. Ceea ce s-a numit, anii de zile, culturalizarea maselor a fost la noi o varietate scăldă de semidictat: idei gata-făcute, rostite cu siguranță de sine și cu agresivitatea celui care nu s-a îndoit niciodată de ele, atât din lene de gîndire, cit și pentru că le-a primit, ca atare, din partea unei autorități de stat.

In situația aceasta, un intelectual de excepție, care intotdeauna a refuzat poncilele de orice fel, care a gîndit nu mai cu propriul său cap o viață întreagă, un intelept de tip socratic, cum este Petre Tutea, are dreptate să susțină că ceea ce s-a petrecut la noi în decembrie trecut nu a fost o revoluție, ci doar o răscosă. A fost intră-devăr o răscosă: — a celor simpli și curați, a celor care nu și-au pierdut orice speranță, a celor cărora le-a ajuns cutitul la os. Doberindu-îl pe dictator, și numai pe dictator și familia sa, acești optimiști incorrigibili sunt chemați acum să se confrunte cu scălele dictaturii, cu viața ei postumă.

Fotografii de EMANUEL PARVU

„Oamenii nu învăță nimic din istorie”?

In articolul său „Cu o luminare și o carte” („22”, nr. 6) Gálfalvi Zoltán face apel la intelitoalitatea română să își poată impotriva manifestările false sau ascunse ale nationalismului. Folosește, cu podoare, termenul eufemistic „nationalism” pentru ceea ce este, de fapt, bie atitudine de intoleranță națională declarată (fără podoare) fie, în cel mai bun caz, acea stare de lipsă de înțelegere și de confuzie intelitoală, care generoasă și întregine atmosferă intolerantă. Este firesc ca, în speranța dialogului, autorul să-și menajeze astfel interlocutorii. Probabil că o face și atunci cind formulează îndemnul amintit, în locul unui reproș, care ar fi la drept vorbind, la fel de justificat. Este într-adevăr surprizător – și pentru pessimist chiar alarmant – că de puțini intelitoali români au incercat o analiză obiectivă și lucidă a problemelor care au agitat și agită încă spiritul într-o bună parte a țării. Indiferentism, stărușism? Sau lipsă de informație? Căci, într-adevăr, informația brăzăta a fost și este precară, dacă raportăm volumul și la acuitatea situației. Reporteri ai presei centrale s-au limitat la expuneri lacunare, superficiali, cu presă puțin material faptic. Problematica este, în general, expediata ca una marginală (provincială) deși este foarte probabil ca în devenirea noastră politică să sănătă un rol mult mai important decât multe altele, chiar le acordăm cu generozitate spațiu. Sădăcă ne preocupă astăzi sinistra diversitate care incercă să-i opună pe mulți intelitoali, ar trebui să facem loc, în egală măsură, în universul nostru de temeri, și ceci care operează în domeniul atât de vulnerabil al relațiilor inter-etnice. Or, luările de poziție pe acest teren accidentat au fost destul de assimetrice. În ultimele săptămâni, punctul de vedere al exponentilor culturii maghiare din Transilvania a fost, în repetate rânduri, exprimat detaliat și împede prin toate mijloacele de informație. Aspirațiile, argumentele și lăsărările lor ne sunt bine cunoscute. Obscură și confuză nu rămasă însă motivatiile celor care s-au opus cu atită pasiune satisfacției neînțelese a unei mulți fundamentale doleanțe a minorității maghiare: refacerea reflecției sale scolare. S-au oferit, ca și drept, din cind în cind, simulații de argumentare. Însă, după decenii de echilibristică discursivă pe marginile și în afara aderării, elările grintă rânduri ne-a devenit tuturor familiară și recunoștem ușor reitorica de învalizare: s-au dat argumente sentimentale („ne dorim despărțirea”), s-au formulat reproburi adolescentice („pentru ce nu avem încredere?”), s-au schimbat penibile analogii, invocând în scrierile statut quo-ului avantajele scoliilor mixte de bălți și fete, s-au făcut înțelepte recomandări de prudență („aci graba strică treaba”) și nu au lipsit nici naivale încercări de

minimalizare: „cine nu are probleme, să și le nășcocească” se încheie suntin un reportaj din Miercură Cluj, într-un grupaj consacrat de revista „22” (nr. 6) problemelor naționale. De recunoscut că nimic din toate acestea nu poate explica desfașurările pasionate și fanatice de pe teren: proteste, greve scolare, amenințări; și nimic nu poate fi reușit într-un dialog serios pe o temă atât de gravă. Argumentările de acest tip nu sunt chemate să convingă, ei să acopere. Să acopere o stare de spirit, care nu poate fi susținută logic, dar este motivată afectiv: neplăcerea de a asista la constituirea unei autonomii culturale „strâină” nouă, refuzul de a ieși din schema simplistă a „limbil unic” („limba socialistă”); preconizată – cu oarecare succes de public, după cum se vede – de Ceaușescu. „Urăsc ceea ce nu înțeleg” spunea profesorul nostru Grigore Moisil. Acestei stări de spirit, pînă a-i găsi un nume mai eufemic, nu-i putem spune decit intoleranță națională. Cu tot riscul să cu toată durere trebuie să ne assumăm cu luciditate diagnosticul, pocnind de la admirabilitul principiului pronunțat de Octavian Paler: Dacă am suportat minciuna întreagă, trebuie să suportăm adeverul întreg. Sunt cazuri în care acest adever este agresivă direct, în mod brutal, fără să fie nevoie să-l extragem noi, prin distilarea textelor și subtextelor. Într-o scrioare deschisă, adresată Doamnelui Smaranda Enache, se recomandă, fără echivoc, toatele problemele naționale, care ne inopertenează, în „melting pot” de model american fără a tine seama de condițiile istorice radical diferite ale celor două situații: pe de o parte, imperialul, care vine ca individ izolat într-o civilizație constituată încercă este dispus să-l se adapteze, printre optiunea propriei, iar pe de altă, colectivități organice, având o veche istorie și o cultură națională proprie, fără să se trăiască pe acest pămînt, care este și patria lor. Ele nu vor, nu pot și nu trebuie să-si mișcă individualitatea. Ele nu trebuie să dispare, iar atunci cind se întimplă totuști să o facă – așa cum sănătă în curs a se petrece lucrările cu minoritatea germană – este o pierdere pentru noi toți. Căci personalitatea distinctă a Transilvaniei, complexitatea și bogăția ei spirituală, au fost determinante tocmai de faptul că ea a fost zonă de contact a trei culturi bine conturate care s-au completat și s-au compensat. Această sănătă nu ar trebui pierdută. În condițiile noastre, procesul de fusuire propus ar purta numele, rebarbat și compromis de „assimilare forțată”. Într-o primă versiune, el a fost lansat, împotriva populației românești, de guvernările ultranationaliste ale erei dualiste austro-ungare, într-o a doua editie, împotriva populației maghiare, de către sinistra dictatură de care ne-am eliberat. Două atât de tragică și falimentare experiențe, în intervalul unui singur

veac, ar trebui să fie de ajuns. Istorica ne învață însă, cum cum se știe, că oamenii nu învăță nimic din istorie.

Rădăcinile intoleranței naționale trebuie să fie destul de adinții. În natură umană, dacă proliferă și cu altă spontaneitate de indată ce circumstanțele o permit, și cu atât mai mult atunci când este instigată. Una din sursele ei importante este aversiunea față de alteritate, caracteristică psihologiei primitive. Pe acest fond natural se grefează factori de ordin cultural (mai bine zis anti-cultural): lipsa de informație, carenta de imaginație, incapacitatea de a obiectiviza. În acest sens, ccauzamul a asigurat supraviețuirea aberantelor sale concepții naționale nu numai prin propagandă și instigare directă, ci, mai ales, prin efortul susținut de stergere a memoriei collective, prin politica de falsificare a istoriei și de suprimare a informației istorice în bagajul de cunoștințe al omului mijlociu. Cel care nu are sentimental istoriei ca adevară trăit, cel care nu înțelege că individualitatea popoarelor este definită prin memoria lor colectivă – istoria lor culturală și politică – va fi opac la orice dialog interetnic. În testamentul său din 1856, Avram Iancu dispunea: „voiesc dar și hotără dispun ca după moartea mea, toată averea mea să fie folosită pentru ajutor la înființarea unei Academii de drepturi...”. Numai că pe care nu-l-a duruit niciodată că generația maiorilor noștri patrioti a dispărut fără a-si vedea împlinită această visă, nu va înțelege motivările maghiare în favoarea Universității proprii. Numai că care nu-si au reprezentat sub toate aspectele ei umilită și apăsărea la care a fost susținută intelitoalitatea română transilvană timp de o jumătate de secol sub imperiul ideii de stat național și conteiul Tisza va încredea să contribuie la redarea unui scenariu simetric. Si nu este întimpiat faptul că tocmai cel care au trăit și au suferit direct nedreptatea acelei epoci, cel care și-au consacrat viața idealului național român, cel care au fost – ca Vasile Goldiș – teoreticieni subtili și idei naționale și – ca Iuliu Maniu – luptători inflexibili ai cauzelor românești, au fost, în același timp, autori celui mal generos, clarvăzător și democratic program de rezolvare a problemelor naționale. Hotărârea Adunării de la Alba Iulia din 1918 proclama drept prim principiu al nouului stat român: „deplina libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie, prin indivizi din sunătă sau și fiecare popor va primi drept reprezentare în corpurile legiuitorale și la guvernanță tările în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc”. Cel care au redactat acest text ar fi, probabil, cu amârâciune îngustă de smiră și acelor urmări căcorace nobile principii li se par discutabile.

MARIA SOMEȘAN

Comentariile pe marginea articolelor publicate, inserate în această pagină, au fost date la cules în data de 13 martie a.c. (RED).

Pentru dialog social și interetnic

Aflăm cu emoție știrea incredibilă că scriitorul Sütő András a fost obiectul unor agresiuni. Pe fondul turbulent al conflictelor care subminează astăzi ne-cesarul, vitalul dialog al societății civile, această știre vine ca o picătură care umple paharul amărăciunii noastre. Într-un moment când mai mult ca oricând avem nevoie de linște, calm, stabilitate – cind alternativa la dialogul cetățenesc nu există – aflăm că un scriitor – și tocmai unul care a folosit condeul său în mod responsabil, ridicându-se împotriva clichii ceaușiste și a politicii ei de învrăjire a naționalităților – este supus unui tratament care denotă persistența climatului de violență pe care ceaușismul l-a propagat. Alternativă la dialog, discuție calmă, climat de încredere reciprocă nu există! Din cutia Pandorei pe care ne-au lăsat-o moștenire totalitarismele de toate culorile continuă să se reverse „daruri” otrăvite.

Urindu-i confratului nostru grabnică însănătoșire, exprimindu-ne compasiunea pentru toate victimele actualelor conflicte care tulbură, otrăvesc viața societății, ne pronunțăm încă o dată pentru dialog social și interetnic, ca singura și necesară terapie a rănilor noastre comune. În spiritul valorilor fundamentale ale culturii europene, ale libertății și democrației – să dialogăm!

GABRIEL ANDREESCU,
STELIAN TANASE,
SORIN VIERU

Scrisoare deschisă domnului

Stimă domnule Szász János,

In însemnările publicate de dumneavoastră în nr. 7 al revistei „22” v-ai oferit asupra a două din numeroasele întrebări pe care le poseseam în articolul meu Graba strică treaba, apărut în România liberă din 21 februarie a.c. Ați făcut chiar o legătură între cuprinsul celor două întrebări și un fragment dintr-un interviu acordat Agenției France-Presse de către prim-ministrul P. Roman. Dar fiind că încheiai prin afirmația că „nu mai înțelegi nimic”, ed rog să-mi permiti să vă dau cteva sănătări suplimentare la legătura cu ceea ce susținem în articolul susmenționat cu privire la oportunitatea înființării, la Cluj, a unei universități maghiare.

Sădăcă îngrăjdătoare de spirit generate în numeroase localități din Transilvania în care locuiesc maghiari, de măsuri luate în propria de către oameni lipsiți de experiență și de pondere, ne obligă pe toți cei ce credem că trebuie să avem grija ca resentimentele create de unele măsuri nechibedante luate de dictatură în ultimii ani să nu ia ampliere, ci, din contra, să fie domolite, creându-se astfel condiții pentru o conviețuire bazată pe încredere și pe eliminarea suspiciunilor reciproce. Iar pentru că o stare de lucruri sănătoase să poată fi întrunită trebuie să neapărăt necesar ca astăzi conducătorii opiniei publice maghiare, și și organizațiile culturale și politice românești să tragă concluzii din cele întâlnite, mai de curând sau mai de mult, și să imprime efectiv în populație o linie clără de înțelegere, de toleranță, de respect reciproc și de colaborare deschisă. Cu toții trebuie să respingem, cu răbdare, cu tact, dar și cu fermitate, toate incercările de a crea și să alimenteze stări de lucruri care pot da naștere la nemulțumiri și pot crea disensiuni între români și maghiari.

Cind vă scriu cele ce urmăreză, pornesc de la aceste premise, în care cred și pe care le susțin în toate cercurile în care mă întrevăd. Pornesc, de asemenea, de la recunoașterea fără nici o refinare a de-

Szász János

nei trupelor străine care ne ocupaseră țara, a fost – trebuie să fim onest și să recunoaștem – un fiasco, atât din punctul de vedere și la nivelul de pregătire pentru viață în țara noastră a cadrelor fizice maghiare, cit și din acela îl întondrit în timp a unei atmosfere de încredere între populația românească și minoritatea maghiară. Nu cred că și noile să intru în detaliu pe această temă, fiind sigur că va este cunoscută. Tensiunea crescândă care s-a creat datorită faptului cum a activat acea universitate a două în mod necesar, în 1959, la închiderea ei ca unitate distinctă și la soluția hibridă pe care o cuvântăm cu toții. De recunoaște că și-a creat tensiune, dar în loc să vă opriți asupra acestui fapt, deci nușpa essentialului, și să analizați motivele, nivelul și eventualitatea posibilității de aplanare a tensiunilor, treceți pur și simplu peste el, pentru a arunca totul asupra lui Cenușesc, punându-i acestuia în sarcina desfășurarea. Universitatea Bolyai, cind stăbine că în 1959 acesta nu fusese decât un executant al unei hotărâri luate după înțeleagerea de către conducerea sa de stat din acelle vremuri, sădăcă împrejurările să punde capăt tendințelor de escaladare a tensiunilor. Trebuie să se înțeleagă că în nișă o țară din lume nu s-ar fi putut tolera existența unei instituții, care cu voie să fără voie, săpă, pe neștiință sau dar și sigur, la temelia unității statului și a bunei intențieri între popoare.

3. În tot ce atinge politică de asigurare a integrității teritoriale a oricărui stat trebuie să primește răspuns, și aceasta să învăță că nu avem voie să repetăm greselile din trecut, orice de dureos ar părea acest lucru la prima vedere. În perioada de tranziție spre democratizare în care ne aflăm astăzi, atâtăzile spiritelor au poate duce la nimic bun, pentru nimeni. Conducerea U.D.M. are o mare răspundere și va fi judecată de istorie după rezultatele pe care le va obține în realizarea unei bune conviețuiri între maghiari ce trăiesc în România și români.

Din păcate, ceea ce a întreprins pînă acum de la Revoluție încearcă a dus la escaladarea tensiunii, făcind astfel jocul elementelor extremiste, care există în origine miscară dar de care trebuie să ne ferim cu totii. Trebuie deci să încercăm să stîngem, cu tact, dar și cu fermitate, focurile de tensiune existente și să nu încercăm să creem altele noi.

4. Înăzură interesul tineretului studios maghiar din România este să urmeze cursurile universitare în română. Căci este un lucru că se poate de clar că ingineri, medici, economisti, matematicieni, chimici, fizicieni, biologii și alți specialiști de naționalitate maghiară nu vor putea să-și locuiască în România numai în relativ primitivă localitate populată de maghiari, ci vor trebui să fie pregătiți, din motive obiective, să poată lucra oriunde în lăză, acolo unde vor găsi locuri libere și unde vor putea concura la posturi de conducere în economie și știință. Teamă că dacă tinerul maghiar ar urma cursuri universitare în română și-ar pierde conștiința națională este nu numai total nerrealistă, ci direct și lipsă de înțeță pentru el.

Mă rezum la asta. Agitarea în conturare a problemelor unei universități maghiare la Cluj are substrat strict politic, ex-năvărind cu nici de realitate din întreaga lume, nici de interesul unei bune conviețuiri între maghiari și români, și nici de interesul real de tineretului studios maghiar din România.

Tocmai terminasem de pus pe hîrtie aceste rănduri, cînd am ascultat la televiziune lăzile de curînt ale căror frâuțăi erau U.M.D. și ale unor personalități de seamă ale culturii românești, pentru care am totă stima. N-am putut totuști să-mi retră neînverîrea: de ce se organizează dialoguri din care încearcă ca de săvârșire, din partea romândă, oameni care cunoac bine problema minorităților și istoria relațiilor româno-maghiare? Este oare bine că se evită cu obstinație schimbările deschise de păreri cu astfel de oameni?

Primită, vă rog, domnule Szász János, asigurarea stimei mele.

OCTAVIAN O. GHIBU

DE LA CULTUL PUTERII LA PUTEREA OAMENILOR

L. GOZMAN, A. ETKIND *

(Urmare din numărul 8)

Urmindu-l pe M. Geiman, distingem două alte tipuri de organizare a puterii — cel liberal și cel democrat. Între ele sunt și asemănări, și deosebiri. Aceste două tipuri de putere se bazează pe un proces caracteristic lor, inexistent la tipurile celelalte — totalitar și autoritar. Procesul constă în dialogul public: o interacție la nivelul constituinției sociale între diferiți indivizi, grupuri și instituții, în care fiecare partener se raportează la celălalt ca la un subiect, respectându-i valoarea, dreptul la existență și independentă. Puterea totalitară, care transformă tot ce e în jur într-un subiect unitar, se exprimă prin monologuri. În acest caz nu ai, pur și simplu, cu cineva dialog, dialogul e imposibil și inutil, ca într-o partidă de sah cu tine însuți. Nici puterea autoritară nu admite dialogul, ridicând un zid între ea și societate. Puterea nu e interesată de treburile societății, iar societatea se forțează de treburile puterii.

Societățile liberale și democratice sunt într-un dialog direct și permanent cu puterea. În dialog se depășesc atât fuzionarea cit și înstrâinarea partenerilor. Într-un dialog cel ce este că partenerul e altceva, dar nu cineva străin. Poziția lui e importantă și merită totă atenție.

Deosebirea dintre puterea liberală și cea democratică constă în modurile diferențiate în care se organizează dialogul. Puterea liberală permite societății și diferențelor grupurilor sociale să influențeze lumenii hotărârilor. Societatea democratică alege singura reprezentanță puterii și — prin ei — o variantă sau altă a hotărârilor. Fuziune, înstrâinare, influență, alegere — înată, deci, evoluția relațiilor cu puterea.

Constituția liberală e excepțional de activă și critică. Orice problemă cu care e confruntată puterea, orice problemă politică e supusă unor discuții repetitive. Acest lucru e util atât societății, care capătă și constituția de sine și o constituție a poziției sale, cit și puterii, care, datorită acestui fapt, e în stare să vadă, în fine, adesea complexitatea a lumii și să afle la ce rezultă duc hotărârilor sale. Glasnost-ul e fără doar și poate un cizig în sine, iar constituția liberală urză cu entuziasm de toate avantajele sale.

Dialogul public, ca orice proces de comunicare între grupuri, duce la polarizarea orientărilor și la dezvoltarea identității de grup⁽¹⁾. Se formează o multitudine de unioni orizontale, constituite în jurul celor mai diferenți oameni, idei și structuri sociale. Societatea nu se dezintegrează în cluburi, unioni și grupuri ci, din punct de vedere, se integrează pe baza dialogului dintre toți acești subiecți colectivi. Numai într-un asemenea dialog de mari proporții se poate forma o valoare psihologică complet necunoscută puterii autoritare — omul începe să se simtă cetățean al societății din care face parte. Identitatea cetățeanului se poate materializa numai pe baza identității de grup, a simțământului participării sale la activitatea anumitor grupuri sociale și, în particular, la comunicarea dintre ele. Neapărat puterea, aceste grupuri pot exercita totuși influență destul de puternică asupra vieții sociale și economice. Un exemplu tipic îl constituie sindicatele de tip occidental, dar în ziua de astăzi există destule exemple și la noi.

Discutia în scopul influențării și tot politică. Dar conducătorii puterii librale, deși dispun să-și discute hotărârile cu poporul, nu sint dispuși să cedeze puterea. Principiul vieții sociale se dovedește a fi următorul: „E permis tot ce nu duce la schimbarea puterii”. Rolul societății se limitează la influențarea hotărârilor, hotărârea în sine rămnind o prerogativă a puterii. Societatea poate influența, dar nu poate alege; poate să denumească, dar nu poate să ceară; poate găsi, dar nu poate hotără.

O astfel de împărțire a puterii duce la idealuri politice corespunzătoare. Cu tot activismul ei, personalitatea liberală e

înșipă de responsabilitate. Ea propune și convinge, dar nu răspunde pentru propunerile sale. Să le accepțe sau nu — e treaba puterii, ea va răspunde pentru succesul sau va culege roadele

Incredere în putere, dar personalitatea liberală se teme să-i ia, ea însăși, locul.

Această relație duce la o configurație specifică a întregii vieți politice. În cadrul activismului său, constituția liberală nu face niciodată propuneri de mare ambiție, îndreptându-se spre viitor. Acestea rămnă în seama puterii (care ar trebui să fie în primul rind interesată de ambiția idei desăvăzute, neșteptate, care

fost depășite și mulți i-au întâmpinat propunerile cu un suris dezaprobat: ce-a putut să-i treacă prin minte... Cu mult mai puține proteste ar fi stîrnit criticarea construcției de oraș! Stabilindu-se, constituția liberală capătă un conservatorism caracteristic, nu mai vrea să-si depășească limitele, se teme să treacă într-o altă formă, mai evoluată, de constituție politică.

Indepinind cu succes funcția foarte importantă de conexiune inversă, constituția liberală evită inițiativele cetățenilor pînă la evidența nedreptățire a proprietății activiști. Criticind toate și pe toți, se teme să facă vreun pas real neconcordant cu planurile puterii. Să critici și una, să acționezi tu însuți — e cu totul altceva. De ce să iasă gălăgă, să se producă tensiune socială, totul e atât de nesigur, cel de dreptul să folosește de orice ocazie... Activiștili mijlocăilor democratice de astăzi cunosc prea bine argumentația aceasta. În plus, liberalii nu uzează nici măcar de mijloacele legale ale democratiei de care dispunem — de pildă, de dreptul de a revoca un deputat și, cu atât mai mult, nu cer largirea drepturilor democratice, „Gazeta Literară”, care discută la nesfîrșit în paginile sale creșterea prețurilor la conversații telefonică, metro, ciorapi și multe altele, nu a chemat niciodată cetățenii să revocă sau să nu mai voteze deputatul vinovat. Căci ministrul care a ridicat prețurile fără vreun motiv real a fost ales deputat de către clitorii „Gazeta Literară”. De criticat se poste critică, dar să revoci, nu e voile. Iar ministrul va căsi și va da un răspuns.

Constituția liberală exageră rolul găsitor-ului, instruirii, moralizării și al factorului uman în general. Respectiv, subapreciază rolul structurilor formate de puterii, al procedurilor juridice și democratice. Principalul e să convingă puterea să-ă educă poporul, tot restul se aranjează. Si într-adevăr, puterea liberală e bună atunci cind conducătorul e inteligență și moral. Odată cu schimbarea generației, e însă posibilă o degenerare a puterii, o întrerupere a dialogului social și o revenire a constituției politice la nivelul autoritarist.

Deshideputa liberală e mai progresivă, mai maleabilă și mai eficientă, ea poate provoca mai multă ură decât puterea su-

locul. Puterea liberală discută cu ei. Încercind să convingă oamenii de superioritatea sa, își arată toate slăbiciunile. Societatea liberală poartă în sine enclave extinse ale unei constituințe politice de un tip superior. Acestea se maturizează în toate zonele în care puterea centrală nu mai încarcă să pătrundă — în majoritatea structurilor orizontale din producție, în cooperative și alte formațiuni de producție autonome, în organele locale de conducere.

Minoritățile democratice încarcă să caute cădă de unire, tînd să devină o majoritate democratică. Crescând în condiții de seră ale lipsei de răspundere, asemănătoare, ca atmosferă social-psihologică, cu cele de brainstorming, minoritățile democratice se dezvoltă multă mai repede decât se stabilizează societatea liberală. Tot mai mulți oameni înțeleg că puterea nu e lipsită de orice alternativă, că încrederea în ea nu e nelimitată, ci dată doar pe credit. Dacă acest credit nu e onorat, atunci puterea dă faliment. Puterea poate fi salvată de faliment fie prin charismă conducătorului — varianta tentantă, dar ducând spre jadul totalitar —, fie prin elasticitatea sa, receptivitatea sa la schimbări, capacitatea și disponibilitatea sa de a ieși din scenă în mod onorabil.

Pe conducătorul liberal care tînde multă vreme puterea în mină și astență triste soartă a taroului Alexandru. Lumea își amintește — nu își odă „vremuri noi, tară tînar și frumoasă”, a îștădat „ministrul început al zilelor lui Alexandru”... Dar privește cu dispreț și ură rezultatele puterii ce nu s-a putut depăși pe sine: „Puterea slabă și vicioasă a filozofului plesuv, / Dușmanul al muncii, ridicații înțimplător în slavă, / stăpînă ne era pe-a-tunci”. Arta politică liberală e să păcească cu forța puterea de nostalgic totalitarist și de tendințe spre autoritarism, să stimuleze germanii constituției democratice și, apreciind fără gresă maturitatea lor, să le predă treptat și de bunăvoie puterea.

■ ...la democrație...

Democrația este, după cum se știe, puterea poporului, a majorității. Dar poporul nu se mai poate aduna în piețe. Să nici cu referendumuri nu se poate face politică — aceasta constituie măsuri exceptionale, nu curente, ale practicii politice. Democrația nemijlocită a fost și rămîne un vis himeric, fără realizabilitate, ca sistem, doar în colective mici — de 10 pînă la 100 oameni. O democrație realizable este puterea oamenilor născări de popor.

Puterea democrată organizează dialogul public și ia parte în mod direct la acest dialog. În dialog, publicul evaluatează acțiunile reprezentanților puterii și are dreptul și puterea de a-i schimba în cadrul procedurilor legale. Păstrindu-și dreptul de a influenta, publicul capătă dreptul de a alege. Dacă influențarea prin propuneri sau critici în președinte, prin demonstrații sau activitate lobbyistică și neformalizată și nu necesar proceduri speciale, alegerea se poate realiza numai în cadrul unor forme juridice superioare formalizate. Deosebindu-se mai evidentă și, într-adevăr, foarte importantă între puterea democrată și cea liberală constă în proceduri. Democrația e puterea procedurii. Pentru constituția liberală, semnificativa cheie a normelor juridice rămîne de neînțeles, aceasta îl se pare superflus, lipsită de importanță, străină de politică. Constituția făcută în direcția politică în cadrul conferinței a XIX-a a partidului, cind s-a pus accentul pe constituția juridică a statului, a reflectat, se pare, tocmai această treccere complexă de la ideologia politică liberală la cel democrat.

Legea nu-i spără numai pe cetățenii de putere, ci și pe puterea de popor. În perioadele dintre alegeri poate fi revocată numai cel care a încălcăt legea. Alegerile unui deputat nu înseamnă numai că oamenii îl delegă să rezolve o anumită problemă concretă, ci că îl acordă totodată dreptul să rezolve orice problemă, bazindu-se doar pe propria lui opinie. I se acordă încredere ca persoana, ca om și cetățean, îl dăcă gresescă, înseamnă că eu insuți, cel care l-am votat, sunt vinovat: nu am reușit, nu m-am pricoput să-i cer ceea ce s-a dovedit a fi importante sau, volind „contra”, nu m-am pricoput să-i conving pe ceilalți să nu voteze „pentru”. Oricum ar fi, nu-mi pot corecta gresela decit la următoarele alegeri.

Societatea democratică are nevoie, spre a funcționa, de o constituție democratică gata formată. Fără ea, cele mai bune legi pot rămîne ceea ce a fost constituția lui Buharin pentru societatea stalinistă — vorbă zoală. Dar, desigur, nu trebuie să ne închipuim, în spiritul tradițional al liberalilor russi, că e posibil să educăm mai intuțional poporul și să-l dăm abia pe urmă o constituție. Statul organizat juridic nu se poate dezvolta decit împreună cu societatea cetățenilor — împreună și simultan.

(3) Fenomenologia acestor procese, bine cunoscute în psihologia socială experimentală, e modelată în unele cercetări de laborator.

(Traducere de SUZANA HOLAN și OANA VLAD)

(Va urma)

* NEVA 7/89, revistă a Uniunii Serbilor din Leningrad.

nu se pot coace în interiorul aparatului de conducere).

Constituția liberală e pînă peste cap ocupată să discute hotărârile deja luate și să critique greșelile de la comise de putere. Acest nivel coborât nu a fost stabilit sau organizat de cineva după dorinta sa; existența lui ilustrează încă o dată existența stereotipurilor neconstitutive sau, mai precis, a superstițiilor care acționează, automat și irațional, în momentul oportun. Cind D. S. Lihaciov a propus construirea unui megalopolis între Moscova și Leningrad, limitele cîmpului îngust al constituției librale au

torită. Constituția politică e paradoxală. Astfel, procedura actuală de desemnare a directorului în Institutul Academic, procedură în care candidatura și discuția și „votată” de colectiv, iar apoi încă o dată votată de instanța superioră — Secția Academiei de Științe —, produce mai multă nemultumire decit procedura veche, cind directorul era desemnat de aceeași Secție, dar fără să mai discute cu nimic.

Regimurile totalitare și autoritare se dovedesc să fie mai echilibrate, mai concerte, pe plan psihologic, decit cel liberal. Ele ucid pe cei care vor să le ia

LIBERTATEA

este una din cele două fețe ale medaliei, reversul este RĂSPUNDEREA

Interviu cu Jiri Scalicki
(Forumul Cetățenesc, Praga)

Printre varietele manifestări majore organizate la Casa Culturii Cehoslovace din Capitală și la care participă un public larg, s-a aflat recent și o masă rotundă pe tema Evoluției situației din Cehoslovacia, acțiune care s-a bucurat de prezența profesorului Jiri Scalicki, venit din partea organizației Forumul Cetățenesc din Praga, din al cărui consiliu de conducere face parte. După încheierea întâlnirii sale cu participantii la această manifestare, am avut prilejul unei deosebite de interesante converziori cu distinsul oaspete cehoslovac, aflat pentru prima dată în țara noastră.

Cum Cehoslovacia e cunoscut, cu numai o lună de zile înaintea Revoluției noastre, un eveniment cu un caracter oarecum similar — Revoluția din 17 Noiembrie — am solicitat, pentru început, profesorului Scalicki, unele relații suplimentare privind importanța manifestării din țara sa.

— J. S. : — Revoluția care s-a desfășurat în capitala ţării noastre a însemnat pentru poporul cehoslovac un moment covârșitor, dat fiind faptul că ea a cuprins, în cel mai scurt timp cu putință, mase foarte largi ale cetățenilor.

— Rep. : — A fost o revoluție anticipată de pregătiri, ori nu?

Debutul Revoluției: o demonstrație comemorativă

— J. S. : — Cred că, de fapt, momentul 17 Noiembrie a fost o dată intîmplătoare. El nu a fost pregătit. Initial, lucrurile s-au petrecut simplu. În ziua respectivă, la Praga, s-a strins o multime imensă de studenți pentru a comemora un moment important din istoria poporului cehoslovac: asasinarea — cu 50 de ani în urmă, curând după coteluirea ţării noastre de către Germania nazistă — a studentului Jan Opletal, cu prilejul unui protest studentesc de mare impotriva închiderii sănătăților a universităților din Cehia. Partidul Comunist Cehoslovac nu a fost în stare să oprescă manifestarea studențească din 17 Noiembrie 1949. Si totusi, dacă mă gîndesc bine, se poate admite că revoluția noastră a fost, într-un fel, pregătită, întrucât în perioada care a precedat-o au existat o serie de grupuri dizidente care erau gata să acționeze dacă s-ar fi ivit condiții prielnice.

— Rep. : — Care a fost, domnule profesor Scalicki, structura maselor de revoluționari din noiembrie trecut și cum s-a desfășurat, în liniile mari, evenimentele?

— J. S. : — Demonstrația din 17 Noiembrie a fost, înainte de tot, a studenților. Manifestanții au pornit din cen-

trul Pragăl către cimitirul în care se află mormintul lui Jan Opletal. Numai că, ei nu s-au rezumat la slujba de la cimitir, ci s-au întors în centru în Piața Václav. Pe parcurs, li s-au adăugat multime de alți cetățeni tineri, din diverse straturi ale societății, manifestarea transformându-se într-o mișcare de protest împotriva regimului, pentru libertate și drepturile omului.

— Rep. : — Asadar, a fost vorba de o manifestare spontană.

— J. S. : — Intr-adevăr. În ce privește data cind a avut loc, cercurile dizidente nu luaseră vreo hotărâre pentru ziua de 17 Noiembrie, ca moment menit să determine o schimbare radicală a situației politice din țară.

— Rep. : — Continuând derularea filmului revoluției, vă rog să precizați ce rezistență a avut de întîmpinat masa de demonstranți, în frunte cu studentimea, la 17 Noiembrie?

Cine erau „Beretele roșii”?

— J. S. : — Cei peste 50 000 de manifestanți, care constituiau o coloană imenită, au fost orbiți, înainte de a ajunge în Piața Václav, de un corp polițiesc lejer în întîmpinarea lor. În același timp, în spate, cel din ultima poziție a coloanei au fost împărați de alii polițiști. Circa 5 000–6 000 de demonstranți au fost înconjurați de alte grupuri de polițiști aduși în mare grabă. Hotărârea dărată studentilor de a pătrunde în piață a determinat intervenția unei grupe speciale de luptă antiteroristă — „Beretele roșii”, — pregătită pentru acțiuni de importanță deosebită (aceste formățiuni se aflau sub comanda conducerii Ministerului de Interni). Ele au acționat bra-

tal, lovindu-i pe demonstranți și încândindu-i apoi în masini anumite pregătite, pentru a-i duce către destinații necunoscute.

— Rep. : — Ce atitudine a avut, în fața acestor evenimente, armata cehoslovacă?

— J. S. : — În ziua Revoluției noastre, armata populară cehoslovacă nu s-a angajat în nici o acțiune de reprimare. În zilele următoare, însă, nu se stie încă din al cărui ordin, o serie de unități au înconjurat Praga, iar în oraș, diverse instituții importante, instituții-cheie, în fața căroruia au stationat tancre, dind semnal că în un anumit moment, vor fi gata să intervină.

Sensurile unei denumiri: „revoluția de catifea”

— Rep. : — Stiu că ați denumit revoluția dv. „de catifea”. De ce? A noastră, după cum se stie, a fost efectiv o revoluție sinceră.

— J. S. : — Pentru că la noi nu se cunoaste, pînă în momentul de față, să se îngrijeste victime omogene.

— Rep. : — Spuneți-mi, vă rog, studenți, alții dintre revolucionari, erau înarmati?

— J. S. : — Nu, demonstranții au fost „înarmati” cu flori și cu luminări, și poate și de aceea Revoluția a numit „de catifea”. În fața trupelor înarmate, tinere fete infiagau aceste flori în teava armelor, le prinseau pe căstile ostasilor incremenți.

— Rep. : — Asadar, la fel ca și în cazul tinerelui român în Revoluția sa, tineretul prăghez a înaintat spre tancre și mitraliere, cu piepturile descoperite, cu brațele înălțate și palmele desfăcute. Dar la noi, repet, Revoluția n-a fost de loc „de catifea”, deși deviza maselor a fost permanent „Fără violență”.

— J. S. : — Într-adevăr, și divizia manifestanților noștri a fost accessă: „Fără violență!”. În totuși, poliția a intervenit cu brutalitate, zeci de oameni au fost raniti. Dar nu s-au folosit arme de foc, și, repet, nu stiu să fi fost un singur mort.

Impactul Revoluției române în Cehoslovacia

— Rep. : — Cunoașteți amănuntele revoluției înăpărute de tineretul român într-16 și 22 Decembrie 1989? Semnificația acestelor?

— J. S. : — Atât radioul cit și televiziunea din țara noastră ne-a lîntuit permanent și, pe larg, la curînd cu mersul evenimentelor, atât de dureroasele evenimente din România. Totuși — de ce să nu mărturisesc — unele informații au fost partiale, astfel incit abia vizita pe care am avut la Ierusalimul prielui de a o face în România mi-a oferit posibilitatea să cunoasc amănuntele prețioase despre Revoluția din țara dv. Cu toate că crescuse numai o lună de la Revoluția din Cehoslovacia, evenimentele din România au impresionat și mobilizat populația țării noastre într-o mișcare unanimă de foarte mare simpatie și solidaritate cu lupta poporului român. Sute și sute de studenți s-au oferit, în zilele următoare, să plece în România, ducind ajaotare. S-au constituit centre de colectare a medicamentelor, a alimentelor și îmbracămintei etc. Cu toții am fost puternic impresionați de ceea ce se întîmpla la Timișoara, la București și în atât de multe localități din România. Trebuie să vă mărturisesc că, după Revoluția noastră, noi ne-am aşteptat ca următoarea mișcare să aibă loc în România.

— Rep. : — Spuneți-mi, vă rog, ce a urmat, în Cehoslovacia, Revoluției din 17 Noiembrie.

— J. S. : — Primul moment important după acest eveniment istoric, 1-a constituit crearea Forumului Cetățenesc, care a strins în jurul său toate fortele anti-comuniste ce participaseră la Revoluție și au cerut demiterea tuturor membrilor compromisi ai Comitetului Central al Partidului Comunist din Cehoslovacia, a președintelui Republicii.

Forumul Cetățenesc organizează greva generală

— Rep. : — Asadar, Forumul de cînd există?

— J. S. : — De fapt, atât Forumul Cetățenesc din Cehia, cit și formația sa germană „Opinia publică împotriva violenței”, din Slovacia, au fost prefigurate de evenimentele din cursul anului 1989, cind au avut loc o serie de mișcări populare de protest. Imediat după crearea mișcărilor „Forumul Cetățenesc” și „Opinia publică împotriva violenței”, pe baza autorității acestor organizații studenților și artiștilor au anunțat o grevă de o săptămână, ca un protest împotriva interventiei brutale a poliției. În acest timp, au cerut întregului popor să se mobilizeze pentru organizarea unei greve generale care să dezavulga intervenția brutală de la 17 Noiembrie și sistemul totalitarist. În cursul acelei săptămâni de grevă, forțele partidului au încercat să redresze situația, dar, prin acesta, să-și încreună existența, întrucât întregul popor și-a dat seama de legitimitatea cererilor studenților și ale artiștilor și s-a alăturat necondițional mișcărilor lor. Astfel incit în ziua cind a fost proclamată greva generală, la acasă a participat peste 80 la sută din întreaga populație.

— Rep. : — Ce se întimplă acum, la trei luni după Revoluție?

— J. S. : — La numai o săptămână după evenimente, parlamentul a decis să radieze din Constituție articolul care prevedea rolul conducerii al Partidului Comunist din Cehoslovacia. Acel rol conduceator al partidului, care a fost constituit mai bine de 40 de ani, pătrunse adine în toate structurile vieții noastre administrative, sociale, economice și politice, la nivelul celor mai de jos unități organizatorice, fapt care a încreunat mult înălțarea din constanța oamenilor a concepțiilor veci, permate.

„Democrația e o legitate care răspunde intereselor poporului”

— Rep. : — Cum înțelegeți dv., în Cehoslovacia, domnule profesor, democrația?

— J. S. : — După părerea noastră, democrația e o legitate care trebuie să răspundă cerințelor poporului. Pentru că a-a dovedit că existența unei singure forțe politice încurajează pe accusa să devină oare puternică, ceea ce determină întreg cortegiul de fenomene anti-democratice. Asigurarea unui control, a unor legături între diversele sisteme, a bunelui functionării a vieții social-economice, nu poate fi concepută, după părerea noastră, decit prin existența mai multor forțe politice.

— Rep. : — Cite partide politice s-au constituit în aceste trei luni de zile în Cehoslovacia?

— J. S. : — Aproximativ 50–60 de partide. Dar foarte multe dintre ele poartă denumiri asemănătoare, platformele lor sunt, în foarte multe puncte, identice și credem că într-un viitor nu îndepărta, aceste puncte de vedere vor trebui să se unifice; și partidele, ele însăci, se vor unifica într-o direcție cît de cînd conuști, lichidindu-se de la sine acea fărămitare nejustificată a forțelor: în accusația situației se va ajunge la noi datorita legislației legate de alegerile din luna lunaie a acestui an. Legea noastră electorală prevede că participarea partidelor la Adunarea Federală, se va face pe bază de proporționalitate și nu pe bază majoritară, astăzi cum prevede legea electorală în România. La noi, legea electorală stabileste că dacă un partid nu obține în alegeri mai mult de 3 la sută din voturi, el nu poate să aibă reprezentanți în parlament. Din această cauză, partidele mai slabе vor trebui să se unifice și pentru a cîștiga mandatul în parlament. În ce privește situația partidului comunist din Cehoslovacia, guvernul nostru de reconciliere națională a fost astfel conceput, incit reprezentanții acestui partid să nu se bucură de o majoritate în sinul său.

Miniștri și ministeriabili

El dețin 9 din cele 23 de portofolii ministeriale. Dar fiind faptul că, în cursul evenimentelor, mai mulți miniștri, reprezentanți ai P.C. au ieșit din partid, dar au rămas cu portofoliul ministerial, iar alții, în semn de protest pentru faptul că tovarășii lor au ieșit din partid, și-au dat demisia, numărul reprezentanților partidului comunist în guvern este foarte mic.

— Rep. : — Vă aflați în România. Să că ați avut diferite contacte. Mă interesează punctul dv. de vedere cu privire la realitatea pe care o cunoașteți aici.

— J. S. : — La București am cunoscut o atmosferă deosebit de optimistă. Dacă în România, Revoluția nu a putut să evite vîrsarea de singe, faptul este că altăzii sunt mai emotișoare. Am văzut cît de scump a plătit poporul dv. libertatea. M-am oprit în diverse locuri, mai ales din centrul orașului, în fața altăror împrovizate în memoria eroilor revoluției, unde ardea focul vîngă al recunoștinței, unde erau aserate cu pioane flori, unde oamenii se oreau și vîrsau o lacrimă în amintirea celor care s-au jertfit. Într-adevăr, jertfele au fost foarte mari,

Similitudini ale celor două mișcări patriotică

— Rep. : — Vă mulțumesc, domnule Jiri Scalicki, pentru bunăvoie și răbdare cu care ați răspuns întrebările mele, menite să ofere cîțitorului român o imagine clară, întotdeauna semnificativă evenimentelor care s-au petrecut în țara dv.; ne-ati oferit posibilitatea să tragem o concluzie cu privire la similitudinea celor două mișcări patriotică ale noastre, la înrudirea lor. Vă mulțumesc, totodată, pentru aprecierile pe care le-ati făcut, cu căldură și admiratie, față de ceea ce s-au întâmplat în țara noastră.

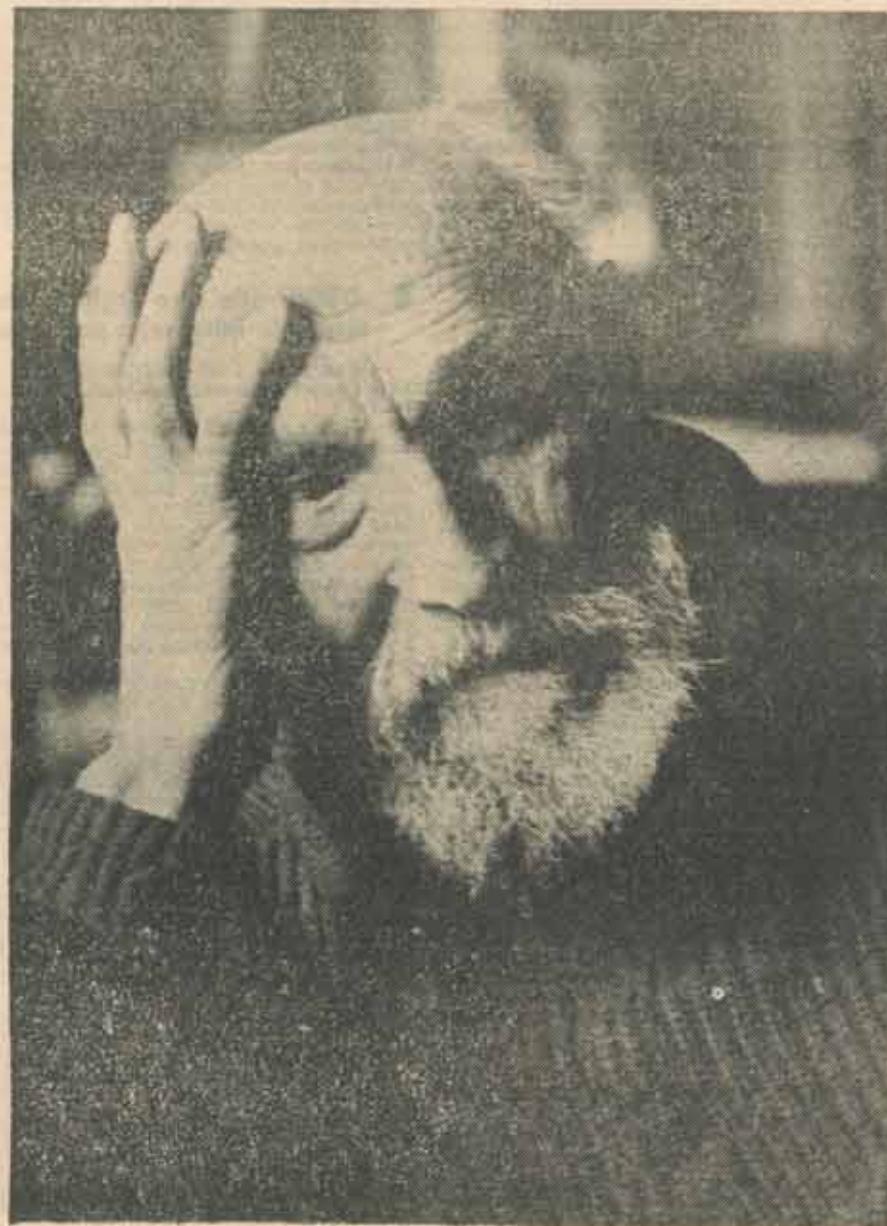
— J. S. : — Ceea ce a fost greu a treut, în ambele țări a fost înălțat un monstruos sistem totalitar. Ceea ce noastre așteam pentru viitor este, pentru amină, un sistem economic capabil să ne asigure viitorul către care ne-am angajat. Creed că acestea sunt gindurile și sentimentele noastre comune, care ne unesc și pentru care trebuie să milităm, să ne sustinem reciproc în realizarea viitorului.

— Rep. : — Avem împreună o armă puternică — libertatea, nu?

— J. S. : — Nu cred că libertatea este o armă. După părerea mea ea este una din cele două fețe ale aceleiași monede. Reversul este răspundere.

Interviu consemnat de
MARIUS RALIAN

Mă întrebă uneori, cineva, fiind fost profesor de sociologie rurală, ce părere am despre dezvoltarea colhozurilor? Nu pot avea nici o părere, pentru că nu am informații necesare ca să pot judeca problema. Nu le am, pentru că cifrele statistice continuă să încordeze secrete de stat, aşa că dispunem de tabele statistice, stabilite diferențial, sat de sat, insotite de cartogramele aferente, cuprinzând informații necesare despre suprafețele agricole de care dispunem, densitatea demografică pe hectar agricol, numărul de C.A.P.-uri existente, al satelor necooperativizate, randamentele lor economice reale. Tot ce stim e că se acordă tărânilor cooperatori loturi familiile minuscule, cam în jurul a 30 de arii de cap de cooperator, cu condiția depunerii unui număr obligator de muncii făcute pe terenurile Cooperativei.

Mai stim încă ceva din „Anuarul Statistic” aflat în comerț, ceva surprinzător, paradoxal, chiar: anume că aceste loturi, desigur reprezentă doar 6,6% din totalul agricol al țării, contribuie totuști la producția totală cu 33,9% cartofi, 33,9% legume, 39,69% ceașpă, 38,15% varză, 29,18% rosii, 22,5% ardei, 39,6% fructe; și că densitatea animalelor în 100 hectare teren agricol e de 165,3 bovine în loturile tărânesti și doar de 27,2 în ale C.A.P.-ului, crescind deopotrivă de la loturile C.A.P.-ului la cele ale loturilor familiile, porcinele de la 24,3 la 228,3 ovinele de la 63 la 518 etc. Iar ca producătoare de carne, loturile individuale detin o pondere de 37% față de 21,2% în C.A.P., își spune și el 38,9% provenind de la loturi, iar ouăle, detinind procentul de 53,8%.

La o primă analiză, oricât de sumară, să pară că prima măsură, de urgență, ce ar trebui luate ar fi să se mărească suprafața loturilor tărânesti, plină la cît pot, efectiv, familiile să le pună în lucru, chiar dacă în felul acesta, ar scădea suprafețele detinute de C.A.P., dată fiind evidența lor incapacitate productivă. Pe de altă parte, grupind loturile familiile în așa fel încât să le permită folosirea unor tractoare agricole de dimensiuni potrivite, adică mici și moderne, în locul mastodontilor preistorici cu care sunt dotate C.A.P.-urile, am mărit încă mai mult capacitatea productivă a loturilor familiare. Îmi aduc aminte că am constatat în 1965, în satul Curtișoara, că loturile, grupate fiind de-a lungul unui curs de apă, au fost strinse în concurență cu C.A.P.-ul. Strinse în obști tărânesti de producție și vinzare, tărâni îrigându-și terenurile, astfel că puteau scoperi piata Slatinei cu tot necesarul de legume...

Gruparea tărânilor în obști locale este o veche tradiție a satelor noastre, la care

tărânil recurg în mod firesc, cu condiția să o facă ei de bunăvoie, așa cum se pricpe și cum socotește că e mai bine, fără de tutela silnică a unel Cooperativa colhoznică, impusă cu sila de către organizația statului.

Mărarea loturilor și posibilitatea grupării lor în obști ar fi fost poate o soluție tranzitorie, de urgență, utilă, pînă ce, pe baza unui documentar social-economic

omul și "POGONUL"

adincite, să se pută elabora soluții practice diferențiale, variante de la o regiune la alta, de la sat la sat chiar. Vedem însă că guvernul a preferat o altă soluție, grăbindu-se să proclame că va da în arendă suprafațe de 5 000 metri pătrați de cap de tărân. Cu alte cuvinte, se acordă cîte un pogon de fiecare om. Ceea ce aduce amintire, în mod cu totul neplăcut, de lozinca „omul și pogonul” cu care făceau agitație demagogică, la țară, legionarii.

Desigur, sunt momente în viața istorică a unei țări, în care masele dău semne de răscocă. Tărâniminea vrea, cu orice preț și imediat, să își dea pămînt, gata să spună, ca în poezia simănătorist-aliatatoare a lui Cosbuc, „să nu des Dumnezeu cel sfînt, să vrem noi singuri na pămînt!” Iată deci că în grabă, actualul guvern a sosit să îi util să arunce în vînt, lozinca a 5 000 metri pătrați, adică a „omului și pogonului”. Lozinca nelămurită, căci pogonul nu se dă în proprietate, ci numai în arendă, fără să stîm cine dă în arendă? C.A.P.-ul sau Statul? Plata arendei fiind dată în bani sau în produse? Terenul arendat e în tot cazul „inalienabil”, desigur ereditabil. Adică întocmai cum au fost date, în 1864, loturile tărânesti foștilor clăcași, cu consecințele neolobage pe care le stîm.

Într-oarecare se impune e însă de natură economică și constă în a vedea care va fi rentabilitatea posibilă a unor asemenea pogoane? Încă din 1919 au fost făcuți studii care arătau, convingător, că fermelile tărânesti sub 15 hectare sunt sortite eșecului. Pe atunci, tărâmul fermier lucra cu plugul tras de boi, semână cu mină și treiera cu îmbălăcia. Astăzi însă disponem de o serie de mașini agricole; deci, cu ajutorul lor, de la ce suprafață începe o fermă familială să devină rentabilă? În Franța de pildă, fiind îngăduită asocierea micilor fermieri în GAE-uri (grupări agricole de exploatare în comun), banchile nu le acordă credite decât dacă intrunesc mai mult de 30 de hectare. În Franța, din acest punct de vedere e

destul de înăpoliată, aflindu-se încă deosebită de situația altor țări occidentale și nord-americane în care populația activă din agricultură a scăzut pînă la procentul de abia 5% din total. Astăzi înseamnă că omenirea merge spre o situație în care vor exista ferme mari cu muncitori puțini. Noi ne aflăm încă la o pondere de peste 50% activi agricoli. Cum va fi realizabilă deci o agricultură pe mari suprafețe puse în lucru cu mină de lucru putină?

Am avut prilejul să vizitez în Franță, în regiunea Brie, o fermă de peste 100 de hectare, proprietate a unui inginer agricol, încrind el singur, ajutat doar de un mecanic, care avea grija să întrețină mașinile agricole. Pe tractor se urca inginerul agronom, el înăsu, arind pămîntul, răspindind ingrășamantele, semânând, secerind, trecând cerealele și înmagazinindu-le în silozuri. Totul decurgea conform unui plan minuțios, de înaltă tehnologie prevăzând absolut să se rotățească sofisticate, calculate pe lungi perioade de timp. Capitalul necesar îl lăsa cu împrumut de la o bancă locală specializată în credite agricole, benzina îi se aducea de către o societate anume organizată în acest tip de prestare de servicii, iar vinzarea produselor agricole o facea prin intermediul unui consorțiu specializat în marketing. Cele ce erau necesare traiului casnic al familiei sale îi erau aduse săptămânal de un automobil-vagon încărcat cu tot soiul de mărfuri, alimentare și industriale, facind parte din „flota” unui mare consorțiu specializat în „magazine universale”.

Am cucerit de asemenei, în Normandia, fermă unui tărân care practică ce se numește „agriculture hors sol”, adică fără sol, care creștește o cireșă de vîsă 30 de varii cu lapte, teren neavînd decât foarte puțin, atât că îl trebuie să se scoată la plimbare, la soare și aer, vacile fiind hrănite cu furaje, cumpărate de la o fermă anume amenajată în acest scop. Laptele, multă mecanic, era predat în fiecare dimineață unui colector care avea sarcina să-l predea unor unități de producție lactate și la diverse magazine de vinzare și la piețele proaspăt, aflate în cîteva centre urbane din împrejurimi. Sănătatea vacilor îi era asigurată prin serviciul unui doctor veterinar, salariat al unor cooperative de medicină veterinară.

Asemenea unități de producție agrică și zootehnică, ale căror exemple se potră să mări la nefișărit, nu pot însă funcționa decât dacă sunt integrate într-un complex de unități prestațioare de servicii, financiare, comerciale, tehnologice, de asigurare și unul standard de viață ridicat, sanitat, umane și veterinar. Orice unitate economică de producție nu poate exista decât ca rotită a unei rețele de unități correlate, puse funcțional în mișcare prin neconveniente creații și ajustări. Dacă lăsăm pe tărâmul român singur pe pogonul lui, necuprind într-o rețea de servicii reciproce, îl condamnăm la un cert faliment. Scădere certă a unei viitoare tărâmîni reducă la procente de sub 10% activi, și posibilită doar prin creșterea enormă a sectorului economic al III-lea, cel al „serviciilor”. Mare problema a zilei de azi, de trecere de la sistemul colhozurilor sovietice la un regim de piață, nu se rezolvă decât prin punerea în aplicare a lozinii „omul și pogonul”, el prin crearea rețelei de unități prestațioare de servicii. În sistemul comunist de tip sovietic, problema nu se punea astfel. Pe atunci statul dictatorial își asumă sarcina de a monopoliza întreaga viață economică, cu iluzia că aplicând învățămintele „socialismului științific”, după o politică „științifică” deși, în fapt, nu putea face altceva, în lipsa unei reale cunoașteri a vietii social-economice moderne, decât să tindă la crearea nu a unel „societăți noi”, ci a unui „om nou”, prin repetarea la nefișărit a acelerării „în drumuri prețioase” constând în fraza că „trebuie să facem totul pentru ca totul să meargă bine”, exemplu tragicomic al unei ignare incompetentă economică incapabile să creeze un nou tip de societate, ca rod al multitudinilor creaților particolare dintr-o rețea de unități prestațioare de servicii.

Soluția trecerii de la colhozare la o economie de plată nu constă decât în distribuirea de pămînturi, potrivit lozinii „omul și pogonul” și în crearea rețelei de unități prestațioare de servicii, așa cum ne-o dovedesc toate țările în care, cu jârani puțini, se obțin recolte în cantități pe care colhozurile nici pe departe nu sunt în stare să le obțină.

H. H. STAHL

URBS

Ilfoviiada: pixul și buldozerele

O acțiune „fulger” declarată în preajma Crăciunului 1955, mobiliza oracic toti specialistii centrului de sistematizare din ISLGC (actualmente aceste inițiale ce și-au dobândit o tristă famă - s-au modificat) și punea bazele pseudo-urbanismului rural al ultimilor ani. Cerința temei - o vizitare a satului românesc în anii 2000, exemplificată prin studierea a circa 30 localități din Sectorul Agricol Ilfov.

Ipotiza de Jucu: restrangeră perimetrul construibil al localităților (fapt prevăzut în legea sistematizării 58/74, în prezent abrogată) în scopul dotării și utilizării complexe a acestora și zonificarea pe 3 principale categorii a locuințelor, respectiv: locuințe de tip urban cu 2-4 niveluri, locuințe rurale noi cu 2 niveluri și locuințe menținute (adică vechi). Nivelul de dotare social-cultural și edilitar era definit în concordanță cu viitorul caracter semi-urban (sau semi-rural) al localităților.

Iată-ne prinși în cursă : ceea ce aparent debutase ca un concurs de idei, ca un subiect de studiu (pe termen mai mult sau mai puțin lung) urma să se transforme ulterior de rapid într-un instrument de „hărțuire”, de opresiune profesională, de disfațare a personalității, de distrugere în seie din urmă a spiritului și a valorilor traditionale. Un mecanism de dirijare și influențare a soluțiilor a funcționat în totă această perioadă din partea organizațiilor dirigitoare (CPCP mai întâi, apoi municipaliitatea). Soluțiile prezentate spre aprobare făpti ce depășea orice prevedere legală) perechii dictatoriale trebuiau să vină în întîmpinarea ideilor și capacităților acestora. O serie de consilieri specializați urmăreau în ce măsură o soluție sau alta răspunde „cerințelor”. Variantele radicale erau ușor acceptate, în timp ce altele mai „complicate” erau returnate specie a fi refăcute.

Cifra de plan pică precum un
trăsnet: 12 500 locuințe în 1986 în
localități din Sectorul Agricol Ilfov,
într-un moment cind nici măcar for-
ma și poziția acestora nu erau
încă cunoscute. Agitația sporește: se fac
proponeri, care să fie localitățile (adică
primii sacrifici), cine să lucreze, se
antrenorizează de construcții să fie sollicita-
toare, ce fabrici de panouri mari să livreze
materialul de bază (da, panouri mari
căci era singurul sistem constructiv ca-
pabil să asigure îndeplinirea aberantei
cifre de plan ordonată). În fine se mai
solicită „sprijinul” provinciei, care sără-
cuta, nu avea cifre de plan exagerate
ale Capitalei. Cifra apartamentelor
pară-mi-se să va fi stabilită pe la 10 000,
deci nicioare mai mult!

Construcțorul trebuie să poată deschide de cele „n” părțiere colțul din vară pentru a putea realiza cifra de plan. Dar înălț nu e clar unde să fie amplasate primele locuințe, ce forme se pot folosi etc., etc. Unde mai puțin că nici baza topografică nu-i strălucită (ba în unele situații e chiar inexistentă), înainte altfel, trebuie să ne gindim și la modul în care târziul va intra în nouă lui curie printre un culoar de 3 m cu căruță și va ieși cu bâlegarul prin fundul curții la un drum secundar, care să laseă în alt drum secundar și de acolo. De unde să începi? Cu cine să te sfătuiesc? Dumnezeu știe! Cine-i mai iute de mină și croiește la reprezola? — pe se noapte — un mic detaliu într-o zonă mai „la vedere” fără să se gîndesc la implicațiile mai adioce ale rezolvării cîstigă „partida” și primește onoruri

rile conducătorilor direcți. Aceștia devin oamenii momentului, și par cei mai demni de încredere pentru întreaga acțiune: dacă n-ar fi fost astfel de „zei-foși”, constructorul nu și-ar fi făcut planul, milii de muncitori nu și-ar fi luate salariul să.m.d. Probabil în acele clipe s-a dobată pentru sacrificarea celor puțini și slabii în favoarea celor mulți ai... În schimb, cel care săptămâna următoare

In schimb, cei care simteau nevoie unei elabotari mai indelungate a solutiilor nu le picau idei goniale peste noapte, deoarece riscau sa treaca drept sabotori. Mi-amintesc cu "nostalgie" de freamantul de stup al acelor zile! Cât emulatii! Cât spirit, efort si energie creatoare cheltuita! Si pentru ce?... Mai ales ca surprizele se tineau laiat:

— de-abia inchegai cit de cit o soluție și se afă că tipurile de locuințe să-
schimbat, localitățile trebuie dusă mai la
dreapta sau mai la stanga, o stradă tre-
buie închisă, altă trebuie deschisă, case-
le cind aliniate, cind mai „jucăte” ca-
ritim, cu acoperiș, fără acoperiș, cu gră-
diniță cind ascunsă, cind la stradă, punc-
ți crescă, scoate crescă, cu locuri de par-
care, fără locuri de parcare (adică unde
sîntem, la tară sau la oraș, cech?) și
alte „bucurii” transmise de pe urma „cli-
entelor” vizite în teren ale „intuiției
architect” (probabil și urbanist) sau a vi-
zionarilor de la sală plenarelor (nu po-
să nu mă gîndesc la imaginea din „Ma-
rele dictator”, cind micătul zelos par-
curgea în goana, massan în bulevard bor-

Согласно закону о защите прав потребителей, если вы не можете вернуть товар в магазин, то вам должны вернуть деньги.

mediu nou și parțial ostil, aruncată din
îndărul cimpeneșc în realismul crud și
prafos al conlocuirii semi-urbane.

prarioi să conociască semnificația.
Un sat ca Buda va mai răsări poate
peste 2 generații! Primul sacrificiu odată
făcut, ce-a urmat a fost floare-la-ureche
Nimic nu suferă comparativ sub aspectul
valorii fondului construit: Ordoreană —
sub spec. Dimieni — căpuș de extin-
derea pistei aeroportului Otoponi. Vlă-
diceasca — viciulă a proprietății sale ală-
biunici și în sfîrșit toate construcțiile „ri-
spite” — filii răbitorilor ce trebuie aduse
acasă în vatra bâtrînească întenție su-
blimă din lungul drumurilor județene
naționale și ale drumurilor ce stricau pe-
saful (landscape-ul) prin prezența lor.

"Ilfoviana" a continuat cu intensitate în anii '86-'87, urmând totuși o curbă descendentală sub aspectul ritmului — rezultat firesc al oboselii acumulate în cursul startului prelungit, cit și al unei sarece rezistențe care începe să se facă simțită. E vorba atât de o rezistență internă determinată obiectiv prin lipsa materialelor și a forței de lucru (ritmul construcției de locuințe a scăzut de la peste 3 000 în '86 la cîteva sute în '89), cit și de una externă datocată sensibilității opiniei publice europene cu privire la molesarea astfel românești.

Ceea ce a rămas azi în teren, reprezintă în mică măsură consecința unei gindiri unitare, inițiale. Deși aprobată, soluțiile urmă chiperile ocale legături-confință, acestea se modificau ca sfârșit.

...sistemării cit și ai volumetriei expresiei plastice.

La perverziile soluțiilor o mare contribuție a avut-o și cel ce definea „plinea și cultul” — constructorul Nerăbdător să-și facă plantul, acesta și-a luat dreptul să rezolve în teren diverse situații: demolări, amplasamente de locuințe, utilizarea anumitor finisajele etc. Nenumăratele blocuri de garsoniere planificate fără discernământ în mai toate localitățile atacate, sint rodul unor astfel de acțiuni (faceți o simplă socotă!), domnilor: în loc de 8-9 apartamente pe tronson obisnuit, la o garsonieră, evenimentul mai puțin de 24; ieșea planul cit este din palme! Aici compromisul putem spune că a avut un „consens”, respectiv acordul tacit al conducerilor instituțiilor implicate (proiectant, beneficiari, foruri tutelare). Arhitectul proiectant se spunea cam așa: „— Hai dragă, ai turnat fundația băietii, ce să le mai fac secum?”. Cu pumnul în gura, mai deschide-o dacă poți! În schimb, ar fi fost posibilă o altă ocazie să punem pixul jos, atât arhitectii sistematizatori cit și autorii proiectelor de locuințe, doarace realizarea acestora era mai mult decit de plăcere.

In fine, ar mai fi trebuit să punem pixel **jos**, atunci cind ni s-a cerut să proiectăm noi centre urbane în care nu se asigura o dotare și echipare edilitară-gospodărească completă. În care pentru încălzirea locuințelor se inventau tot felul de bazaconii gen resurse geotermale minicentrale cu cărbune dozate cu „supebe” coșuri metalice de 10-12 m, capabile să acopere rapid și eficient cu pulbere fină și cenușie grădinile înconjurătoare, atunci cind odată cu realizarea locuințelor și creșterea numărului de locuitori nu se întărește nici o speranță privind construcția de grădinițe, crește și secolii noi, pornind în schimb la realizarea unor gigantice case de cultură și a unei instituții primării (po numele vechi zedii politico-administrativ). Ar fi trebuit să punem pixel **jos** atunci cind ne-am dat seama că total a fost o farsă, o mască radă, o lucrare de fațadă, de-a lungul lumii. Cine se altă semnificație reală și ideale „creazări” unor fronturi reprezentative la drumurile principale, și a unor centre outonome și semnificative”. Unde se vorbeste de confortul locuirii, de imbunătățirea condițiilor de viață? Când în primele etape propuseam creaarea în incinte locuințelor de locuri de joacă și a unor dotări gospodărești, ni se replică astăzi sisteme la tără, copiii nu se joacă spațiiile dintre blocuri trebuie parcălate și utilizate la maximum. Astăzi chiar și o nevoie mare aveam de teren agricol încet nu erau suficiente surafete redată prin strămutări? Trebuia interfolosit fiecare petrecut din lîngă bloc? Atunci realism a redusit, probabil, să ne orbescă. Atfel cum se explică că în vară trecuții arhitecții se ocupau de corcălări, garduri și alejute printre gărdurilele s.a.m.d. Acum, în perspectivă, se poate afirma că sistematizarea se apropioa de stadiul ultim de dezvoltare, atingând un nivel maxim de specializare. Se putea mai mult? Poate că exemplul marcară clădirii portilei din gărdulețul ale cărui... uff!

GABRIEL PASCARI

la sate nu vor mai fi tărani

Format în perioada postbelică și participant la cercetările de teren ale lui Dimitrie Gusti, profesorul Mihai Pop a format el însuși la Universitate o școală de folcloristică, fiind și un redutabil organizator și conducător al instituțiilor de profil (Muzeul Satului, Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice). Studiile sale pertinente l-au făcut cunoscut în lume, fiind citat de somități din domenii diferite, iar prestigiul său a sporit datorită intenției activității de visiting professor în universități și colegii din vechiul și noul continent. La cei aproape 85 de ani ai săi, folcloristul Mihai Pop mai are încă energie să inițieze și să îndrumă noi cercetări, care n-au fost posibile în ultimele decenii. Ideile sale uimesc prin îndrăzneală și claritate, fiind cu certitudine un îndrumar pentru mai tinerii colegi de breaslă, care continuă să-l socotească principala autoritate în cercetarea satului românesc.

Fotografie de EMANUEL PARVU

— interviu cu prof. univ. dr. docent MIHAI POP —

— În sfârșit a venit și momentul în care puteți vorbi din nou deschis — ca pe vremea studiilor monografice ale lui Gusti — despre civilizația satului românesc. Care este realitatea satului românesc de azi?

— Dacă vreti să vorbiți despre cultura satului românesc, cred că este bine să începe să vorbiți despre astăzi româniști și despre săt ca o entitate. Aceasta pentru a putea opune în dialogul nostru ideea de omogenizare care a stat la baza aceluia ce susține că demolare a satelor, diversitatea lor, ceea ce explica în fond variația zonelor ca expresie a culturii sătești rurale românești.

— La ce vă gândiți cînd spuneți diversitate?

— Diversitatea apare pe mai multe planuri. Mai întîi, trebuie spus că satele depindeau de identitatea lor. Satul cu conștiință identității lor etnice, dar și vre. Apoi este o diversitate economică. Aveam — adică mai avem sate colectivizate și sate necollectivizate. De fapt, ele au fost într-o parte diferențiate economic, după ocupările lor. În epoca veche, să fie numărătoare erau sate românești de căuciuri, de lobagă și sate de tărani liberi, cu conștiință socială diferențiată, păstrate pînă în zilele noastre. Această desobire să se manifestă de pildă cînd a venit Ceausescu și a dărâmă satul din jurul Snagovului, sătenii nu au reacționat. Au lăsat să fie dărâmă satul, să se de pe față pămîntul, tărani mutați în blocuri. Dar la Petcovă din Maramureș, un sat pe frontieră cu Uniunea Sovietică, n-au putut să-i dărîmă pentru că era un sat necollectivizat. Au vrut doar să le schimbe primăria. Oamenii să-și impotrivesc. El au avut înțelesă una primărie și comunități au vrut să o mute într-un centru de cale ferată. Pețovenii să-și revoltează, le-au zis că ei au primărie din secolul XIV și cînd al doilea secretar de partid de la județ a venit să discute cu el, l-au luat și l-au bătut măr. Pe el și pe soțul securității.

■ Identitatea și rezistența la opresiune

— Căd să întăripăsteți asta?

— Acum în înțamnă. Si pe militieni l-au închiș în seifuri. Si pe urmă, cînd a venit primul secretar și a tratat cu el să îl elibereze pe militienii le-a răspuns: „Bine le dăm drumul, dar să nu mai venimă, a două oară pe acel!“ Am dat acest exemplu ca mară pentru cele două extreame ale conștiinței sociale. Între ele se află marea diferență a identității satelor, joacă numai al modurilor lor de a assimila lumeni și de a reacționa, de a-si exprima cultural identitatea. În istorie avem multe exemple asemănătoare. Motii care au avut și au și astăzi o identitate bine marcată și făcut răscoala de la 1784 și revoluția de la 1848. Cimpulungiu și el e o identitate, pe care a exprimat-o Dimitrie Cantemir, la fel și vrineanii.

— Ce anume conferă identitate?

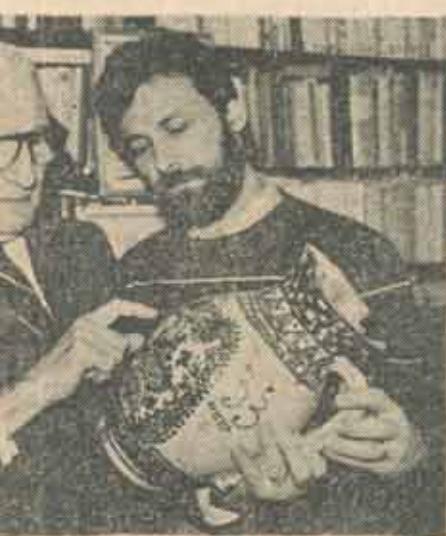
— O confereă consilintă că el formează o unitate și că trebuie să actioneze în virtutea acestei unități. Identitățile sunt conotături diferențiate. Conotația principală a identității în unele locuri este marca istorică. De pildă, în Maramureș tăraniii lor stă să sint foarte vecchi și că sint așezati pe nemuriri. Sunt același neamuri în unele sate ce trăiesc pînă în zilele noastre, din secolul XIV. În alte locuri, în Vrancea, de pildă, identitatea lor le-a fost dată cînd au avut procesul cu boierul Rusu-Roznovanu, pentru munti, în Bucovina, probabil că identitatea lor să-ă infărtă foarte mult după ocuparea austriacă. În Tara Motilor, identitatea le-a dat-o răscoala lui Horoc.

Asta este numai una din mărcile de identitate. Alte mărci sunt limba, portal, așezările. Apoi există o identitate economică, o diferență după raportul lor cu orașul, cu economia de plată. Satele n-au fost din punct de vedere economic autonome, au aparținut orașelor. În sociologia românească la un moment dat, Anton Golopenția a publicat o serie de articole despre satele specializate. Erau sate specializate care făceau cizme, erau sate care făceau cojocuri, sate de moti care făceau ciubere. Apoi toate satele de oasă din județul Sibiu. Ca să dau numai cîteva exemple pentru a evidenția diferențele situației. Cel ce nu se cunoaște nemulțumit realitatea satului sau nu au lăsat în seama său conceput romantic și sămănătorist satul, considerind că există un singur tip. Ceausescu chiar dacă să-a dat seama de această diversitate, a vrut să îl săbău un sat omogen, standardizat aşa cum a vrut să îl săbău prototipul omului socialist, în care academicianul și tăraniul, artistul și munca să fie o ană și-un pămînt. Doi dacă avem o diversitate de sat și firește să avem și o varietate culturală. În diversificarea modernă a satelor, în raporturile lor cu orașul, un moment important a fost social forței de muncă. Cînd a început să se construiască prin anii '60 Bucureștiul modern, lucrătorii din construcții au fost toti aduși din județul Bihor, Bolintinul, de aici de lingă București, este sat de zidari, iar în Vilcea, la Muisea, era un sat vestit de zidari care au construit nu numai în Vilcea dar și în Tara Făgărașului și construiesc în continuare. Oamenii cînd au nevoie să-si construiesc o casă frumoasă de pildă, aduc zidarii la Muisea. Contactul cu orașul prin vinzarea forței de muncă a contribuit la ceea ce numim în general modernizarea satelor. Sătenii au cîştigat nu numai în construcții ci, în satele necollectivizate, și din muncile pe care le făceau în gospodăriile colective, la cules, la cosit. Un săten din satul de munte necollectivizat, cîștiga la cosă, la colectiv. 1.000 de lei pe zi, fiindcă norma era de 300 lei iar el făcea trei norme. În Tara Oașului și casă nouă era evaluată la un milion de lei, iar Negrești, sat mare, era de multe milioane. Contactul cu orașul și adus la sate civilizația, fără a afecta esențial cultura saților.

■ Civilizația sau cultura satului?

— Am observat de la început ed și rd fără de sintagma „civilizația satului“.

— Sunt două lucruri între care fac o diferență în acest proces: referindu-mă la sat și de la perspectivă antropologică, fie din perspectivă etnografică, prefer conceptual de cultură. În această cultură a satelor sunt două structuri. O strucțură de civilizație și o strucțură de cultură proprietară. Civilizația, în procesul acesta de întărire a satului cu orașul, cu economia modernă și cu toate celelalte civilizații să se schimbe foarte mult. Cînd te duci în satele astăzi și să verii că au case noi, case au în loc de două camere sau odată, patru sau cinci camere cu mobilă modernă adusă de la oraș. Toti au frigider, majoritatea au firește acum și televizoare. În unele sate, în perioada lui Ceausescu să-ă reunuită la televizor. Odată cu marea avalanșă de civilizație orașenească a fost și o mare avalanșă politică la sate. Adică satele au căpătat o conștiință politică și interes pentru politică. Au avut-o și înainte, toti au avut interes pentru politică. Firește mulți au fost manipulați și vor fi manipulați și de acum înainte, deși sunt sumne că va fi tot mai dificil,

curte pavată, avea tuică bună. Erau desculți de mulți din această categorie. Noi cînd am făcut cercetările în Dîmbrovnic am remarcat că oamenii întreprinzători de acolo apropioră Bucureștiul cu pui, cu găini, cu ouă, cu tot ce trebuie. I-am numit pe acestia „americanii“, români-americani. Sîi cred că în mentalitatea sătească există încă foarte vîlă această tradiție, a spiritului de întreprindere. Cînd îl se va da posibilitatea să investească ceea ce cîştigă, adică să simtă că acest cîstig este folositor pentru el, atunci tot acest spirit de antrepriză se va dezvoia la el. Sigur, nu la toti, pentru că satele sunt de mai multe feluri, iar noi nici n-am discutat despre variația psihologică. De pildă, în anumite zone, în sate necollectivizate, după ce și-au terminat casile localnicii și-au investit o mare parte a banilor în copii. În perioada socialistă, sătenii au investit foarte mult în copii, ca să-și ducă copiii la școală, să învețe. Ca să nu mai fie cum au fost ei înainte.

— Cum adică?

— Să nu mai fie tărani. Să vină la oraș.

■ O nuntă la căminul cultural, alta cu neamurile

— Să în ce au mai investit?

— Au investit foarte mult în biserici. Eu stiu sate în care oamenii au dat pentru că să construiască biserici și cite 100.000 lei. Acum trece la partea cealaltă, culturală, pentru că după ce s-au rezolvat nevoile sociale, ca să zic așa, să nevoile economice, au simțit nevoie să-si rezolve și trebuințele spirituale. Astăzi a făcut ca anumite obiceiuri tradiționale să se amplifice. Să facă nunți mari, să facă botezuri, să amplifice sărbătorile de iarnă, să facă înmormântări mari. Sunt niște motivări pentru care anumite forme ale culturii sătești tradiționale devin în această perioadă dominante. Noi zicem că totul evoluază, că totu-i proces, dar procesul inseamnă contexte, și-n diverse contexte anumite forme, în anumite momente devin predominant. De pildă, în sate s-a pus accentul pe obiceiuri, de pildă, nunțile astăzi cu dări, care se făceau nu numai din motivele economice, ci și din motivele sociale. Cînd am fost la Drăguș acum trei ani, am constat că el avea de fapt două nunți. El au fost colectivizați în '63 și majoritatea s-au dus să lucreze în orașul Victoria. Acum, foarte mulți dintre ei sănători și sătul foarte mult în biserici, să facă botezuri, să facă sărbătorile de iarnă. Cînd s-a schimbat banii imi cum-păr altă o, nu?

— Adică, în afară de civilizație și de raporturile cu societatea modernă, urbană, ei au o minte și astăzi este baza culturii sătești, este modul de a gîndi lumea, reflectările lor asupra lumii, modul de a analiza realitățile, de a se comporta în urma acestor analize, de a-si organiza strategiile. Să nu luăm lucrurile pe dos. Să nu considerăm cultura sătească numai ceea ce am considerat pînă acum, adică numai expresiile culturii sătești, ci să păstrăm și ceea ce este la baza acestei culturi, adică ce este în modul de a gîndi.

■ Problema forței de muncă

— Modul de a gîndi sătesc și rămas vîlă?

— A rămas foarte vîlă, fiindcă tăraniii își reorganizează permanent raportul cu lumea din afară, astăzi cum au făcut cu statul socialist, iar înainte și cu statul capitalist. În perioada socialistă, ei aveau nevoie să cîștige, să trăiască, iar satul a trăit foarte mult de pe urma orașului. Mai ales cei cu gospodăriile în jurul orașului, care potențează să facă navești. Ceea ce aveau el din pînă de oferit și de care orașul avea nevoie era forța lor de muncă. Să astăzi se plătească bine. De aceea, tăraniii nemaiavând în ce să investească, fiindcă nu mai potențează să cumpere pămînt, iar el nu poate să fără pămînt, au plecat la oraș și au format clasă muncitoare: stabili său nașteriști. Plecarea la oraș era mai veche și a intensificat între cele două războaie. Într-începutul războiului, gărgenii său făcăt hamali la Gara de Nord; vinzătorii de ziare erau copiii aduși din Oltenia de către antreprenori de ziare, care îl tineau la el, le dădeau casă, masă și niște bani părinților. Plecarea la oraș cel mai întreprinzător. Astăzi să-ă mentin și în perioada socialistă. Să-ă dă un exemplu. Am fost într-un sat din Vrancea și am găsit acolo un locuință, a treia generație de oieri, venit de la Brețcu, care se creză că facea? În cadrul gospodărijei colective, său admis gospodăriile anexe. El a ridicat un atelier în care facea „alain-delonuri“. Totu-i lumea din zonă îleducesc blanuriile și el le confectiona numai. Costă 1.800 lei confectionarea unui alain-delon. Lăzerau el cu nevasta și doi lucrători și mi-a spus că în anul acela cîștigase 200.000 lei. Jumătate il dădușeră gospodăriile colectivă fiindcă gospodăriile colectivă ridicașe cuantumul. Înainte le dădea 40 la sută, acum il obligă la 50 la sută, iar restul îl păstrează el. Avea mașină de dărăcăt, avea mașină de luncă, avea tot ce-l trebuia. Avea și o mașină tip Nufărul pentru curățări blanuri. Își aducea singur coloranții, trăia foarte bine. Avea mașină, avea casă mare,

— Date-mi cîteva exemple.

— Este o chestie de vîrstă. Noi am constat, între cele două războaie, că în foarte multe sate începusă să se danszeze la horă dansuri moderne. Dansau numai băletii și fetele, și, pe urmă, după ce se înșurăteau dansurile tradiționale. Să cum există dansurile. Nu suntem încă ce vor deveni ei și ce anume din muzica disco va pătrunde în muzica populară. Nu suntem dacă nu cumva muzica populară nu va asimila ritmuri de rock. Să-n Ardeal se juca valsul, iar dansurile foioșestri: din Ardeal sătul dansuri de recrutare. Austrieci trimiteau niște echipe în sat și-i antrenau pe foioșiori la dans și care se dovea dea mai bine îl luau în armată. Dansul astăzi de recrutare era un fel de arecan. Ardeleanii sătul subtil. Acum, în ceea ce privește spiritualitatea propriu-zisă, biserică. În privința asta am o parere cam neortodoxă. Adică în problema diversității eu cred că în momentul de față avem patru confesii la români: biserică ortodoxă, biserică unită, biserică catolică — există și români protestanți.

— Unde?

— Sunt sate întregi în Năsăud, de exemplu. Maiorul este cel mai mare sat baptist. Atât de mare, incit un student de-al

■ Branii împotriva
■ Sistemelor și milițiilor
■ Satele speciale ■ Sosul de muncă ■
■ Sosul pentru posibilitatea manipularea strategiile de reîntoarcere la socialism
■ Modul de a gândi și să se bazeze cultură
■ Români americanii ■ Ca și mai fie copiii
■ Au fost ei înainte ■ Investiții mănușe și culturale ■
■ Limita numai ceea ce este fi integrat
■ Nu totă tradiție ■ Discoteca rock și ritmopopulare ■ Cine este la biserică ?
■ Satul în care s-a născut tunul ■ Cind
■ Unul magic va răbuși ■

■ Satele nu vor mai fi tărani.

Este profesor acum acolo, mi-a spus că orășenesc din Europa și baptiști, precum sunt din Măieruș, și m-am uitat: toate au frumoase, mari și l-am întrebat să-mi spună că ale baptiștilor. El l-a spus că tot satul la fabrică, sănătatea și sănătatea. Sunt multe. Sunt în biserică, au fost atitudini diferențiale zone ale culturii sănătății, cimpurile dominicale la biserică nu se decid femeile. Pe cind în Ardeal plășile să mergi la biserică, tineau omului. Înălță înălță o nouă identitate. Sunt satele care au avut lăzile și satele care nu au avut lăzile. Satele de tărani liberi au avut adică familiile mari, care mergeau împreună, și neamurile astăzi aveau răngurile statele la biserică și acasă. Eu am văzut cind a venit și a-a așezat în primul rând cu să-l învețe că ăla e locul lui și să fie să stea.

■ De la manipulare la revoluție

■ Se va liberaliza economia, înălță piața liberă ca funcționare, o foarte mare parte din forța de muncă din fabrică se va elibera. Citeva se vor întoarce de unde au venit la tără?

■ Este tot o problemă de identitatea mea despre bucureștenii sănătății de la tără și intrătii muncitorilor era că sunt niște oameni fără țară, pentru că ei s-au rupt de sat, din lor, au venit aici unde n-au să facă o identitate urbană. Cu sănătate și masele urbane cel mai manipulat.

■ Dar ceea ce m-a surprins este că pe care l-am socotit fără identitatea capătă prin acțul revoluționar o. Si-ai dat seama că nu sunt o națională. Au devenit cineva, fiindcă în stare să facă ceva. Nu mai este o națională, de-acasă, identitatea de călătorie.

■ Ce fel de identitate?

■ Identitatea politică. Cred că ei au înțeles de faptă o deschidere spre o politică ce ar trebui cultivată, să-lăsă să se plăndească deschiderea și-a creat-o spre a fi cineva. În proces prin care identitatea lor să se întărescă.

■ Opozitia identității care se păstrează care se cinstigă, nu mi-așa să întrebarea cu privire la posibilitatea unui să se întoarcă la sat și să sănătatea?

■ Vor întoarce oamenii mai maturi, în coadă la pînă am înținut oare și mi-au spus: „domnule, eu, dacă înțelegi totul și-mi dă și mie, eu și”. N-o să facă gospodărie mare, să se vor întoarce sigur și au să se consemnează în brînză, carne, lăză, cărora economia de piață le deschide. Ceea ce mă mir eu e că încă sunt mulți din fabrică și nu au înțeles să deschidă circumstările. Vine acum. Ce fac bucureștenii prima? Trebuie să speculăm disponibilitatea antrenorii la oameni. Trebuie să înțelegem o nouă constanță posibilă și curajul, voiajă, posibilitatea ce se întâmplă.

■ În educație, în religie, în funcție de sex. Trebuie să facem un sistem de esenționale, să stabilim scala de esenționale pe care să o cercetăm și pe urmă să aplicăm prin cercetări concrete, rugindu-i pe oameni să ne spună ce cred ei în legătură cu anumite probleme, cum gîndesc aceste probleme, nu cum să se întimplă. Greșeala de reconstrucție nu sunt faptele, ci modul de a gîndi al oamenilor și mentalitatea.

■ Un capitol important în studierea identităților ar fi păstrarea identității și rezistența față de ideologia marxistă, comunistă.

■ Nici nu îl se poate pune direct problema această a ideologiei, fiindcă ideologia marxistă n-a pătruns cu deosebită la sat. Ea a pătruns la tineretul care a făcut scolașii sau la cei care au lucrat în fabrică sau chiar în gospodăriile agricole de producție, și au cincis cu ideologia marxistă. A fost că și cunosc să ar fi elocnit cu trupele sovietice, nu și au însoțit-o. Cu excepția smecherilor, a color care au fost primari, secretari de partid, care au studiat la Stefan Gheorghiu. A fost o problemă de oportunitate, care este o formă de a trăi. Nu toată lumea poate să fie eroi. Unii trafichează, trafichează mai puțin baptiști, cărora biserică le impune o anume morală, deci ceilalți a căror morală e mai laxă. Pentru că mulți tărani nu stiu deci „Tatăl noastră”. El stiu însă de diavol. Multe lucruri din credințele paginile său păstrează. Vor răbufni credințele preoților, fondul magic.

■ Reapariția vrăjitoarelor

■ La ce să gîndiți?

■ Vor fi iar vrăjitoare, superstițiiile vor fi din nou puternice. Vrăjitoarele sunt un fenomen cultural, care tîne de libertate. Medicina băbenescă, de pildă, este viață la sat.

■ Există multe vociri — nu stiu că de autorizate — care vorbesc destul de sceptic despre păstrarea identității satului și a spiritualității sănătății.

■ Spiritualitatea nu se va pierde deloc. Nu va mai fi aceeași. Nu va fi o identitate sănătății și o civilizație sănătății la fel

■ De ce?

■ O să fie fermieri, mari crescători de oi, de animale. De pildă, în preajma celui de-al doilea război mondial, un fiu de cămin, doctorul Vlad, a dus industria locală a brîzelor din Sibiu atât de depară, încât aducea zilnic la București brîză proaspătă cu avionul. Au să apară din nou asociații inițiatice. Să-l închipui că acești oameni de inițiativă vor mai fi tărani? Nu, vor avea grija de ei, care vor fi niște profesioniști. Acum oamenii cumpără tractoare de la Brașov. E o competiție între tărani care vin să cumpere tractoare. Dar nu cumpără pentru el. Fie asociatii sau firme de tractoare care-i deservește pe ceilalți, cum au făcut înainte pentru magazinile de traleri. Adică el își cumpără un tractor și ară pentru trei sate, iar el e antrenorul de tractoare. De aceea n-au să mai fie tărani.

■ Să atunci o să mai putem vorbi de o cultură sănătății?

■ Sigur că da. Să-n America există o cultură a fermierilor. Country music. La noi există încă rădăcini și mai vechi. Unele zone vor fi mai tradiționale, altele mai puțin.

■ Dar dacă vor fi mai tradiționale, nu vor răvine totușii tărani?

■ Nu, de ce să fie tărani? Dacă vrei tu ca această cultură să o numești tărănească, spune-i tărănească, dar n-o să fie aşa ceea ce.

■ Pentru a putea gîndi și înțelege nouă realitate trebuie să ne reexaminăm toate prejudecățile.

■ Sunt prejudecăți de cercetare, metodologice, sau prejudecăți ideologice?

■ Gindirea unei părți a intelectualității românești este bazată pe prejudecăți ideologice.

■ Teza asta pe care o afirmați — disperita tărănească — se confirmă cumva prin ceea ce să se întimplă în alte țări din lume?

■ Aici nu este o problemă afectivă. Si eu am venit de la tără și cred că și tu ai încă puternice legături de osm acolo. Dar crezi că Boemia mai are tărani? Sau Franța? Nu. Nu mai au. Poate că mai sunt tărani în Corsica. Din cauza diversității

■ Înainte, aşa cum o gîndesc unii apriori, crezind că este cea sănătățioră, nu va fi valabilă niciodată cea a lui Blaga. O să fie altă, una supusă regimului timburilor, în care această identitate sănătății, ce să se confrunce mai departe cu modernismul, cu democrația, și va primi ceea ce îl va folosi. Pe de altă parte, spiritualitatea satului, tradiția și continuitatea sănătății există în mod subteran. Desi satele nu trăătă în continuare, devierile de care vorbeam în legătură cu nuntile, dar de remarcat că n-a existat nicăi cea mai mică deviere de la ceremoniile de înmormântare. În altă ordine de idei, problema unei spiritualități tărănești trebuie rediscutată.

■ În ce termeni?

■ Oricum vom privi problema, sociologică, etnografică sau antropologică, eu nu cred că mai există peste tot tărani, în unele părți sunt doar agricultori.

■ Tărani și agricultori

■ În ce sens facem distincția între tărani și agricultori?

■ Numai noi avem un partid tărănește. În toate celelalte țări din Europa centrală, care au agricultură, partidul care îl reprezintă se chemă Partidul Agrar. Oferă nu vor mai fi tărani.

gradul de schimbare n-o să fie identitate. Unele regiuni în care sentimentul de identitate este extrem de puternic, unde cultura lor proprie este o marcă esențială, primordială, aceia vor fi mai tărani decât alții. Adică, bucovinenii și maramureșenii probabil că vor fi mai tărani decât cei din zonele cimpiei sudice. Gradul în care se va păstra această cultură cu activități proprii va depinde de conștiința identității. Unele grupuri vor avea o identitate mai fermă și vor tină la măsuri de identitate. Alții, probabil că în acest joc ai diferențe de identitate care nu trăiesc izolate — își vor crea o nouă identitate. Să între cele două războaie au fost zone care și-au accentuat identitățile. Identitatea înseamnă că cred eu despre mine, că sun sau că grup, și în același timp eu cred că altii despre mine. Identitatea nu se definește numai prin tine ci și prin ceilalți. E mult mai ușor să ai niște idei bine concurante și să-ți crezi o teorie apriorică decât să-ți dai seama de realitate.

■ Interviu realizat de
DAN PAVEL

11 martie 1990, într-un sat din Moldova, dintre apa Bîrladului și Dunăre :

NOI VREM PĂMÎNT!

O să le arătăm noi, azi, pămînt la toti!

- CINE NE MAI UCIDE ȘI ASTĂZI ȚĂRANII ?
- CINE LE-A FURAT PĂMÎNTUL ȚĂRANILOR, PRIN TE-ROARE ȘI CRIMA, ÎN TIMPUL COLECTIVIZĂRII ?
- CINE A TRAS ÎN ȚĂRANII ROMÂNI LA 1907 ?

Revoluția a ajuns și la sate. Dar a venit prin barbarie. Unii dintre țărani care au cerut pămînt au plătit cu viață, sau au ajuns în spitale, la reanimare. Li s-au devastat și distrus casele, au fost bătuți împreună cu familiile lor și obligați să-și părăsească locuințele.

vindă jara și să ne cumpere pămîntul. Un stat prețuit mai apoi, care mi-a salvat viața și pe care îl recomand eu aceeași căldură tuturor celor care vor să se aventureze prin aceste locuri. Fiindcă pînă la urmă trucul nu a ținut: am fost declarat

țărani și liberal care am venit cu mașina plină de dolari ca să cumpăr oamenii și pămîntul. Caietul pe care îl aveam în buzunar a fost gresela fatală din acea dimineață de 11 martie, 1990, ora 17,30, împreună îreparabilă care m-a costat cu e fugă rușinoasă de țărănist. Am scăpat ca prin urechile acului, cind patrioții satului, aflați toți într-o euforie alcoolică de ultimul grad, încercau să-mi devasteze mașina, iar alii să-mă încurajaseră, îninându-mă de milii și încercând să-mă luă la forta la Sediul C.A.P.-ului, ca să-l arătăm noi și pămînt, dolari și țăraniș! Ca printre-o mulțime, am ajuns la mașină, care avea deja spîntecat un cauciuc din spate, pe dreapta.

Cu moș Stratulat am vorbit doar cîteva minute, căci mașina parcată pe șosea, carnetul ce-l aveam în buzunar, cel cîțiva vecini adunați în jur și strigătul unei femei bete crită (apărută pe neașteptate): Țărănist, da, țărănist? Faci inserții la pămînt în caiet, da? Țărrâniștiunuu! Țărrâniștiunuu! mă au divulgat. Strigătele și au ajuns pînă la Sediul C.A.P.-ului, astfel la vreo 200 de metri depărtare, de unde a sosit imediat un grup de „flăcăi ai satului”, bătuți, dușină și puică și bere. (Trebuie să am băut azi), să prevenește cel mai agresiv dintr-el.) Cel care îl sprinjea să nu cadă m-a amenințat că dacă nu plec, îmi răstoarnă mașina și vor da foc. A mai soait și o Dacie albă din care au coborât doi tineri — soferul și un Bud Spencer, evident belli, care au încercat să mă baie în mașina lor ca să mă ducă la sediul C.A.P.-ului. Acolo, de joi începește mitingul țăraniilor care vorau pămînt — cca 5000 de metri pătrați, și al celor care cereau desființarea C.A.P.-ului și a fermelor zootehnice. Mitingul lor a durat pînă șîmbăta seara, în continuu, cind conduceră C.A.P.-ului le-a promis că a două zi, duminică dimineață, 11 martie 1990, se va da pămînt! Dar a două zile dimineață, un alt miting apăruse în fața sediului C.A.P.-ului, al celor care apără C.A.P.-ul și L.A.S.-ul. Au venit unii cu căruțele lor, alții cu căruțele C.A.P.-ului și L.A.S.-ului, ciștinți, chiuind, bătuți și roșii la față, înjurind pe țăraniști, pe orice dusman sătesc și internațional care ar atenția la pămîntul lor. Cineva de acolo spunea că o societate de la C.A.P. a telefonat în întăritul, dând alarmă: Să vină oamenii noștri cu căruțele! Să apere C.A.P.-ul! Să nu venit. O să le arătăm noi azi pămînt la toti! Si le-au arătat. Chiar din noaptea care trecuse, l-au mărturit pe toți cei care sătăcuseră pe scările C.A.P.-ului pentru pămînt. Președintele C.A.P.-ului promisea împărțirea celor 5000 de metri pătrați doritorilor. Dar „surpriză”, duminică nu a mai avut cui să se imparte. La ora 11,30, cind deja în față se-

diului șosea era aproape blocată de ajuatoarele C.A.P.-ului (cu greu am putut străbate atunci cu mașina pe acolo) s-a trecut la fapte concrete. Mitingul, aproape 150 de oameni, s-a deplasat în casa profesorului pensionar Vrabie, decretat drept țărănist (că care în urmă cu cîteva săptămâni curse pămînt și desființarea C.A.P.-ului). Căci l-a fost devastată total, geamuri sparte, mobilierul distrus, mașina din curte (un I.M.S.) distrusă complet, pereti casei stropiti cu benzina pentru a fi incendiată. Pe drum, mitingul l-a întîlnit pe cantonierul Tache Cioriță. Si el cerea cca 5000 de metri pătrați. A fost bătut și căstig în picioare de miting, și lovit cu capul de asfalt pînă l-au crăpat. A fost trimis la spitalul județean, în comă.

Dar nu despre asta am vorbit după amiază cu moș Stratulat. Amânuntele mi le-a povestit chiar profesorul Vrabie, pe care l-am vizitat marți, 13 martie 1990, ora 11,00, la Clinica de chirurgie II a Spitalului Județean. Moș Stratulat, însă, amuzat atunci cind m-a văzut inconjurat de bătrâni. Prinsește moșul trei regimuri, și bănuia ce va urma. Probabil i se derula sub ochi un film pe care-l mai trăise, înainte de războl, cind „ghișagile țărănișilor erau tari pe schinare!”, spunea el, iar „liberalii la siegeri, dacă nu votați eu el, te însemnă cu creia pe spate, iar cind ieșești afară erai bătut mur”. Mai prinsește moșul meu și colectivizarea cu teroarea sefului comisar de raion și convingerile de bunăvoie de a trece la G.A.C.-uri (Gospodăriile Agricole Colective ale anilor '50-60). Dar atunci, în dimineață de 11 martie 1990, lă dăduse Dumnezeu bucuria să trăiască și al treilea regim din viața lui, în România, cel al D.L.D.-ului. Mi-a spus: Matale nu prea stă istoria! Si avea dreptate, m-am convins atunci, în fața lui cind am auzit sunetul aerului din pneul spîntecat, cind din spate C.A.P. veneau ajutoare!, cind a strigat femeia beată țărrâniștiunuu!, cind am fost bruscat să intru în Dacia albă, cind am fost înjurat, cind am fugit rușinos dintr-o flacă infierbită, care mi faceau semne cu pumnii.

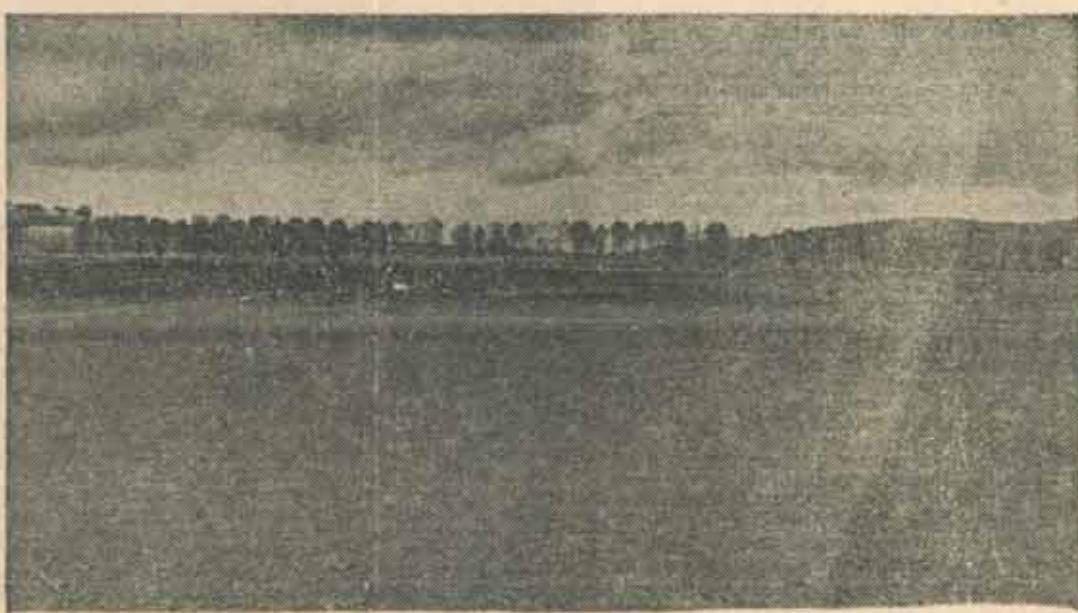
Dar ce este anormal în tot ce s-a întâmplat? Președintele C.A.P.-ului a promis că va imparte pămînt celor aproape 150 de săteni, duminică dimineață. A cui este vina că țărani nu au mai venit? Vezi, aici este o problemă de curaj și, în primul rînd, de democrație, de libertate și demnitate. Dar dacă cineva se va întreba cine erau cei din mitingul care apără C.A.P.-ul și L.A.S.-ul, cu căruțe și fără căruțe, de ce erau toți cuprinși de acea euforie patriotică-alcoolică, ce importanță mai are? Li poate răspunde tot moș Stratulat: Matale nu stă istoria!

Dar cu siguranță că pînă astăzi, 18 martie, și TVRL, și radioul, și presa națională vă informă cu lux de amânante nu numai despre acest sat, ci și despre alticele în care țărani noștri au pronuntat cele trei cuvinte: NOI VREM PĂMÎNT!. Incit reportajul meu este deocamdată inutil scris de un țărănist și liberal în același timp, care vrea să dezinformeze opinia publică, să prezinte în mod deformat realitățile noastre revoluționare și care, cu buzunarele pline de dolari, și-a trădat jara și poporul.

NOTA REDACTIEI: Semnatărul acestor rînduri, Silviu Alupei, nu este membru al nici unui partid. Cele relate sunt petrecute în comuna Liești, bineîntele un sat dintră Dunăre și spa Bîrladului.

Verișorul său nu voia pămînt

Salonul nr. 22, Clinica de Chirurgie II, a Spitalului Județean Galați. Ora 11,00. Profesorul pensionar Vrabie aștepta de două zile confirmarea medicului legist. La fel și consăteanul său, venit tot pentru internare. Au fost împreună în casa profesorului Vrabie, cind mitingul a devastat casa. Consăteanul lui nu ceruse pămînt. Mi-a declarat că a fost bătut numai în cap și căcăt de zece de persoane în picioare. Cantonierul Tache Cioriță se află în comă, cu capul sfărâmăt, iar medicul nu l-a dat aproape nici o sansă. În salonul nr. 22 se află și fiul lui Tache Cioriță, un tinăr de 19 ani. Alături stă unchiul lui, fratele lui Tache Cioriță. Amfidei sunt îngrozitori și disperați de „barbaria mitingului”. Profesorul Vrabie îmi povestește tot. Îmi spune că el crede, cu siguranță, că totul a fost pregătit de președintele C.A.P.-ului și „mafioșii” lui cu care a furat „mină în mină”, munca cinsită a oamenilor cap-isti. El va chema în judecătă pe toți, cei care sunt vinovați, deși poliția întîrzie anchetările și investigațiile. A luat legătură și cu Partidul Național Tarâneresc pentru a oblige autoritățile (Procurură, Poliție, Tribunal) să înceapă cercetările în privința „cazului Vrabie” și a „cazului Cioriță”. Profesorul Vrabie a fost amenințat și sfătuit de consătenii săi să plece din sat. Consăteanul lui, Nicolae M., mi-a declarat că acuza dureri de coate și dureri violente la rinichi. Dar este și mai îngrozit de faptul că printre bătrâni și huliganii care l-au lovit cu picioarele în coate și în cap și-a descoperit un verișor de-al doilea. Cum am mai spus, absolut nimic anormal, fiindcă verișorul său nu voia pămînt.

Pagina realizată de SILVIU ALUPEI
Fotografii de EMANUEL PARVU

Mica proprietate agricolă – o soluție?

Toată lumea este de acord că una dintre mariile probleme pe care ni le-a lăsat moștenire vechiul regim este problema agrară. Mai mult, nu puține sunt vocile care susțin că soluția poate fi și trebuie găsită imediat, punindu-se în practică fără nici o amanare.

Cum practicare sociologiei m-a invitat să în domeniul astăzi de complex al fenomenelor sociale orice soluție miracol este cel puțin suspectă și că, în plus, nu există altă decât rareori acțiuni fără efecte secundare negative. Spun astăzi din rațiuni care devin tot mai dintr-o analiză concreta a situației agriculturii noastre și a satului românesc, chestiuni cărora le-am scos în mod desobisită, prin numeroasele cercetări de teren efectuate în ultimii ani.

Nu doresc să mă refer nici la starea falimentară a acestui sector primordial de activitate economică și nici la factorii care au dus la o asemenea situație. Poate doar asupra acestui din urmă aspect se trebuia făcută – și singura precizie: nu forma de mare proprietate – în cazul nostru, de stat și cooperativă – a generat falimentul respectiv, ci forma socialistă de proprietate. Sau, mai exact, sistemul înșis a fost la originea eșecului, de vreme ce și tărăi în care proprietatea individuală asupra pământului a rămas predominantă, cum și cauză Potoniet, au cunoscut o situație analogă. Cu alte cuvinte, nu este deloc sigur că originea răului trebuie neapărat căutată în cooperativizarea agriculturii. Să, prin urmare, tărani nu este sigur că desființarea cooperativelor agricole și a întreprinderilor de stat ar rezolva în mod automat problema. Numai lăsarea completă din cadrul structurii de activități, pînă și stimulele, frîne etc. impus agriculturii noastre de o economie socialistă poate constitui premissă necesară unei veritabile „revoluții agrare”. E vorba deci de o schimbare de fond a integrării structurii de organizare și a mecanismelor de funcționare a economiei naționale în ansamblul său. Este o gravă iluzie aceea de a crede că prin cîteva reforme și ajustări – mai mari sau mai mici –, efectuate din interiorul unui subsistem economic sau social, acesta va putea fi adus în situație de perfectă funcționare, atât vreme cit restul sectoarelor rămîn în stare de blocă.

Dacă acceptăm acest principiu și dacă vom presupune – deocamdată în abstract și fără a evalua sunsele reale de infăptuire – că sintem pe cale de a pune bazele unei societăți democratice și eficiente economic, atunci se ridică, în mod firesc, întrebarea referitoare la drumul concret pe care agricultura românească trebuie să-l apucă într-un asemenea context. Fie că o dormim sau nu, ne găsim cu necesitate în fața unui proces, iar măsurile politice și legislative „instantane” nu au altă menire decât aceea de a-l face mai larg sau mai scurt, mai dureros sau mai usor suporabil.

Mica producție agricolă, în condițiile pedo-climatiche ale României și în pragul crizennului al III-lea, nu are nici cea mai mică sansă de rezistență, chiar și în cea mai propice conjunctură politico-economică. Se încearcă din multe părți – și cu destul succese – să se acredează ideea că privatizarea agriculturii ar fi factorul care ne-ar scoate cel mai rápid din marasmul economic general în care ne aflăm. Îar atunci cînd se vorbește de privatizare, nu se are în vedere altceva decât un fel de reformă agrară prin care să se constituie o rețea de mici proprietăți agricole analogă celei create după război. Nu știu dacă col care propun așa ceva au în vedere și considerente de ordin economic. Îmi dau seama însă că o propunere de constituire a unor mari proprietăți financiare, indiferent de avantajele economice ale unei astfel de organizații, nu are practic în momentul de față, nici o sansă de a fi acceptată, din variu motive politice și morale și, prin urmare, nu poate fi împărtășată de sevedea serios sanctionat la alegerile care se apropie.

Generalizarea la scară națională a micilor exploa-

turi agricole – indiferent dacă e vorba de darea pămîntului în proprietate sau numai în folosință, mai mult sau mai puțin indelungată – mi se pare a fi o acțiune sorită executului din punct de vedere economic și într-o anumită măsură, o imposibilitate practică. Să ne oprim puțin asupra acestui din urmă aspect. Tărănoastră posedă o suprafață agricolă de cca 15 milioane de hectare, din care 3 mil. sunt păsuni, 10 milioane arabil și restul fineze, vilă, livezi etc. Lăsând de o parte păsunile, care putem presupune că vor fi folosite în comun de obștea satului, rămîn 12 milioane teren agricol pe care propun să-l împărtășim unor ipotetice gospodării tărâncesti, cărora să le atribuim în medie 4 hectare din care 3 hectare arabil. Ar rezulta imediat un număr de 3 milioane de gospodării, iar dacă în fiecare an lucră doar două persoane săm ajunge la o populație tărâncescă de circa 8 milioane de oameni. Or, noi, în clîna de fată, după niste date statistice nu foarte certe dar pe care trebuie să ne bazăm în lipsa altora mai bune, avem o populație ocupată în agricultură de aproximativ 3 milioane, din care tărani reprezentă mai puțin de 2,5 milioane. De unde mai scoatem peste noapte încă 3-3,5 milioane de tărani?

Sau, s-o luăm invers. Raportind suprafața la numărul persoanelor ocupate în agricultură, revin, în medie, pe tără, circa 5 ha. de pămînt, din care 3,3 arabil, la o persoană. Să să nu uităm că aceasta e o medie care ascunde discrepanțe foarte mari în teritoriu. Prin vînd lucrurile muncii la nivel de județe, găsim astfel de unități teritoriale unde în un aciv în agricultură revin între 8 și 10 ha de pămînt (Brasov, Caraș-Severin, Constanta, Harghita, Sibiu, Timis) sau între 5-8 hectare teren arabil (Brasov, Călărași, Constanța, Ilalomița, Timis, Tulcea). Este posibil, în condițiile actuale, chiar făcînd apel la mijloacele tehnice ale întreprinderilor de mecanizare, ca o gospodărie tărâncescă să poată explora eficient și astfel de suprafață? Mă îndoiesc. Să, după cite stiu, puțini tărani să-și asuma riscul ca piciorul practic de la zero doară cu unele și magini agricole, să gestioneze o asemenea întreprindere.

Dar cine sătări nostri actuali? Regimul dictatorial nu ne-a răsfățat în ultima vreme cu nrea multe date statistice referitoare la structura socio-occupațională a populației tărîi.

Cercetările sociologice au oferit unele informații fragmentare, care ne permit să ne facem o impresie asupra structurilor populatiei agricole. Astfel, dintr-un studiu, pe un eșantion reprezentativ de cca 2.400 gospodării din județul Cluj – județ destul de apropiat de media tărîi în probleme care ne interesează astăzi – a reiese că în populația tărâncescă rurală bărbații reprezentă doar un sfert; chiar dacă luăm în considerare și salariatii din agricultură – preponderenți bărbați – ponderea sexului masculin nu depășește decît cu puțin o treime din totalul celor ocupati în agricultură. Fenomenul de îmbătrînire este destul de accentuat în populația tărâncescă: mai puțin de 20% dintre tărani sunt sub vîrstă de 35 de ani și peste 45% depășesc 50 de ani, disproporție finit mai accentuată în rîndul bărbaților. Este oare cîndată o familie tărâncescă îmbătrînită să o mai ia de la capăt cu o

gospodărie privată? (Să am în vedere nu numai sau nu în primul rînd capacitatea fizică, ci mai ales disponibilitatea psihică pentru a efectua un astfel de pas.)

Același studiu arată că cea mai mare pondere în rural o au familiile mixte (cca 49%), cu salariați și tărani, de regulă soțul în prima postură și soția în a doua. Cîți dintre bărbații care au făcut anii de-a rîndul naveta grea la oraș vor fi dispusi să renunțe la perspectiva unei pensii sporite a redoveni agricultori? Cîți dintre tinerii plecați de la sat sau numai angajați în altă postură se vor întoarce la tără și la agricultură? Să chiar dacă să-și găsească amatori, ar fi oare normal ca, în timp ce în cîteva ani dezvoltate tărăile lumii populația ocupată în agricultură să devină mai puțin de 5-10% din forța de muncă, noi să revenim la 60%, ca în urmă cu 40 de ani?

Cu aceasta am ajuns la argumentul fundamental – cel economic. Experiența noastră și a celorlalte tărî din zona geografică în care ne aflăm arată că claritatea și mica exploatare agricolă nu este viabilă și socialmente nu e rentabilă. Să nu uităm că dinuștoate reformele agrare înfăptuite la noi, care au dus deci la fărâmătarea proprietății agrare, producția agricolă au scăzut sensibil și a fost nevoie de eforturi mari pentru ca ele să revină, după un număr mai mic sau mai mare de ani, la valorile inițiale. Este normal oare să mai repetăm o experiență prin care am trecut de trei ori cu rezultate negative? E oare chiar atât de greu pentru economisii noștri să pună mină pe creion și să facă un calcul elementar de productivitate a muncii într-o mică gospodărie tărâncescă ce ar lucea fiind la noi și să o compare cu producțivitatea fermierului american sau din altă parte?

Fără, nedreptatea făcută tărânilor noștri în perioada colectivizării forțate nu poate fi neglijată sau trecută sub tacere. Suferințele acestora au fost imense, chiar și pentru cei care nu au fost internați sau deportați. Să vedem cum și se iau pămîntul, vitele și unelele, pentru agonizarea cărora unii au trudit o viață întreagă și au acceptat o multime de sacrificii, nu este ușor. Este de înțeles deci dorinta multora de a vedea această nedreptate reparată. Dar cîți mai sunt apti de muncă sau chiar în viață dintre cei care acum 30-35 de ani au intrat în „colective”? N-are oare mai uman să găsim pentru cei care mai trăiesc alte forme de reparare a nedreptății? A încerca să ne întoarcem la o realitate existentă cu patru decenii în urmă, cu alți actori și în alt decor, mi se pare o gață de oren mari proporții pentru a nu atrage cu toată energia atenția asupra ei. Am „realizat” o concentrare a pămîntului cu un pret, dezgust, foarte ridicat. Avem oare dreptul să-l fărâmătăm din nou pentru a lui o dată de la capăt un proces care, în cursul istoriei a adus – nu numai la noi – atâtă suferință tărânilim?

Sigur, în situația aproape desperată în care ne aflăm, ceea ce trebuie făcut. Să repeză. Decizile de moare a loturilor individuale ale cooperativelor și de atribuire a unor mici suprafețe și altor cetățeni sunt cîteva chestdumi de bun simt. Ele nu pot însă rezolva probleme de fond, chiar dacă vor contribui probabil, într-o oarecare măsură, la ameliorarea aprovisionării cu produse agricole. În principiu, nu pot fi incriminate, pe considerante economice, nici chiar acțiunile de desființare a cooperativelor agricole și de împărtire integrală a pămîntului, mai cu seamă în zonele de deal și de munte, unde prezuma demografică a rămas ridicată, existind deci un disponibil de forță de muncă, ce oricum nu poate fi astfel folosit. Dar ce se va întâmpla cu marile unități agricole rămase în funcțiune? Să nu uităm că, dină la urmă, de soarta acestora depinde plinea tărîi!

TRAIAN ROTARIU

La Ciocanu, cind s-a avut prima dată de sistematizare, în acel sat de munte, oamenii locului s-au întrebat dacă Ceausescu nu era cumva nobun. Prima întrebare sună cam aşa: „Păi, stie el ca în cînd ar distruge pămîntul asta? În doi ani? L-ar arde complet cu chimicalele lor, că la jumătate metru în pămînt dai de piatră.” A doua întrebare nu avea nici un fel de replică, sună tălos, deosebit de dubios, cum ar putea să pară: „Să cu noi, astăzi, ce-o să facă?” De fapt, întrebarea reală era: „Noi nu mai suntem nimic pentru asta de ne conduc?” Aflind ce voiau să facă cu ei, adică să-i mute la bloc, au formulat o a treia întrebare, care nu era decât un răspuns la primele două: „Om începea noi toti într-un bloc ori să le punem condiția să ne facă două?” Să stăm să noi mai serioși și să nu ridă lumea că ne-am făcut săt cu o singură casă.”

Dind-o pe săsă, au revenit la starea lor fundamentală, aceea de statornie. Învindându-se frica, au stabilit încă o dată că nimeni și nimic nu-i poate duce de acolo. O formă de colectivizare s-a încercat și aici, prin anii '30. S-a numit întovărăsire. Oamenii nu au crezut nici o clipă în acel mod de a se face tovarăsi, între eli, în scopul de a munci pentru alii, dar cînd au fost obligați să contribuie cu cîte o sfără de pămînt și cîteva ori pentru a nu li se da copiii afară din scoli – unii aveau copii la scoli „mai departe”, cum spun ei, adică la licee ori la facultăți. N-ai dat nici un rezultat întovărăsirea cu pricina întrucât oamenii au sabotat-o și au putut. „Cum crezi dumneata că poti să strici mai cu folos un lucru deosebit să te prefaci că nu-i vezi, se întrebă, retoric, Nag și Tomi, un bătrîn la 85 de ani, cu vîrstă și nu pe glumă. Ce zic eu, să te prefaci că chiar nu-i vezi, dacă nu e în interesul tău, nu? Păi, cum să fi fost, domnule, întovărăsirea în interesul nostru? Stai să vezi, să-ți pus primul an cartof, nu i-a prășit nimănii și toamna a ieșit ca alunile da' ei să scria la ziar că kilu și cartofu! S-a pus și în anul al doilea, și la fel. Așa că să-ți mai încăpătați ei vreo dol an și ne-a lăsat în pace. Adică, nu ne-a prea lăsat că stai să vezi...“

Rezistență în virf de munte

• Si viața mergea înainte.

Prin partea jocului oamenii s-au ocupat dintotdeauna cu creșterea animalelor. Satul se numește Ciocanu, este situat la poalele Pietrii Craiului, la o altitudine egală cu cea a Predealului. Tîne de comună Dimbovicioara, constituind împreună o zonă montană superioară, un capăt de lume. În acest capăt de lume („unde și-a-născut dracu copili”, spun oamenii cu obîdă cind sună oră cărău cu pline întinzări cu săptămînile) locuitorilor nu le-a fost ușor să reziste presiunilor comendurilor. Cetele la stat au fost dintotdeauna foarte mari. Imediat după nationalizare ele s-au stabilit în funcție de categoria din care tăraniul facea parte – erau tărani săraci, mijlocișii ori chiburi – pen-

tru ca mai apoi, lucru semnificativ, să se ignore orice fel de tererie a satului în acord cu aceleiaș utopii comuniste, deoarece ierarhile au existat și vor exista de-a pururi, mai ales la sat.

In preală recensămîntul animalelor oamenii și mai ascundea cîteva ori în beciuri ori în boedele săpate în pămînt „să aiță muieră din ce împletii o flanea pentru lila mică”. Multă dintre noi am auzit povestindu-nă-se cum primarul și notarul, auzind behături în beci, au pus umărul și au spart ușa. Îar în spațele ușii nici urmă de oale ci săpătul casei tinând gospodărește în mijloc o secură, întrebindu-i dacă nu cumva îi se urise cu viață. În unele cazuri lăsând singur decizia, că așa era. Pentru că o altă inventie a regimului a fost acela de a numi drept primari oameni dezrädăcinăți, străini de

orice clasă sau cîstegorie socială, deci tără scrupele vreunui apartenență. Mai ales în ultimii ani, oamenii acestor locuri au avut multă de suferit de pe urma restricțiilor sacrificării animalelor ori a instrânlării lor. În concepția idilică de „creșterea sechitului de animale în zonele ne-cooperativizante” calculele erau extrem de simple: un gospodar care în prezență are două vaci, neste că mult delui nu va avea patru, peste alti doi va avea tot c.a.m.d. (în general, vacașii nu intră în societatea întruit genetică nu dăduse locă în răspuns sigur că ar putea să fete și el.) Astfel că grăjdurile și adăposturile pentru vite trebuie să aibă pereti flexibili, să se poată mări dină unde păsunile și finele să fie, de asemenea, elastice.

• O revendicare legitimă

Locuitorii comunei Dimbovicioara își revendică acum un drept confiscat cu multi ani în urmă – prela de a-si pastre vitele pe propriile păsuni și izăzuri. E vorba de izăzul Givușa, ionat comunei de boierul Moise Bunescu, după primul război mondial. În memoria eroilor Dimbovicioarei căzuți în acest război, și de muntele Cojilă Givușei. Fără a intra în amănunt, am aflat de la bătrîni că au mai rămas că Givușa și dulost, din '30 începând, de la cîndvină unel comune vecine (Fundata-Brasov), ca urmare a unui raport fals prezentat în M.A.N. de către doctorul Barbu, tîcă a comunei cu pricina, ajunsă deputat în foșta, pînă mai ieri, „adunare a poporului”, iar muntele Cojilă Givușei a fost confiscat de G.A.S. Lăicăl prin '53 și îl sănănestă și astăzi. Mi-ai mai zis bătrînil că ei detin arte care dovedesc cîte ore și cine nu are dramuri în aceste izăzuri (dramul este o unitate de măsură a pămîntului, alături de jucăr, punct ori funie).

Unul din acești bătrîni, trecut bine de 80 de ani, a achitat la începutul lui decembrie amenda de lei 5.000 pentru vitelul său. Păstrează cu strîjă chitanta, alături de buletinul de identitate și livretul militar. În sertarul unui parșechi (dulap) din camera cea bună „în care mi-ori veni, pentru ultima dată, mosafirii”, zice el.

GEORGE ARUN

Rodica Iulian

Note la bordul unui convoi umanitar

13 ianuarie 1990, satul Plainval, departamentul Oise — În sfîrșit, vom pleca. Într-o jumătate de oră, o oră cei mulți. Se încarcă ultimele colete cu hrana și îmbrăcăminte destinate locuitorilor satului Dala din județul Mureș. Pe pâjașea din față grădinițele de copii, două camioane și un camping-car aşteaptă semnalul. Plainval a adoptat Daina din primăvara trecută. Nu s-a primit răspuns la nici una din scrisorile trimise de primăvara din Plainval.

Plecăm, în sfîrșit — după două săptămâni de muncă și agitație: pentru colectare, pentru fondurile necesare călătoriei, pentru — mai ales! — găsirea vehiculelor. Un mezelar din Clermont de l'Oise și un tipograf din Fitz-Jamme au răspuns la apel: aveau două camioane, soferii lor și o parte din carburant. S-a alăturat micului convoi camping-carul condus de o înălță funcționară de bancă, rușă cu mezelarul. Suntem nouă, șapte francezi de basină, Oana O. și cu mine. Primarul din Plainval, institutorul Joël Charton, e seful convoiului. Drapelul Franței flutură, arborat pe două dintre vehicole. Afise bine lipite glăsulește pe toate fetele căroierilor: „France—Plainval—Oise, SOU-TIEN, Roumanie—Dala—Mureș”.

Cind prin octombrie 1989 am luat parte la adunarea de la mănăstirea Floreffe, în Belgia, consacrată bilanțului „Operațiunii Satul Românești”, nici eu, și nici unul dintre numerosi invitați (primari, învățători, profesori, deputați belgieni, jurnaliști francezi, exilati români etc.) nu am putut răspunde la întrebarea: ca se mai poate face pentru a împiedica distrugerea programată a satelor români. În sfârșit de o binevoitoare, dar ineficace declaratie de adoptie și solidaritate? S-a ajuns la concluzia că trebuie continuat, că structura dobândită trebuie păstrată, nu se stie, într-o bună zi ea se va dovedi utilă — dar CIND? Față cu această constatare neputinciosă: 50.000 de casute colorate, constituite în sate, din carton, piațălină, traforaj etc., și care acoperă planșeu imens al navei vechii mănăstiri. Operă a copiilor belgieni din scoliile satelor adoptive. Fiecare casută cu ferestrele, ușile, grădina și și toate, adunate în jurul bisericicii avind înfățișare ce aducea mai degrabă cu arhitectura de pe aici! În desembulatoriul mănăstirii, peretii erau acoperiti cu desene, versuri, texte naive, emotionante — printără și limpeza adevarăului, așa cum numai copii le pot zămbi.

Belgia a început, Franța a urmat, și apoi și alte țări: Olanda, Elveția, R. F. Germană.

14 ianuarie — Am dormit în camioane, în Germania Federală, la vreo douăzeci de kilometri după trecerea frontierelor, la Kehl. Mi se pare ireal ce mi se întimplă. Un ireal minunat-trist. Însufletitor-tragic — amestecul nefedint al exilului. Îl trăiesc de aproape zece ani, dar numai pe durata unor clipe suspendate, care ies din timp, cu care mă pomenește dintr-o dată — clipe năvălind peste surgeră naturală a cesașurilor. Bruscă întrebare în fața unui uluhitor apus de soare sugerind cufundarea astralui în Atlantic, fie și de pe întinsul clăpără picardie, foarte departe de tăruri: unde sunt, de ce, eu, aici? Asemenea unui simptom de boala Alzheimer — dar nu, e o boală a istoriei, istoria noastră Alzheimer, făcută din „parasături” pe „celălalt țărăm”, simulind amnezii și recomunind, în patru puncte cardinale și alt ceea ce pământ posibil.

15 ianuarie — Frontieră ungărașă. Recunosc locul unde, la 29 noiembrie 1989, găzii înarmate cu automate Kalashnikov, îndrepăte amenințător spre noi, ne-au poruncit — în nemțele: „Raus!” — să ne dăm jos din mașină, pentru control. Dar recunosc mai ales intenția plină spre sud și spre nord, unde am văzut atunci Cortina de Fier. Nu, nu era o metaforă, un retorice churchillian. Era o realitate ma-te-ri-ă-lă: rinduri de sărmă ghimpată, sicane anti-tanc, tranșee, mirădore punctând fiecare sătu de metri. Si în fiecare mirădor — pînă în nordul polar, pînă în sudul vecin Greciei — cite o situație prelungită de aceeași Kalashnikov căutând spre vest. Si ceva mai fi fost, nevăzut. Era? A fost. Mai este? Pînă la Finlanda, pînă la Grecia, am văzut.

Francezii din convoi lasă să se vadă o oarecare derută: sentimentul că au păsat într-o lume „celălalt țărăm”, dar pentru ei. Astă pentru că urmele rămîn, și aici — urmele separării neînrevîrte, la umbra estică a fostei Cortine. Cenusul de Est (cum și spune Albastro de Prusia). Cu toate că lumina vine de la... aici încep să se facă rare culorile: călători, halinelor, obrajilor.

Seară, înnoptâm într-o casă de prieten, la Kecel, în sudul Ungariei. Suntem aşteptați, masa e pusă. Într-o casă unde suntem invitați după cină — pe un pereche, fotografia uriașă a lui Ceaușescu, peste fruntea, ochii, nările și buzele căruia sunt lipite, ca benzile de leucoplast, inscripții în maghiară: „minciună, minciună, minciună”. De acmenă,

portretul inclusiv în vecinătatea fotografiei unui cap de urangutan.

La Televiziunea maghiară, urmărим timp de aproape două ore, reportajul din Cluj și din alte localități transilvane: Doina Cornea vorbind multini, apoi Dömökös Géza și László Tókes, cu privire la fondării unei uniuni democratice a maghiarilor din Transilvania.

16 ianuarie — Plecăm din Kecel la 5,30 dimineață. Mai avem aproximativ o sută de kilometri pînă la frontieră României.

Mi-amintesc de o întâlnire cu scriitori maghiari, la Paris, organizată în onoarea lor de Societatea Oamenilor de Literă din Franța. Era în vara trecută. Delegația urma să se întoarcă la două zile la Budapesta pentru a fi prezentă la funeraliile în sfîrșit cuvinicioase ale lui Imre Nagy. Am vorbit mult cu trei colegi maghiari, am vorbit în scăsești glas. Eram de acord asupra faptului că ne-a trebuit mult, prea mult, și unora și altora, să afilăm că divizarea, ură, asimilitrea reciprocă nu pot fi utile decât dictatură. Am aflat într-o zile și în paguba și a unora, și a altora. Vom să oare să curmăram, împreună, consecințele atât

năhărelor pentru România, Franța, libertate — nu „discutat”, pînă la 3 dimineață. Oana și cu mine am discutat îndoit, întrebat, trebuind să traducem tot, fără vreo omisiune, ce spuneau unii, alii, noi două, de o parte și de cealădă, la Babelului. Dar nu Babelul „clasic” și înțelegem. Cî unul mai aprig decît doboarele de limbă. Noi dorăm mortis și distribuire exhibabilă, egală, a darurilor. Ni se impotriveau oameni divizați, învățăbilii: nu dăriți călărașa, nu merită etc. Ostenii, ne-am dus la culcare. A două zi, ne-am sfătuină și am reușit să „instalăm” o reprezentanță a comunităților: 2 din partea românilor, 2 din a saxonilor, 2 din a tiganilor, 2 instituteare, un baptist, o mamă cu mulți copii. S-au deschis mărfurile. S-a pus pașă. S-a închis ușa. Au fost izgoniti din pragul ei, mai cu binele, mai cu... zdravene vocitive românești. De care Oana și eu a trebuit să recurgem), gloatele cîrtitoare. De la 10 la 4 după amiază, 10 îngi am muncit la alcătuirea pachetelor individuale, cu de toate de-a guri. În cantități exalte. Pentru 216 famili. După aceeași metodă, s-au distribuit hainele. Am sărit massa

istorică: nici unul din tinerii dăieni nu stie ce s-a întimplat în țară înainte de 1945, între 1945 și 1965, ce a fost înainte de 1944 etc. Urgența restituirii memoriei în general. Să, de acmenă: cind se va scrie istoria Rezistenței, contestației românești dintră 1944 și 1939?

Satul Dala, mi se spune, era cel mai bogat din preajmă, odinioară (1938), cu cele mai mari și rodnice pămînturi, cu 5.000 de capete de vite mari. Azi — 500, la colectivă, care dau maximum 2 litri de lapte pe zi. Vaca „particulară” dă 16...

Satul Dala era frumos. Este încă Nina, dimineață, cu casele lui tipice ardeleniști, colorate... dar fisuri s-au căscat în ziduri, lenjul multor porți a putrezit, noroul răzbește din curți domice peste buza zăpezii. „N-avem ciment, n-avem scindură, n-avem piatră.”

Cunoștințe de literatură ale tinerilor de la Dala: Caragiale. Pieșele lui de teatru, citite ca literatură clandestină. Apoi, pentru timpul din urmă: Blamiana, Dinescu.

La cîna, preotul binecuvîntărea bucanie. Cînd cîna și pe sfîrșite, femeile și fetele întoară un imn bisericesc de mulțumire. Armonie perfectă. Iarăsi — elipsă ireală, „țărîmul” — dintr-o viață anterioară — dintr-o viață viitoare?

18 ianuarie despre 18 ianuarie — Am dormit la Sighișoara. În toamna lui 1939 se săsă sub tipar, la Editura Cartea Românească, un roman al meu, „Pestera Oglindelor”, a cărui acțiune se desfășură, în cea mai mare parte, în „orășul S.” La Sighișoara mă gîndisem. Între timp, am plecat. Romanul a fost „topit”, înainte să apară.

Azi dimineață, am predat Spitalul Municipal din Sighișoara cele opt colete cu medicamente colectate la Plainval. Am vizitat o secție a spitalului. Am încă în ochi mizeria deja avansată a Institutului de Oncologie din București, în 1975—1980 — multiplicată cu 3, 5, 10?

Săruri de blocuri oribile, conghiomate de dormitoare colective, buncările domeniile, utopie arhitecturală concentracionară. Francezii spun: „Sarcelles, en plus moche”. Sarcelles e o localitate din nordul Parisului, „cetate-dormitor” construită NU INTIMPLATOR de o succesiune de municipalități comuniste. A rămas și azi exemplul unui urbanism de neurmat, lipsindu-i... urbanitatea și ilustrind în beton totalizarea, stupidul, grezorul celulărizat.

Oradea, apoi frontieră. Un gras jocăruș rolul „răului”: se răstestă la Oana, care nu găsește imediat hirtia (roz), de „descărcare”. Pentru că ne audă vorbind românește, zice: „o să pretindem că tot noi suntem de vină!” (sublin. mea). Are complexe de culpabilitate? Care „noi”, cine, în numele cui vorbeste acest gras a cărui osință e cumulul unor straturi „istorice” de humur? E puș la frontieră ca să ne re-convingă de inospitalitatea pentru străini sau pentru românii de origine, care nu au statu cum să fugă de ale cete și burți ca ale lui? E invidios, ranchiuos? Nu și. Dar e ACELASI. E SOSIA celui ce păzea tercul imens, prima cortină, dinaintea Marii Cortine, în 29 noiembrie 1938.

Mal încolo — „cel bun”. Subțirel, cu mustișoare, rupind-o bine pe frantuzesc, un foc de artificii de glueme, democrație, fraternitate, politetură în dot peră — cu francezii. Amabil, servabil — „vă faciliteză trecesea, găsiți pasapoartele la colegul maghiar, ca să nu mai așteptă”. Plecăm. O sută de metri mai încolo — nimfel. Suntem în Ungaria, dar fără pasapoarte. Căutăm pe grănicerul maghiar. Nervos, inteqind din semne necurău nostru, înjură și se îndreaptă spre colegii „de dincolo”. Joël, de acmenă, de două ori mai furoios. Nici plicor de „coleg” român. Unde au dispărut? Așteptarea se prelungeste. În fine, un grup apare pe terasă, deasupra capetelor noastre. Cel bun și cumsecă și franțuzit se amuză: „Cum așa, val de mine, nu aveți încă pasapoartele?!” Maghiarul nîl le înmînează. Plecăm. Fără comentarii. Fără comentarii?

19, 20, 21 ianuarie — Înapoi prin Ungaria, Austria, Germania Federală. Într-o parcare, prin Ungaria, schimbăm impresii cu un convoi belgian ce revine de la Băile-Stremt-Marmureș.

Vehicolele noastre sunt spoite cu noroi. Noroi pe suflat. Să speranță... Ce amestec! Cu degetul însurățuit într-un servet umed, străbunget crusa de găod de pe caroserii și scriem: VIVE LA ROUMANIE LIBRE, VIVE DAIA, VIVE PLAINVAL. Să ne-am dorit să nu plouă.

Nu a plouat. Am ajuns la Plainval, în Picardie, în după-amiază lui 21 ianuarie. Întâmpinări de prietenii, locuitorii, jurnaliști. Cu flori. Oamenii ne fotografiază, ne felicită, cineva spune: „echipajul care și-a îndeplinit misiunea”. Se cuvenea să suridem. Să am surdă.

Fotografi de EMANUEL PARVU

„obsedante decenii”? Trebuie să stim. Trebuie.

Intrân. Pătrundem. Censușul de Est se întânește și mai mult (...cum ai zice negru de fum...). Starea drumurilor nu ne îngăduie să depășim o medie de 40 de kilometri la oră. Deosebit și de altă a drumului, utilaje veluște, învelite în rugină ca într-o glazură. Tractoare din prima generație. Autobuze cu gazogen: tinerii din convoiul nostru le recunosc, le-au văzut în filmele frantuzesci ce evocau ocupația germană. Rugină, ponoară, degradare. Nu mă mir, de ce mă-ă miră?

Acum aproape zece ani, am plecat pentru că stim că astă urmă să fie, că nu mai era întoarcere de pe pantă pe care alunecam. Nu mă mir, nu mă însășimint ca francezii, nu rămîn cu gura căscată, ca generoși, hexagonali mei prieteni, cristalizați, toti, într-un solid material cartesiano-democratice și totodată, aici, într-o înmormântare care le dă de gol o imaterială, subtilă posibilitate: a imaginării cu privire la oportunitatea posibilă. Nu mă mir, nu mă însășimint — limi vine să urlu. Nu urlu.

Au dispărut cele mai ușor de vîndere și lozinice de pe frontoanele clădirilor. Rămîn cuvintele: Trăiască, apoi la capitolul unui spațiu gol, România sau român, Pausa aceasta dintre cuvinte — hăul nostru, vidul vieții noastre, timpul nostru confiscat.

Aradul nu întimpină cu siruri de cazezate de 10—12 etaje, urite, prost luate, și pe care le vom întîlni la aproape de toate intrările și ieșirile orașelor transilvane: la Dău, Deva, Sibiu, Mediaș, Sighișoara — la întors, Tîrgu Mureș, Cluj, Oradea. În astă fel, incit Jacky, ucenicul mozelar, va spune: „am sămăt la bordul unui convoi umanitar

de prinț. Ar fi fost să dejunăm la român și să cinăm la săi. Am reușit să-mi reunim la o cină comună. S-au schimbat steagurile: cel francez a rămas la Dala, tricolorul românesc (păstrat în ascuns de către săsi) se va afeia la loc de cinste în primăria de la Plainval. S-au rostit cuvintări. Preotul ortodox și seful comunității saxonilor au vorbit cu limba românească, românească, pură, de parcă niciodată n-ar fi existat „limba de lemn”.

Tot 18 ianuarie, despre 18 și 17 — Ardealul și un mozaic. Dar un mozaic în prefacere. Oamenii continuă să stea cu gindul la migrație: de la sat la oraș, din țară în străinătate. Domnescă nelincredere. Plecarea în masă a saxonilor, a nu puținiunguri și români, a dezchelbărit, a destabilizat comunitățile. Puțini tiganii integrați, românizati de cînd lumea, nu reușesc (și nici români ori săși diminuți) să disciplineze pe noii veniți de aură, nelegați de vatra satului, de viață și cutumele lui: de pildă, tiganii căzăi în sila în casele părăsite de exilati și emigranti și încurajă la nemuncit și la necinste.

Nu e o respingere de natură răstălă (ar putea fi, în rîndul doilei), ci unanimitatea comunităților traditională (înclusiv a tiganilor de mult integrati) se face cu privire la disprețul noilor veniți pentru munca, la deprinderile lor cu un nomadism „de tip nou”: naveta bigneței, a furtului, a combinațiilor dubioase, care își găsesc aici un teren încă mai propice decît înainte: căci aici și ce să furi, din ce în ce mai mult!

Pămîntul: afară de hectarul promis, el încă? Să dacă — cine și cum să-l lucreze? În jurul nostru, se confruntă două categorii de vîrstă: trans 50—60 de ani și mai mult, și copii ori adolescenți. Sat transilvan văduvit de adulți.

Afară de diviziația prin sovinism, naționalism idiot, afară de învățăbile de „clasa”, din care supraviețuiește ură împotriva meritului și a muncii, există o divizare între generații. Bătrânilii îl socoteșc pe tineri „buni la nimică”. Tinerei nu iată bătrânilor ascunderea adăvărului.

Cel cîțiva tineri, dintre care trei învățătoare: elan, entuziasm, dorință de a fi, învăță, demisită: dar pată albă acolo unde ar trebui să fie memoria

OPERAȚIUNEA VILLAGES ROUMAINS

— DE LA MARELE SAT LA MARELE SFAT AL LUMII —

■ „Primăvara neagră” 1988

Operațiunea *Villages Roumains* care a avut ca scop să salveze, în durată, satul românesc și să-i protejeze pe locuitorii acestora a fost creată în februarie 1989 la Bruxelles. Ea a oferit concomitent cu un program internațional de opozitie și un canal de exprimare și de dialog pentru români care, afară acasă, în exil, denunțau planul de sistematizare rurală și implicatiile lui după tezel-genocid enunțate în 3 martie 1988 la Conferința Națională a președintilor Consiliilor populare. Dovada acestui canal de exprimare ne-o oferă volumul *Société civile et devoir d'ingérence*. Operațiunea *Villages Roumains*, considerată fi Biblia operațiunii, carte publicată cu ajutorul Ministrului Președinte al Comunității franceze din Belgia la „Z Editions”, în septembrie 1989. Alături de semnaturile lui Jules Beaucarne, Michel Gheude, Pierre Lemire, Jean-Luc Outers și Léon Wouters, sunarul cuprinde luaci de poziție radicale și analize atâtgrăitoare datorate românilor Dan Alexe, Gabriel Andreescu, Mihnea Berindei, Liviu Cangeopol, Mircea Dinescu, Dinu Flămînd, Dan Petrescu, Petre Străcă (membru în comitetul lui Ion Negruțiu, clujean) și de 12 ani din țară.

In 3 martie 1988, a fost relansat programul de sistematizare al localităților rurale, un program existând din 1974, cum afirma ministrul său promotor. Genocidul rural și național era planificat în primăvara lui 1988, în trei etape: 1990, 1995, 2000. In cifre, cea mai mare reducere a numărului de comune de la aproape 3.000 la 2.000 și reducerea numărului de satul de la 13.000 la 5.000 – maximum 6.000, acțiunea de demolare fiind, chipurile, compoziții prin construirea a 558 de centre agroindustriale ce creșteau habitatul-traditional, pe lângă buldozerul desfășurător, și instalația blocurilor-ghetoul HLM, cu instalații sanitare în curte și dependințe comune.

Planul de sistematizare avea deci antecedente, și cum genocidul nu poate fi măsurat de un rechizitor bazat pe una sau două stenograme, nici genocidul rural nu s-a redus la tezele unei unice Conferințe. Tărâmul român a traversat în ultimele cinci decenii, o tragedie istorică ce a încrucișat să-l demoleze nu numai că și satul și să mentățile, încrezând patrimoniul de valori materiale și精神的, pe care l-a creat lumea română, o lume care a trăit lovită prin rostogol și autonomie față de o politică de colonizare în masă.

Bucureștiul săptămână cu 14 ani în urmă era deci fâșii Caci „primăvara neagră” – cum reține și Henry Miller – a tărâmul române înceouse cu mult înainte. Deosebitul agriculturii fusese inițiată în același an de „secularizarea” a culturii, proclamată de tezele din 1971, reprise în tonul la răstimpuri de noi componenți. Înainte de 1974 se desfășurase o criză foarteală, și căci flagel se consemnase cu același generat de programul de „descentralizare” în marea „primăvară” din 1988 începuse cu decenii în urmă. Pe nu facem acum decât să semnezză un ultim act, o ultimă ofensivă împotriva poporului român, circula și se deosebește astfel o „imposibilă întoarcere” (Maria Preda) la patrimoniu și memorie, corespondentă de *Opération Villages Roumains* ca aparițință de facto umanitatii. De unde și dreptul omeneilor la avenirea și destinația lor de a interveni „le devoir d'ingérence” – într-o realitate în care răsunarea de stat subminează flacăra deputatului de a disune de el însuși. De la cooperativizarea agriculturii la naveta zilnică sau săptămânală a tărânilor, dincolo locul loc de muncă în industrie spre locuința lor „de seară” sau de adus olinie și leșna lună „la tară” și înțâi la sistematizare și dezafectare naturală, primăvara neagră a tărânilor română cumpăna, într-un anotimp de decizii străvechi, istoria unui calvar de mai multe decenii.

■ Trei tipuri de activizare directă a democrației

Dreptul la amestec și tipurile de activizare directă a democrației ne care le-a avut în vedere *Opération Villages Roumains* sunt delimitate de la început de o formă de imperialism și paternism. Îmbajul acestei operațiuni, fixat de la debut în cele două săgeți susținute, una dirijată spre dreapta și alta spre stânga, o dublă și complementară direcționare a interacțiiei, colaborei, și cooperării, și concordanță și solidaritatea.

Intervenția la scară europeană îndreptată împotriva planului de sistematizare a satelor românești a dobândit cu o formă și empatizantă formă de activizare a democrației și solidarității umane și civile. Pe plan local au fost anunțate numeroase persoane, grupurile de indivizi

DOINA URICARIU

rea operațiunii *Villages Roumains* și re-apariția publică a dixidenței române. Filicianul Gabriel Andreescu scria într-o scrisoare din mai 1989 că multe decizii au fost moderate după declanșarea acestor operațiuni care frâna puterea dictaturii agasind-o, mai mult, obligând-o la o operă de recășigare a opiniei publice internaționale. O opinie publică și politică deja edificate, orințată. Deja responsabilă și implicată. Si mai ales ostile dirigitorului, mare maestrul la ceremonii ale demolării.

■ Impotriva „naufragiului planificat”

O opinie mai ales activă. În 21 mai 1988, un purtător de cuvânt al Ministerului vest-german al Afacerilor Externe anunță că guvernul său „observă de aproape” programul de sistematizare al localităților rurale. Interviuri date de reprezentanți ai C.D.U. și S.P.D. și din Grünen își exprimau neliniștea față de planul-genocid. Hans-Dietrich Genscher, Ministerul vest-german al Afacerilor Externe declară la reunioanea de la Nürnberg din 22 mai 1988 că „noile une de patrie nu poate fi separată de respectul față de tradițiile popoarelor”. În 11 iunie 1988, doi membri ai Bundestagului, Hermann Scheer (S.P.D.) și Petra Kelly (Grünen – Verzii) calificau planul de sistematizare drept „expresia unui cinism politic, megalomanic, amintind în mod inevitabil de metodele regimului Pot-Pot din anii ’70”.

In 13 iunie 1988, secretarul de stat american John Whitehead declară la televiziunea maghiară că planul de distrugere a satelor nu poate fi socotit ca o afacere internă a României și că Statele Unite vor pună totul în mișcare pentru a stopi punerea lui în aplicare.

In 24 iunie 1988, Ministerul austriac al Afacerilor Externe, Alois Mock protestă împotriva planului de sistematizare, cu ocazia unei conferințe de la Viena la care participă secretarul de stat român Aurel Duma. In 1 iulie 1988 se publică acel comunicat al Uniunii Democrațe Eu-

Société civile et devoir d'ingérence

OPERATION

VILLAGES

ROUMAINS

Coperta „bibliei operațiunii”

ropene ce cuprinde conservatori și democrați-creștini. Comunicatul cerea guvernului european și Națiunilor Unite să intervină rapid pentru a evita distrugerea satelor. In 6 iulie 1988, Consiliul Național Austriac (Parlamentul) votăză în unanimitate o rezoluție ce condamnă România pentru politica să făță de minorități și pentru planul de sistematizare.

Foreign Office publică în 14 iulie 1988 un dosar privitor la drepturile omului în Europa de est. Aici se arată că planul de sistematizare română presupune și o „depășirea forțată a populațiilor precum și pierderea caselor și terenurilor”.

In 12 iulie 1988, secretarul de stat american pe Probleme Umanitare, Richard Schifter, reintreprindându-se din România, anunță la Viena că planul de sistematizare a început să fie pus în aplicare în satele din județul Bucureștiul. In această zi, John Whitehead afirmă la televizi-

une maghiară că Statele Unite consideră planul drept „o flagrantă violare a drepturilor omului”.

In perioada 24–31 iulie 1988, la inițiativa delegației elvețiene, participanții la cel de-al 12-lea Congres de Studii de Antropologie și Etnografie de la Zagreb au adoptat în unanimitate rezoluție declarând planul de sistematizare drept „irresponsabil”. S-a cerut de asemenea Națiunilor Unite, Organizației Mondiale a Sănătății, Băncii Mondiale și UNESCO-ului să se opună.

In 11 august 1988, Senatul american votăză în unanimitate o rezoluție care declară că tezele autorităților române contin „noi și flagante violări ale drepturilor omului”, precizând că planul „ar putea elimina o parte importantă a traditiei românești”.

In 23 august 1988, Cancelarul vest-german Helmut Kohl subliniază că planul de sistematizare este „extrem de regretabil și că el ar putea să distrugă o parte importantă a culturii europene”.

Tot în luna august a anului 1988, Doina Cornea transmite în Vest o scrisoare deschisă către președintele Ceausescu semnată și de alte opt persoane. In această scrisoare ea cere oprirea planului de sistematizare. In 7 septembrie 1988, Comunitatea Europeană protestează, în Atena, împotriva planului de sistematizare dintr-o avertizare în prealabil autoritățile române. Un delegat britanic precizează că protestele au fost respinse într-o manieră „brutală și peremptorie”. In 20 septembrie 1988, Consiliul European, reunit la Bruxelles, cere cătoate să se abandoneze planul. In 23 septembrie 1988, la Conferința C.S.C.E. de la Viena, un delegat grec, în numele celor 12 din Comunitatea Europeană, cîstează o declarație în care se precizează că planul ar putea să ibîzgravească consecințe asupra patrimoniului țării și respectului pentru drepturile omului.

In 28 de intelectuali europeni celebri, cheamă în 29 septembrie 1988 opinia publică europeană să organizeze O zi pentru România în care să se denunte acțiunile președintelui român și planul de sistematizare teritorială. Istorul Golo Mann numește în 30 septembrie 1988 planul de sistematizare „o crînă împotriva culturii europene”. In luna decembrie a aceluiași an, delegatul belgian la UNESCO, Georges-Henri Dumont critică în termeni severi planul de sistematizare. In 10 ianuarie 1989, deputatul austriac Pius Strobl, întors din România, anunță că a assistat la distrugerea unor sate de pe linia București și din Transilvania. El dă precizări importante în ce privește „confortul” noilor apartamente. Aici s-ar putea face o paranteză. Privitor la confortul acestor apartamente pentru tărani, recită un articol din „Flacăra” din 8 iulie 1988, în care situația e calificată, printre un eufemism, ca „neomogenă”, atrăgindu-se atenția asupra necesității adaptării la habitatul urban. Si tot aici poate că trebuie să-l întrebăm pe Viorel Vizureanu, fostul prim-secretar al Comitetului de partid de la sectorul agricol Ilfov dacă și mai susine afirmările privitoare la „caderea progresului” din același număr din „Flacăra”, declarări care, alături de răsunările arhitectului Stefan Dacu privitoare la concentrarea și acțiunile de „masare” a habitatului rural după regulile mediului urban, sint cunoscute în Dosarul realizat de Liga pentru apărarea Drepturilor omului în România. „Naufragiul planificat” la care se referă Mihnea Berindei trezise reacții concerte și ocoinici publice și civile europene. Dar cit de culabile au fost la vremea aceea atitudinile unor „arhitecti”, „meritari” și activiști care salutau planul de sistematizare! Sistematizarea începusă în Ilfov, în 1983, și în Giurgiu, unde o serie de localități au fost rase de pe părți: Buda, Dimitreni, Vlădiceasca, Ordoreanu, Coteni, Podul Ilfovului. Presa oficială le-a prezentat ca modele de urmat. Deși apartamentele pentru tărani n-aveau nici un confort modern și nu respectau nici acela nevoie de apă curentă, canalizare, instalări sanitare. „Tărani parcați” în blocuri, exclamă Mihnea Berindei. Tărani ciasătrați în blocuri, umiliți de aceste apartamente-celule atențind la demnitatea umană.

In 23 ianuarie 1989 se lansează la Bruxelles *Opération Villages Roumains*, vastă campanie de adoptare a satelor pe scară europeană. Tot în ianuarie, ambasadorul Marii Britanii la București este molesat pentru că a incercat să-o viziteze pe Doina Cornea. In 21 februarie, scriitorul de origine român Eugen Ionescu declară că el consideră ceea ce se întâmplă în România drept un „genocid cultural”. In perioada 7–9 martie 1989, Conferința Permanentă a Puterilor locale și regionale ce depinde de Consiliul European votăză o rezoluție ce condamnă planul de sistematizare și cheamă comunitatea Europeană să se alăture la *Opération Villages Roumains*.

In 24 aprilie 1939 C.E.E. decide să înghete negocierile sale comerciale cu România cît timp Bucureştiul nu va aduce „dovezii manifeste” ale unei ameliorări semnificative în respectarea drepturilor omului.

Printul Charles, cu prilejul unui vernisaj la o expoziție de arhitectură din Anglia, critică violent planul de sistematizare și se arată pregătit să susțină toate inițiativele care ar combate traducerea lui în viață. Statele Unite, Canada, Austria, Suedia și Elveția nu participă la manifestările prilejuite de sărbătoare. Pe 11 mai, ambasadoarea Austriei în București, Bertha Braun transmite autorităților române un „aide-mémoire” pentru a protesta contra distrugerii satelor și a non-respectului fătă de drepturile omului.

Gérard Deprez, deputat european belgian și președinte al P.S.C. și bătut pe 18 mai 1989 de militie. În timp ce încerca să intâlniească pe Doina Cornea, la domiciliul ei din Cluj. În zilele ce urmeau

ration Villages Roumains a intrat într-un spațiu și timp al colaborării și dialogului. Intr-un orizont al firescului. În durată. Dar acum depinde de români ca tot ce a tîntit de un gest al ingerenței și respirației gură la gură să se transforme într-o acțiune de durată. Intr-un dialog de existențe și patrimoni. Confuzia pe care au vrut să o întrețină autoritățile în 1989 a modificat formele planului de sistematizare. S-a trecut de la buldozer la dezafectarea naturalei. S-au blocat linile de acces, au fost desființate autobuzele, scoliile la care se adăuguă — printre artă și hârtuire lumii rurale — magazinele, închise și foale, căminele culturale dovenite un soi de soprâne ale vidului. Curențul întrerupt. O stîniță a hârtuirii polivalente. Acum **Operation Villages Roumains** poate fi frinată sau mediocrizată prin expectativă, absentism și absență a reflexivității multidisciplinare. Ceea ce s-a consolidat sub presiunea merită să devină acum un dialog de interes bilateral.

ză, Belgia își recheamă ambasadorul. Pe 22 iunie 1989, poetul Mircea Dinescu, „păzit la domiciliu” în urma interviului dat cotidianului francez „Libération” semnată de el, intr-o scrisoare deschisă ce parvîne în Vest, că el nu vrea să fie „demolat” în felul satelor. „Cind (...) autoritățile religioase binecuvîntăză distrugerea satelor și chiar a bisericilor, nu e surprinzător deloc că președintele Uniunii Scriitorilor binecuvîntă, la rîndul său, demolarea unora dintre membrii Uniunii sale”.

In 16 iulie 1989, coordonatorul programului de sistematizare a teritoriului, Romeo Dragomirescu dă o conferință de presă în care oferă cîteva explicații foarte „interesante” în legătură cu planul. Pentru prima oară a recunoscut faptul că 7 500 de sate sunt destinate să fie sistematizate. În ce privește ritmul programului, Romeo Dragomirescu declară că procentajul caselor distruse în procesul de sistematizare reprezintă 5-6 la sută din cel al caselor nou construite. Obiectivul ar fi reducerea distanței dintre sat și oraș și armonizarea relațiilor între târani și orășeni. În vederea creării omului nou. După același coordonator pe care l-am dorit prezent și acum într-o conferință de presă – nici o intervenție nu este prevăzută pentru cele 5 500 de sate ce nu intră în planul de sistematizare, pe motivul populării lor foarte reduse. Această vor fi unele eventual să cunoască Européenne de la U.L.B. (Université de Bruxelles) a trimis doja profesorului Mihai Pop și Societății de antropologie culturală a României (S.A.C.R.) pe care o conduce. Grupului pentru studii interdisciplinare asupra mentalităților tradiționale, precum și Centrului Internațional de formare de la Timișoara, în curs de organizare, un material de colabocare de limitat de mai vechile „opération d'assistance”, în care participanții la dialog sunt interlocutori și colegi iar nu asistenți. Europa astăzi-l lăudă și îi se adoptă de România. După contactele discrete următoare de cele concrete de ajutor și asistență și nevoie acum de o nouă strategie decât aceea a elanului sentimental în care să fie implicați și antropologii. Antropologii culturali, etnografi, etnologii, folcloristii, sociologii pot asigura Bănci de date și consultații de relații interumane.

Acesea vor putea evenua și o dezvoltare datorită păsunilor și creșterii de animale, dar unele dintre ele vor dispărea de la sine. În această conferință, Romeo Dragomirescu nu neagă demolare bisericiilor dar diminuează impactul acestor acțiuni.

■ Strategii ale prezentului pentru lumea de miine : Marele S(f)at al Lumii.

S-a spus despre promotorul gulagurilor urbane și rurale că ar fi avut mai multe corzi intinse pînă la limită pentru tîntele lui necuratătoare. Înă că **Operation Villaș Reunăuia** a reușit să amine sau să stopeze „vinătoriea rurală” cu cele două săgeți ale unei adoptiuni Europa-România. Adoptantii și-au inițiat după 22 decembrie adoptații. Convoiale. Ajutoare. Program de colaborare. Priorități.

iesind dintr-un cadru al urgenței. Op-

UN FAPT SOCIAL TOTAL

Rătunca de a fi a tărâmului este părintul. Limba română consemnează acest stat de căre, în sfîrșit, ne-am adus aminte și în fața căruia limbile cele mai extinse în zile de azi rămân neputințioase. Franceza, de nălă, nu poate furniza nici o legătură etimologică între „pays” și „paysan” pe de o parte și „terre” pe de altă parte. Această segregare este caracteristică și celorlalte limbi mai cunoscute (engleză, germană, rusă etc.). În unele dintre ele chiar și termenii pentru „țară” și „tărân” având rădăcini etimologice diferite. În română, în schimb, „tărânul” este – cu un termen necăstat dar dedus – un „terranus”, un om legat de „terra”, adică un „om al pămîntului”.

In filosofile vechi, pământul intra direct unul din elementele primordiale în structura existenței, alături de apă, aer și foc. Pământul semnifica amune soliditatea, consistența, ponderabilitatea durabilitatea. În toate mitologii mari el a fost divinizat ca temei și generator al vieții (Tellus Mater). Tărâmul a surblmat în ființă și toate aceste atribute ale pământului: pentru noi, români, el s-a confundat cu „îalba tării”, tur îstoricestice a jucat rolul factorului de permanență al acestui popor în viața lui originară. Cind vorbea de „oamenii pământului”, Nicolae Iorga se refera la băstinași, care au fost în covârșitoarea lor majoritate tărani. Așa-zisul „conservatorism” tărănesc — pus sub semnul suspiciunii de către o ideologie a violenței — s-a dovedit a fi în realitate un pur și simplu instinct al continuității, al statonieriei în obiceiuri, în credințe, în comportament.

Toate sensurile acestui statonnic se intemeiază pe legătura omului cu pămîntul. Este o legătură de complementaritate, de reciprocă deschidere, am zice chiar de simbioză. Fără pămînt (dar un pămînt pe care să-l simți și să-l trăiască) nu mai e „terranus”; el își pierde identitatea și se vestește ca un pom cu rădăcinile atacate și distruse, după cum lăsat de izbeliște sau nelucrat cu dragoste pămîntul crapă, se usuca, ajunze puștiu, sau napădit de buruieni.

Diferite fiind, cele două entități sint totodată consubstanțiale: pămîntul și hrănirea pe om și se hrănește la rindul său din trupul omului părăsit de viață. „Din pămînt al Iesu, în pămînt vei ajunge” se spune în ritualul creștin de sacrăzare a înmormântărilor. La aceste cuvinte se gindeau poate tinerii din Vrancea, atunci cînd, simându-și sfîrșitul anrotundindu-se, cereau să fie așezati nu în

Despre complexitatea acestei relații se seamă și străvechiul obicei al jurământului cu brațda pe cap. Dar pare că nu mai acesta?

Cind Liviu Rebreanu îl punea pe loc
al Planetașului să îngrenuncheze și să
sărute pământul, scriitorul nu emitea
deciunie, ci descriea o întâmplare văzută
de el însoțit în ierarhei, un gest ritual
de reminiscență ancestrală. De altfel, tî-
raniul surprins de Rebreanu în același
moment pe căi de stânle pe care le-a
realizat nu era îmbrăcat oricum, ci
străjde sărbătoare; el era, aşadar, pre-
gătit pentru un gest de divinizare.

mult mai adinc, mai complex, cu aspecte psihologice, etice si religioase, ne lingă cele economice si ridice de la sugerate. In termenii Marcel Mauss, relația dintre ţărani și mint ilustrează perfect conceptul „fapt social total”. Dar, în definitiv, de ce ne complacem

四

GHEORGHIȚĂ GEANĂ

PRIMĂVARA LIBERTĂȚII

UN ALT ECHINOȚIU: 27 MARTIE,
ZIUA MONDIALĂ A TEATRULUI

Numerosoaselor, emociionantelor semnături de prieteniească solidaritate pe care le-am primit, după Revoluție, din întreaga lume. Îi se adaugă acum unul deosebit deosebită pentru viața noastră culturală, pentru publicul iubitor de teatru din București și din alte orașe importante ale țării. Este vorba despre un turneu de mari proporții — și de mare calibru! — ce se va desfășura, sub titlu **Le printemps de la liberté** (Primăvara libertății), pe o perioadă cuprinsă în sfîrșitul acestei luni și începutul lui iunie sub egida Ministerului Afacerilor Externe din Franța (secția Relații culturale), a Ministerului Culturii din România, a UNITER și a serviciilor culturale din România.

și pentru grava noastră lipsă de informare) încit enumerarea lor nu poate urma o ordine a importanței ci numai pe aceea a datei cind vor avea loc spectacole.

Găzduit de scenele teatrelor Național Bulandra, Giulești și ale Studioului Cassandra din București, de teatre din Timișoara, Cluj și Iași, turneul nu urmărește niciodată un profit de ordin financiar, sumele rezultante din vinzarea biletelor revenind teatrelor unde se vor desfășura spectacole.

Dramaturgie clasică și modernă, frân-
țează și universală, teatru de proză, reci-
turi muzicale, spectacole de păpuși,
filme alcătuiesc un repertoriu în masă
ră a oferi spectatorului român o imagine
edificatoare asupra vieții artistice, a pre-
ocupărilor actuale ale oamenilor de te-
atru românești.

— tru francezi.
— Acum „drum în Europa culturală” al publicului românesc debutează mai mult decât promitător, cu recitalul lui Antoine Vitez, actor și regizor, cap de afis la Comedia Franceză, însemnată personalitate a teatrului contemporan, pe care-l vom întâlni miercuri 27 martie la Teatrul Național din București. Bun venit!

RED.

pămînt PENTRU tarani pentru PAMINT tarani

Perspectivile dezvoltării agricole și rurale din țara noastră în perioada imediat următoare vor fi puternic grevate de disfuncionalitățile și dificultățile acumulate în ultimul deceniu. Conturarea unor soluții viabile de dezvoltare este o întreprindere difficultă și complexă care va trebui să înțeleagă seama de mareea diversitate a situațiilor locale și regionale.

Ultimul deceniu a adus schimbări profunde în structura economică, socială și demografică a satelor, în modelele comportamentale rurale, în aspirațiile și concepțiile de viață ale sătenilor. Aceste schimbări nu au avut același intensitate și aceleași consecințe în toate colectivitățile rurale.

In multe sate, potențialul reproductiv al populației s-a redus substanțial; rata nașterii a scăzut rapid, iar rata mortalității a crescut continuu. În anii 1983-1989, sporul natural al populației a fost negativ în 15 județe, iar pentru anul 2000 se poate estima că sporul va avea valori negative în 36 județe.

Modificările intervenite în comportamentele demografice asociate cu puternicele migrații rural-urbane au perturbat structurile sociale și demografice locale. În ultimii 40 de ani, în majoritatea satelor a avut loc un vizibil proces de imbrătrâinire a populației: vîrstă medie a sătenilor a crescut de la 29,16 ani în 1948 la 36,44 ani în 1989 (pentru comparație, vîrstă medie a populației urbane a fost în anul 1989 de 32,17 ani). Potențialul biologic de reproducere demografică din mediul rural este scăzut; ponderarea femeilor de vîrstă fertilită în totalul femeilor rurale a fost în 1989 de 39,9 la sută, în timp ce în mediul urban a fost de 53,9 la sută.

Dzechiblurile demografice din unele colectivități rurale sunt atât de puternice încât sănsele lor de supraviețuire pe termen lung să fie reduse. Unele sate s-au depopulat atât de mult încât riscul să rămână complet puști în cîteva ani. Alte sate își mențin încă un număr mare de locuitori, dar majoritatea lor sunt în vîrstă de peste 50 de ani. Tinerii nu pară să mai existe în ultimele două decenii și înlocuirea lor prin nou-născuți s-a făcut într-o mică măsură.

Piesarea tinerilor și îmbătrâinirea unor sate au consecințe grave. Diviziunea socială a muncii și activităților sociale este puternică afectată și nu se mai poate realiza în mod normal. Tinerii joacă roluri importante în viața economică și socială a colectivităților rurale. În organizarea activităților culturale, în perpetuarea unor tradiții. El executau cea mai mare parte a activităților economice locale, și erau principalul factor de inovare socială și un factor important de coacțune socială. Manifestările lor au fost un mijloc de comunicare a tuturor generațiilor. Satul fără tineri este condamnat la stagnare, puțin capabil să răspundă în mod adecvat la noile solicitări tehnice, economice și culturale. În multe cazuri s-a constatat că plecarea tinerilor atrage o scădere a vitalității satului, o lincioză a vieții sociale locale.

Această imagine dezolantă care poate fi ușor constatătă în satele depopulate acum cîteva luni s-a estompat puternic în ultimele săptămâni. Sate care păreau încremenite s-au redescris, pasiunile s-au ascuns, conflictele vechi de decenii au fost reactivate. Neîncordarea făță de lumea exterioră se manifestă fățu. Nu este vorba de un sentiment nou. Tânărul nu au nevoie să fie economist sau specialist în marketing pentru a-și da seama că anii de zile au fost furări de către stat, că finanțarea industrializării în România a fost făcută în bună parte pe seama exploataților lor. În prezent nu mai acceptă să se lase exploatați și furăti și din acest motiv sunt susținători față de străini, indiferent cu ce planuri văd acestia, indiferent că sunt reprezentanți ai unor partide, profesionisti în domeniul agriculturii, ecologici sau economici.

Dar ce sănse au satele îmbătrâinite de a realiza un nou domeniu economic? Foarte puține. În absența tinerilor. Campania de mașini agricole de către agricultori vîrstnici fără moștenitor va fi un fenomen rar; la fel și valorificarea unor credite importante luate de la banchi. Investiția în formarea profesională modernă a unui agricultor (din punct de vedere tehnic, economic, concesional, al gestiunii întreprinderii) va fi apreciată ca necenzurabilă în curaj unei persoane vîrstnice. Soluția care se conținează în aceste condiții este relansarea la vîrstă a unor tineri capabili să dezvoltă exploatații agricole moderne.

O altă categorie de sate se confruntă cu probleme diferite de cele enunțate pînă acum. În unele județe (Galati, Gorj, Maramureș, Olt, Vaslui, Vrancea), multe sate se confruntă cu probleme de suprapopulare. Creșterea demografică în aceste zone a fost foarte rapidă, iar volumul migranților scăzut. Preșumă sătenilor asupra resurselor economice locale a crescut foarte mult. Soluțiile care ar putea fi imaginate pe termen scurt și mediu ar putea consta în organizarea unor colonizări rurale (transferuri de grupuri de populație din zonele suprapopulate în cele depopulate) și în punerea în valoare a unor re-

surse locale neagrile. Prima soluție ar economiza din punct de vedere demografic și social resursele, dar riscurile provocate de un sat cultural. Sunt de așteptat rezultate și precum a prezintă chiar în cîteva în cazuri în care în zonele de primire sunt asigurate condiții de viață mult mai bune. Un alt aspect, deosebit de neglijabil, este cel al posturilor sociale culturale în zonele în care se ia în considerare. Conființele culturale manăstiresc în urmării anii în Râmnicu Sărat, Brașov, sau, de exemplu, în locuințe și populație venită în aceste locuințe din Gheorgheni, sudul Moldovei și Cimpia Bacăganului ne indreptătesc să facem o ascensiune atrăgătoare.

O a treia categorie de sate este formată din cele în care există un raport relativ opus între resursele economice și demografice locale. Suprafața agricolă pe o persoană activă este de 4-5 hectare, ceea ce asigură pofta următorilor ani poza economică necesară pentru o dezvoltare agricolă modernă, rentabilă. Strucțura populației pe vîrstă și sexe este relativ echilibrată, ponderea tinerilor încadrându-se în limite normale. Satele din această categorie dispun de sânsese cele mai mari pentru un dezvoltare economică rapidă. Pe lîngă resursele economice și umane, multe sate din această categorie dispun de importanță resurse financiare, acumulate în perioadele anterioare și deservită distanță din lemnă făță de autorități.

Situația agriculturii românești poate părea la prima vedere paradoxală. Cu toate că forța de muncă agricolă din țara noastră este foarte numerosă. Suprafața agricolă ce revine pe o persoană activă este în România printre cele mai scăzute din Europa: de circa 3 ori mai mică decât în țările din Europa Centrală și de peste 10 ori mai mică decât în țările din Europa de Vest. Numeric, agricultura românească dispune de prea mulți agricultori chiar și pentru condițiile tehnice actuale. Problema care se pune în România nu este a numărului ci a structurii acestui volum mare de forță de muncă,

Lăud în considerare realitățile actuale din satul românesc, se pot enunța mai multe soluții alternative de dezvoltare a agriculturii.

În ce privește regimul de proprietate, în agricultură pot coexista forme de punere în valoare foarte diferite: exploatații agricole bazate pe proprietatea particulară, exploatații agricole bazate pe arăndă, cooperative agricole sau grupuri de exploatare în comun, unități agricole de stat. Pămîntul este un bun național, iar societatea nu poate fi indiferentă la modul cum să folosește suprafațele agricole. Si în societățile cele mai liberale din Europa, deținerea și folosirea suprafațelor agricole sănse reglementate.

Cooperativa agricole de producție sănse în prezent, în majoritatea zonelor din țară, într-o situație dificilă. Rocăția negativă frecventă față de această formă de organizare a producției este motivată nu numai economic, ci și psihologic. Cooperativa în producția agricolă este considerată în mod greșit ca fiind tipic socialistă. Se ignoră faptul că în țările nordice și în cele ale Fieței Comune cooperativa agricole dețin o pondere mare în producție și comercializare. Respingerea vechilor cooperative agricole nu trebuie să ducă la respingerea ideii de cooperare și asociere în agricultură.

Incitarea gospodărilor familiale de a desfășua pe piață o parte a produselor agricole poate fi făcută prin mecanisme strict economice. Obținerea de către tineri a resurselor financiare necesare procurării de bunuri nealimentare și majini agricole, rambursările creditelor, plată taxelor și impozitelor se va face prin vinzarea de produse agricole.

În ce privește profilul producției, exploatații agricole pot avea diferite forme: agricol, comercial, agroindustrial, și-grocomercial, agroturistic, agroecologic.

Restructurarea activităților din agricultură se impune și îl precedă sau însotită de statornicirea unor reglementări economice, juridice și financiare cum ar fi: dispozitivul juridic prin care să se limiteze marirea excesivă a suprafațelor agricole; reglementarea contractelor de arăndă și a titlurilor de proprietate (durată, drept de reinnoire, condiții de anulare, drept de transfer la moștenitor); statornicirea dreptului organizațiilor publice și comunităților locale de a anula contractele de arăndă sau de a impune transferul proprietății în cazurile de prorață, gestiune, de parcelare exagerată sau de utilizare a terenurilor în alte scopuri decât cele pentru care au fost destinate; elaborarea de măsuri de ordin financiar și juridic prin care să se asigure crearea de exploatații agricole rentabile; instituirea dreptului de control al colectivităților locale asupra activităților unităților agricole; reglementarea preturilor la contractările și achizițiile de produse agricole; reglementarea impozitelor și taxelor; înființarea unor servicii de asistență agricolă și de consiliere în organizarea producției și gestiunii; garantarea constituțională a autonomiei comunelor rurale în ce privește organizarea activităților economice și sociale locale.

IOAN MIHĂILESCU

Quot homines, tot sententiae

Transpunerea în limbaj sociologic a înțelitului observației a lui Terentiu ar fi: cite categorii sociale, atâtca pozitii de susținut. Confirmarea valabilității acestei assertiuni a fost prilejuită de studiul efectuat în sate și comune din mai bine de o treime din județele țării. Scopul acestui peripoli efectuat acum mai bine de o lună de zile, și care să-a dovedit și o adevarată odisee – urmare a încercărilor existențiale la care am fost supuși, în calitate de sociolog, de formele acute ale consulărilor sociale generate de tensiuni politice, sociale, dar mai ales, economice – a fost acela de a constata și evalua efectele imediate și de perspectivă ale decretului privind unele măsuri de îmbunătățire a situației țărănimii.

Acest decret, în frumusea lui generozitate, ca să mă folosesc de un eufemism, este marcat de: inexistența unei vizuri teoretice a problemelor care să constituie suportul reglementării juridice, eludarea unei fundamentări economice care să fi fosă conștiința alegorii celui mai bun dintre scenariile alternative, și nu în ultimul rînd, omisiunea, din grabă, a imaginării posibilelor efecte și costuri sociale care potențiază, anulează sau pervertesc efectele economice și juridice.

Acesta sănse cîteva din motivele pentru care eliptica decretului a făcut posibilă o multitudine de interpretații, elucidație de realitatea intereselor care conferă filozofie grupurilor și categoriilor sociale. Astfel, în spațiu social rural astăzi, la o reconsiderare a pozitiei și la o polarizare a entităților.

Acest proces prezintă o fenomenologie variată ca urmare a ponderii diferenții. În plan local, a unuia sau mai multor factori de decodare a mesajului decretului. Dintre criteriile obiective care determină o tipologie a situațiilor create de noul cadru legal, le-as menționa pe cele mai semnificative: geografie, demografie, cultural, tipul dominant de mentalitate economică, apropierea sau departarea de urban, vechimea existenței C.A.P.-ului și evaluarea rentabilității activității lui. Combinăcia acestor criterii face transparentă reportul de forțe și milioanele reclamale de o categorie socială sau altă, pentru ocuparea poziției dominante și pentru promovarea proprietății ideologice.

Trei astfel de pozitii mi se par a prezenta un grad ridicat de consistență. Una din categoriile care sănse evidențiată, cu o identitate bine conținută, este accea și specificații și a aparatului burocratic al

cooperativelor agricole. Ideologia promovată ar fi una de tip reformist (perestroicist). Se consideră că din rațiuni de rentabilitate economică – care însă nu pot obține integral interesele de stat – măsurile suficiente pentru depășirea crizei din agricultură ar fi: dublarea loturilor în folosință (de la 15 la 30 ani de persoană), majorarea normelor de redistribuție pentru toate activitățile, modificarea prețurilor la achiziții, instituirea unui sistem de asigurări sociale pentru agricultori. La pol se plasează categoria socială care promovează o ideologie revoluționară. Actorii sociali care sănse exponentii acestei tendințe sunt „gospodarii satului”, cu o mentalitate de antreprenori, cu o bună priză la modelul economic al naționalității de tip instrumental. Lor li se adaugă rezidenții ruralului care asigură forța de muncă din industria și serviciile urbanului. Generația care constituie acest eșalon, nu sănse desprins niciodată de valorile economiei agrare, o dată pentru faptul că au practicat economia gospodărească, iar în al doilea rînd, pentru faptul că, în majoritate, sănse elemente constitutive ale familiilor cu dublu statut agrar-industrial, – strategia de supraviețuire a lumii rurale.

Ideologia acestei categorii își regăsește originile în modelul înalt valorizat al valențelor economice, autonome și demnității sociale a obștelor sătășii, transmis în mod difuz.

Este categoria socială cu cea mai puternică motivare economică, care poate susține performanțele, dacă sănse create pînă în unei economii de plată.

Cine de a treia categorie, cu un grad mai mare de elergență, este constituită din grupurile „defavorizate” – vîrstnici, femei – care sănse pentru menținerea statu quo-ului intrucât acestea prezintă totuși o instantă de securitate (pensiile, de ex.). Ideologia pe care sănse promovează, în tipologia de față, această categorie este una de nuantă conservatoare. În aceeași curent se plasează și adeptii unei concepții populiste, egalitariste, pentru care existența unei fantasme – proprietatea colectivă, socialistă – poate fi sursele unor beneficii ilicite.

Pandantul empiric al descrierii de mai sus este cristalizarea uneia din cele trei posibilități, dacă categoria definită de un tip de ideologie nu are contrapondere. Dacă în același spațiu sănse bine reprezentate toate cele trei grupuri sociale, atunci putem assista la confluență, violențe uneori, pentru ocuparea poziției dominante și împunerea ideologiei caracteristice.

Prezentarea deliberat schematică a bogăției de nuante existente în realitate, are avantajul de a sugera depășirea accentului din planul economic în cel social și depășirea unei anumite naivități, acreditate de „euforia revoluționară”, conform căreia o reglementare economică instituie o ordine cu efecte positive imediate în planul performanțelor. Costurile sociale ale tensiunilor induse prin publicarea sumară a decretului în cauză, pe care le-as supravîntinu „fiecare să se descurce după puterile lui”, vor implica multă vreme efectele economice. La acestea se adaugă reticența firească a țărănumitului orice promisiune de schimbare a condițiilor lui, pentru că, aşa cum bine se spune, el, țărănumit, a fost întotdeauna suțieal speranțelor inglate.

SMARANDA MEZEI

post-restant

Dominul redactor sef,

In spiritul aderării ce se cere grabnic restabilit, precizăm că serialul semnat de domnul redactor Dan Pavel și care pornește de la unele fapte reale – dar nesemnificative în contextul gravelor acte de distrugere și vandalism săvârșite de unii detinuți din penitenciarie în perioada imediat următoare Revoluției din decembrie – conține multe inexactități de fond, datorită cărora, în final, se oferă cititorilor o falsă imagine asupra celor întâmplate în acele zile în unele unități destinate executării pedepselor cu închisoarea.

Pentru înțelegerea corectă a situației de fapt, este necesară o scurtă punere în temă cu contextul și starea de spirit specifică acelor zile. De la început, trebuie să spunem că evenimentele din decembrie 1989 au declansat și în rindul detinuților o mare explozie de bucurie, manifestată diferențial, în raport de trăsăturile psihico-comportamentale ale fiecărui individ. După inerentele momente de uluială, detinuții au adoptat două moduri de conduită: unii au înțeles esența Revoluției și au dat dovadă pe mai departe de ordine și disciplină; alții și-au imaginat că este momentul ca, sub paravanul evenimentelor, să-și pună în aplicare planuri ostile – acțiuni de dezordine și chiar de evadare în masă. Categorie acestora din urmă a fost constituită îndeobște de infractori recidivisti condamnați la pedepsă pe lungă durată și care săvârșiseră infracțiuni de omor calificat, tătărci și violuri.

La început mascat, apoi direct, acestia au trezit la violente verbale și fizice, dedinându-se la atacarea cadrelor, reusind, la Penitenciarul Jilava, de exemplu, să ia ostatec un ofițer superior cu funcție de comandă. În scurt timp, într-o serie de unități atitudinea detinuților a degenerat în dezordine colectivă, în acte de vandalism soldate cu distrugerea bunurilor și spațiilor de detenție, în care scop s-au folosit bâncile și paturile metalice. În această situație, personalul a fost nevoit să se retragă pînă la limita gardurilor împrejmuitoare, organizând un dispozitiv întărit de pază. Detinuții au ieșit pe holuri, în curți și pe acoperisuri, unde au declansat incendiul cărora le-a căzut pradă mobilier, pătruri, saltele, perne, uși, tocuri de timbrărie, cărți, echipamente penale, documente diverse. Au fost distruse, de asemenea, aparatură și tehnică medicală, de radio-legalitate, instrumentar divers, mașini și instalații productive, devastându-se inclusiv birourile de lucru ale unor cadre și ateliere de producție interioară. Pagubele materiale produse însumau mii de milioane de lei. Cercetările organizaților în drept se auropie de finalizare, întregul dosar urmând să fie prezentat Procuraturii Generale spre dispunerea măsurilor legale.

Aceste presumări și acte de vandalism se derulau pe fondul cererilor de punere imediată în libertate, refuzindu-se să se înțeleagă fațul că nu administrația penitenciară are competență să dispună o astfel de măsură.

Toate incercările cadrelor penitenciarii de a discuta cu detinuții au eşuat. În aceste condiții, s-au deosebit la fata locului adjuncți ai ministrului de interne, conducătorul Direcției Generale a Penitenciarelor, un reprezentant al Frontului Salvaři Naționale, dar apelurile la ordine și disciplină n-au avut efect în rindul detinuților. Între timp, s-au emis două decrete de grăriere și un decret-lege pentru dezincriminarea unor fapte penale, fără nici un fel de rezonanță în constiția acestora. El cereau punerea în libertate a tuturor detinuților, indiferent de gravitatea fapelor penale săvârșite. Pentru a forța lumeni unor măsuri în acest sens, turbulenții au sechestrat detinuții care nu se solidarizează acelor de dezordine, inclusiv pe cel ce beneficia de decretele de grăriere. La Penitenciarul Jilava a fost sechestrat întregul efectiv de minori și numai operativitatea comenzii unității i-a pus în imposibilitatea de a pătrunde în secția detinuților de cetea strânsă.

La Penitenciarul Deva, în pofta măsurilor întreprinse, elementele turbulentă au pătruns în secția „femei”, de unde prin violență, au luat 12 detinute, supuse apoi unor acte de agresiune asupra cărora nu insistă. Mentionăm că, pentru a împiedica accesul cadrelor în încăperile respective, usile au fost baricadate prin interior, de către detinuți, inclusiv prin folosirea aparatelor de sudură, acolo unde aceștia se aflau în dotarea atelierelor interioare.

In aceste condiții, s-a făcut apel la unitatea Ministerului Apărării Naționale și la Gărzile Patriotice, care au răspuns cu promptitudine, participând alături de cadrele de penitenciarie la restabilirea ordinii. Revolta detinuților a început numai după emiterea Decretului-lege nr. 41 din 26.01.1990 care, printre altele, sanctionează în formă agravată și actele de dezordine și vandalism săvârșite de persoanele condamnate la pedeapsa cu închisoarea. Prin aplicarea acestui act normativ, după aproape 40 de zile, s-a reinstaurat ordinea.

Aceasta este, prezentată concis, realitatea din penitenciarie, în perioada respectivă.

In continuare ne vom referi, concret, la principalele aspecte relevante în articolele domnului Dan Pavel.

1. Despre aşa-zisa lipsă de informare a detinuților din Penitenciarul Jilava în legătură cu evenimentele ce aveau loc în tură, actele de evidență contabilă și depozitele detinuților de bună credință – pentru că sunt destul de mulți – constituie tot atât probe de necontestat în sprijinul aderării că fiecare cameră avea în dotare cite un difuzor conectat la statia proprie de radioficare. Cu excepția după-amiazii de 21 decembrie, aceasta a funcționat fără intrerupere, sub controlul și cu concursul nemijlocit ale detinuților. În fiecare secție interioară acestia au avut la dispoziție cite 1-2 televizoare portabile, care au funcționat tot timpul, inclusiv cele de pe acoperisul blocului unde se aflau turbulenții. Si încă o precizare: tehnica radio-t.v. din dotare s-a aflat în permanentă la dispoziția detinuților, deoarece era amplasată în zona centrală și sechestrată de acestia, acolo unde în perioada critică personalul unității nu a avut acces.

In plus, ești subofițeri au pus la dispoziția detinuților propriile aparate de radio portabile, în speranță că și prin aceasta pot contribui la menținerea unei stări de spirit corespunzătoare. In schimb, presa a fost asigurată așa cum se întâmpla în toată țara, adică în tiraj redus și cu întârziere, situație care s-a reglementat după 15 ianuarie 1990.

2. In privința acuzației că detinuților nu li s-a permis să participe la săptămâna Radio-Televiziunii Române Libere și, respectiv, să doneze singe pentru persoanele rănite în Revoluție, mentionăm că rezolvarea acestor doleanțe nu era de competența noastră, așa încât, în mod operativ, am transmis cererile lor Frontului Salvaři Naționale, indicând, totodată, și personalitățile politice solicitate în mod expres și puncte discutibile, în acest scop, cu detinuții în ordine: Sergiu Nicolaescu, Ana Blandiana și Mircea Dinulescu. La data de 07.01.1990, un consilier al Frontului (d-l Zaharia) s-a deplasat la fata locului, informându-l pe detinuții că solicitările lor au fost apreciate pozitiv, dar că evoluția evenimentelor nu mai impunea forțe suplimentare pentru apărarea celor două obiective și donarea de singe. Cu această ocazie, au fost reținute toate doleanțele detinuților, spre a fi prezente factorilor în drept, iar în final s-a făcut un insistență apel la respectarea legii și la menținerea ordinii și disciplinelor, ca și premisa esențială a soluționării pozitive a problemelor revendicate. Apele, însă, nu a fost lăsat în considerație.

3. Ca urmare a gravelor acte de dezordine, distrugere și vandalism și, îndeobște, a molestării cadrelor militare aflate în posturile de sanctină și pașă, forțările și rușinile portilor de ieșire din dispozitivele operative stabilite prin consens – ajungindu-se, astfel, la aproximativ 15 m de magazin cu armament și muniție de serviciu și la circa 25 m de depozitul cu armamentul și muniția de luptă ale unității – după somatiiile legale și focal de avertisment s-a făcut uz de armă, pe cît posibil la picioare și numai împotriva celor care au escaladat gardurile împrejmuite și au reușit să depășească zona interzisă marcată prin indicatori vizibili și cunoscute de toti detinuții. Uzul de armă a fost făcut ca ultima soluție de restabilire a ordinii și ca strictă respectare a cadrului legal în vigoare, prevenindu-se, astfel, înarmarea frauduloasă a unor indivizi condamnați pentru crime, tătărci, violuri, incesturi, lovitură cauzatoare de moarte și alte asemenea fapte grave. Este uzur de presupus ce s-ar fi întâmplat dacă infractorii s-ar fi înarmat și ar fi reușit să pătrundă pe străzile Capitalei...

Pentru corecta informare a opiniei publice, precizăm că la Penitenciarul Jilava interventia pentru restabilirea ordinii s-a soldat cu 11 răniți (și nu 12) și 2 morți (și nu 4). Numele celor decedați: Zomant Iosif și Slobozeanu Dumitru. Că privește situația din Penitenciarul Colibăgi, menționăm faptul că nu a existat nici un mort, iar dintre „cei trei răniți foarte grav”, Oane Spirică, domiciliat în Pitești, cartier 2 Trivale, bloc 57, scara A, apart. 1, pe data de 18 ianuarie 1990 s-a prezentat la comandanțul Penitenciarului Colibăgi pentru a solicita o adeverință de „sinistrat al Revoluției”.

Toate acestea relevă o vădită exagerare a realității în articolele domnului Dan Pavel, în nici un caz „datorată unor greșeli tipografice”, așa cum se insinuază în preambulul celui din urmă episod al „serialului”.

Persoanele cu care s-a discutat în acele zile n-au avut nici un fel de rezerve față de luarea măsurilor legale pentru ca detinuții să fie menținuți acolo unde le era locul. Nu înțelegem, însă, de ce și în folosul cui se răstâmpânește acum aceste măsuri pe care nici un om de bună credință nu le contestă! Așa cum prevedea legea, despușul uzul de armă au fost anunțate organele de procurură, care au întocmit actele de cercetare, urmând să dea soluția legală. Precizăm că folosirea armamentului a fost făcută cu strictă respectare a prevederilor Decretului nr. 367/1971.

4. In ceea ce privește detinutul de cetățenie libiană Abdul Nasser Shalabi, fost condamnat pentru infracțiunea de omor săvârșită pe teritoriul României, facem precizarea că Judecătoria sectorului 5 al municipiului București, referitor la dosar-

rul nr. 1238/1988, la data de 19 decembrie 1989 a trimis o adresă către Penitenciarul București, în care se arăta:

„Vă rugăm a pune de îndată în libertate pe detinutul Abdul Nasser Shalabi, fiul lui Abdurazeg Muhamed Shalabi și Zenep, născut la 11.09.1963, în orașul Tripoli, Jamahiria Arabă Libiană, cetățean al Republicii Jamahiria Arabă Libiană, întrucât a fost achitată suma de bani ca echivalent al valutului depuse la Banca Română de Comerț Exterior, conform numerelor nr. 54/25400/ZG – Direcția Plăți Neconomiale și Schimb Valutar.

Vă rugăm a lua măsurile necesare de îndată a punerii în libertate a detinutului.”

Spre deplină edificare, anexăm o xero-copie a adresei Judecătoriei sectorului 5 al municipiului București – Jilava, trimisă Penitenciarului București – Jilava.

Așa stând lucrurile, apreciem ca nefondată acuzația adusă domnului general-major Bogdan Gheorghe și ne încarcă regretul că, procedându-se astfel, opinia publică este pusă în fața unui act de dezinformare ce nu poate să sfîrșească decit confuzie, să genereze curente de opinie favorabile instituției noastre, Ministerului de Interne în ansamblul său!

5. In articolele apărute în publicația dumneavoastră se afirmă că după Revoluție din decembrie 1989, în materia de regim penitenciar nu s-au adus nici imbunătățiri, nici restrukturări, situația răminind neschimbată. Regretăm că nu acordăm nici un credit astfel, opinia publică este pusă în fața unui act de dezinformare ce nu poate să sfîrșească decit confuzie, să genereze curente de opinie favorabile instituției noastre, Ministerului de Interne în ansamblul său!

6. Penitenciarul Jilava a fost desființat și teoretic și faptic. Detinuții au fost transferați în alte unități. Există un grup restrins de condamnați care

asigură buna funcționare a Spitalului penitenciar Jilava (centrală termică proprie, grupul electrogen, instalație de canalizare, întreținerea etc.). Ca argument convinsător, vă adresăm invitația ca, așa cum au făcut-o deja mulți confrățeni de-al dumneavoastră, să faceți o vizită aici și, în deplină cunoștință de cauză, să informați apoi cititorii cu adevărată stare de lucruri. Ar fi o soluție pertinentă și foilositoare.

7. Grave și jignitoare acuzații sunt aduse unor cadre ale Spitalului penitenciar Jilava. Fără măstrări de constinață pentru prestigiul de o viață al unor oameni care tot timpul s-au bucurat de stima și respectul semenilor, fără nici un fel de argument, fostul director este etichetat în articol ca un „Mengle al Jilavei”, iar medicul Jana N. ca „prostituata ofițerilor”. Facem mențiunea că ambi medici sunt oameni cu o condită morală ireproșabilă, devotați profesiei, recunoscuți ca adevărate personalități ale medicinii penitenciare din țara noastră, care nu s-au crăut eforturile pentru perfecționarea asistenței medicale acordate persoanelor condamnate la pedeapsa cu închisoarea. Profilul lor moral și conducta profesională le dă dreptul de a acționa în justiție persoanele care au atentat alt de grav la demnitatea și onoarea lor de oameni onesti și integri.

8. Activitatea ofițerilor de contrainformații, la care faceti dese referiri, era organizată și condusă nemijlocit de Directia IV-a din fostul Departament al Securității Statului, motiv pentru care ei nu s-au subordonat în nici un fel administrației penitenciarelor. Aceasta fiind situația, noi nu suntem în măsură să răspundem de faptele lor.

Acestea sunt principalele fapte consumate în penitenciar în perioada la care se referă publicația „22”. Opinia publică are, credem, acum, posibilitatea de a susține un judecății drepte (și nu cu patimă ce o inspiră cele trei articole) momentele încăndescente ale revoltei, susținind un „dialog social” pertinent și obiectiv cu redactorul care a recentat cu atit de gravitate persoanele care au atentat alt de grav la demnitatea și onoarea lor de oameni onesti și integri.

CONSIUL DE CONDUCERE AL DIRECTIEI GENERALE A PENITENCIARELOR

In virtutea dreptului la replică, tipărim scrisoarea Biroului de Presă al Ministerului de Interne și al Conducătorii Direcției Penitenciarelor.

In numărul viitor, publicăm răspunsul nostru la scrisoarea de mai sus. (Dan Pavel)

CURIER

Operațiunea „Memorial“

GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL studiază formarea unei bibliotecă de date și sprijină organizarea unei expoziții internaționale despre clădirile și ansamblurile arhitectonice dispărute în ultimele decenii.

Toți cei ce posedă imagini fotografice (fotice negatice, diapoziții sau fotografii) despre demărările din orașele României sunt invitați să sprijine aceste inițiative. Materialul fotografic complet identificat (clădire sau ansamblu, numele și adresa trimișătorului)

poate fi expediat prin poștă la adresa Grupul pentru Dialog Social, Calea Victoriei nr. 120, București, cu mențiunea „Operațiunea MEMORIAL” sau poate fi depus la secretariatul Grupului din Calea Victoriei nr. 120 în zilele de sărbători 24 martie, joi 29, vineri 30 și sărbători 31 martie între orele 10 și 13.

După reproducere, materialul încredințat se restituie prin poștă.

Inițiatorii mulțumesc cu căldură potențialilor lor colaboratori.

Grupul pentru Dialog Social anunță scoaterea la concurs:

- 1) un post șef serviciu informatic, cu experiență în domeniul;
- 2) un post sociolog speciali-

zat în sondaje de opinie. Pentru înscriere la concurs trimiteți curriculum vitae pe adresa Grupul pentru Dialog Social, CP 22177, Oficiul Poștal Piața Amzei.

PROCLAMATIA

Populația orașului Timișoara a fost inițiatora Revoluției române.

Intre 16 și 20 decembrie 1989, ea a purtat, de una singură, un inversunat războu cu unul dintre cele mai puternice și mai odioase sisteme repressive din lume. A fost o inclemare cumpătită, pe care numai noi, timișorenii, o cunoaștem la adevaratul ei proporții. De-o parte populația neinarmată, de cealaltă parte Securitatea, Milizia, Armata și trupele zeloase de activiști ai partidului. Toate metodele și mijloacele de reprimare s-au dovedit, însă neputincioase în fața dorinței de libertate a timișorenilor și hotărîrii lor de a învinge. Nici arestările, nici molestările, nici chiar asasinatele în masă nu i-au putut opri. Fiecare gheță trasă adus pe baricadele Revoluției altă o sută de luptători. Si am invins. În 20 decembrie 1989, Timișoara a intrat definitiv în stăpînirea populației, transformându-se într-un oraș liber în marea inchisoare care devenise în secole zile România. Din aceeași zi, întreagă activitate din oraș a fost condusă de la tribuna din Piața Operelor, de către Frontul Democrat Român, exponent în acel moment al Revoluției de la Timișoara. În aceeași zi, armata a fraternizat cu demonstranții, hotărind să apere împreună cu ei victoria obținută. În 21 decembrie, în Piața Operelor, peste o sută de mii de glasuri scandau: „Sistemul gașa și murim!”

O serie de fapte intimplătoare în România, îndeobște după 28 ianuarie 1990, vin în contradicție cu idealurile Revoluției de la Timișoara. Aceste idealuri nici nu au fost aduse la cunoștința opiniei publice românești de către mass-media centrală, decât parțial și confuz. În asemenea condiții, noi, participanți nemijlociți la toate evenimentele dintr-o 16 și 22 decembrie 1989, ne vedem nevoiți să explicăm întregii națiuni pentru ce au pornit timișoreni Revoluția, pentru ce au luptat și mulți și-au jertfit viața, pentru ce suntem în continuare hotărîți să luptăm, cu orice preț și impotriva oricărui, pină la victoria deplină.

1

Revoluția de la Timișoara a fost, încă din primele ei ore, nu doar anticomunistă, ci și categorie anti-comunistă. În toate zilele Revoluției a scăpat, de suțe de ori: „Jos comunismul!”. În consens cu aspirația suțelor de milioane de oameni din Estul Europei, am cerut și noi abolirea imediată a acestui sistem social totalitar și falimentar. Idealul Revoluției noastre a fost și a rămas reintocarcerea la valorile autentice ale democrației și civilizației europene.

2

La Revoluția de la Timișoara au participat toate categoriile sociale. Pe străzile Timișoarei au căzut, secerați de gioanje, unul împotriva altui, muncilor, intelectualii, funcționari, studenți, elevi, copii și chiar lecțiorii ai sațelor, veniti în sprijinul Revoluției. Suntem categorie împotriva tehnicilor, tipurilor comuniste, de dominare prin învățăjirea claselor și categoriilor sociale. Pe temelii ideologiei „luptei de clasă” s-au urcat la putere bolșevicii în 1917, pe același temelii, nomenclatura comunistă română a instaurat după 1944 o clasă socială împotriva altiei, a dezbinat societatea pentru a o supune mai ușor terori. Avertizăm împotriva pericolului repetării acestei triste istorii și chemăm

muncilor, intelectualii, studenții, tinerii și toate categoriile sociale la un dialog civilizat și construcțiv, pentru a refacă neîntîrziat unitatea din timpul Revoluției. Trebuie plecat de la realitatea că toate aceste categorii sociale au fost oprimate în regimul comunist și nici una nu dorește astăzi răul celorlalte.

3

La Revoluția de la Timișoara au luat parte oameni din toate categoriile de vîrstă. Chiar dacă tineretul a fost preponderent, este drept să recunoaștem că oamenii de toate vîrstele s-au bătut cu aceeași dirigență pentru cauza Revoluției. Lista victimelor, desă incompletă, este o dovadă în acest sens.

4

Pentru victoria Revoluției din Timișoara s-au jertfi, alături de români, și maghiari, și germani, și sârbi, și membri ai unor grupări etnice, care de secole conlocuiesc în orașul nostru pasnic, în bună înțelegere. Timișoara este un oraș românesc și european, în care naționalitățile au refuzat și refuzat naționalismul. Invităm pe toți soții din România, indiferent că sunt români, maghiari sau germani, să vină la Timișoara, la un curs de reeducație în spiritul toleranței și al respectului reciproc, singurele principii care vor domni în viitorul Casă a Europei.

5

Încă în data de 16 decembrie, din primele ore ale Revoluției, una dintre lozincile cel mai des scandate a fost: „Vrem alegeri libere!”. Ideea pluralismului politică a fost și a rămas una dintre cele mai scumpe timișorenilor. Suntem conviniți că fără partide politice puținice nu poate exista o democrație autentică, de tip european. Cu excepția celor extremiste, de stanga sau de dreapta, toate partidele au drept la existență în cetea Timișoarei. În orașul nostru nu au fost atacate și devastate sedile partidelor politice, nici unul dintre membrii acestora nu a fost amenințat, insultat sau caluniat. Membrii partidelor politice sunt concețienții noștri, sunt colegii noștri de muncă, sunt prietenii noștri care au opinii politice. Democrația europeană înseamnă libera exprimare a opiniei politice, dialogul civilizat între expoziții lor și competiția loială pentru eucerirea adesei publice și, împreună, a puterii în stat.

Am făcut parte din sistemul democratic românesc și Partidul Comunist Român, dacă el nu ar fi fost compromis total și definitiv de către nomenklatura sa, degenerind în fascism roșu. În țările est-europene în care partidele comuniste și-au păstrat o minimă decentă, societatea le contestă în principiu, dar le toleră în fapt. La noi, partidul comunist a ajuns însă pînă la genocid și, prin aceasta, s-a autoexclus din societate. Nu-i vom tolera niciodată în principiu, niciodată, indiferent sub ce denumire ar începe să renască.

6

După patru decenii de educație și propagandă exclusiv comunistică, există în conștiința tuturor ro-

mânilor prejudecăți aparținând acestei ideologii. Existenta lor nu este o vină pentru purtător. Manipularea lor, însă, de către grupuri interesate în renasceră comunismului și reinștăruarea lui la putere este un act contrarevoluționar. Pe lista de lozincă, multiplificată la zero și împărțită în 28 ianuarie demonstranților din Piața Banu Manu din București, se aflau și sloganuri vecchi de 45 de ani. Identificarea, de pildă, a partidelor „istorice” cu partide vîmătoare de jâră este un astfel de slogan și constituie o calumnă. Dimpotrivă, activiștii comuniști de acum 45 de ani, dintre care unii au și astăzi funcții importante în conducerea țării, se fac vinevaii de trădare României și aserviră el U.R.S.S.-ului. El sunt cei care scandau atunci: „Stalin și poporul rus liberă nu au adus!” și nu membrii partidelor „istorice”. Aceștia din urmă s-au opus transformării României într-un satelit al Moscovei și unii au plătit cu viața această îndrăzneală. Se impune redescoperirea de urgență a unei securi dar corecte istorice a perioadei 1944-1950 și difuzarea ei în tiraje de masă.

7

Timișoara a pornit Revoluția împotriva întregului regim comunist și înțelegi să interzică nomenclaturi și nomenclaturi pentru a servi ca prilej de ascensiune politică unui grup de dizidenți anticomuniști din interiorul P.C.R.-ului. Prezența acestora în fruntea țării face moarte eroilor din Timișoara zadarnică. I-am fi acceptat poate în urmă cu zece ani, dacă la Congresul al XII-lea al partidului să fi slăbitur lui Constantin Părvulescu și ar fi răsăritu clanul dicatorial. Dar n-am făcut-o, desă aveau și prilejul, și funcții importante, ce le acordau prerogative. Dimpotrivă, unii chiar au ascultat de ordinul dicatorului de a-l hui pe dizidenți. Lașitatea lor din 1979 ne-a costat înca zece ani de dictatură, eci mai grei din toată perioada, plus un genocid dureros.

8

Că o consecință a punctului anterior, propunem ca legea electorală să interzică penitru primele trei legislaturi consecutive dreptul la candidatură, pe orice listă, al fostilor activiști comuniști și al fostilor ofițeri de Securitate. Prezența lor în viața politică a țării este principală sură a tensiunilor și suspiciunilor care frângă astăzi societatea românească. Pînă la stabilizarea situației și reconcilierea națională, absența lor din viața publică este absolută necesară.

Cerem, de asemenea, ca în legea electorală să se introducă un paragraf special care să interzică fostilor activiști comuniști candidatura la funcția de președinte al țării. Președintele României trebuie să fie unul din trei simbolurile despărțitorii noastre de comunism. A fi fost membru de partid nu este o vină. Stîm cu toti în ce măsură era condiționată viața individuală, de la realizarea profesională pînă la primirea unei locuințe, de carnetul roșu și ce consecințe grave atrăgă președina lui. Activiștii au fost însă oameni care și-au abandonat profesiile pentru a slui partidul comunist și a beneficia de privilegiile materiale dobozite oferite de acesta. Un om care a făcut o asemenea alegorie nu prezintă garanții morale pe care trebuie să le ofere un Președinte. Propunem reducerea prerogativelor acestei funcții, după modelul multor țări civile.

mandat de arestare. În aceeași celulă se mai aflau Nae Octavian, colonel de securitate din Direcția a V-a, seful uneia dintre gărzile lui Nicolae Ceaușescu și un tigan arestat pentru viol și tihărie.

In urma demersurilor întreprinse în 12 martie, o delegație de profesori și de studenți de la ASE afilă că Dan Ghinea este anchetat sub stare de arest, fiind învinuit de: 1) tulburarea ordinului public, în ziua de 18 februarie, cind ar fi fost printre primii care au pătruns în clădirea Guvernului, fără a putea fi acuzați de violență și 2) de posibilă lovitură de stat.

Familia nu este înștiințată, ancheta continuă, „ce mă, vrei să vă luai de Securitate?”, Dan Ghinea este bătut și maltratat, în sfîrșit, în 13 martie, prin vizetă, un gardian îl arată un așa-zis mandat de arestare. Colegii care vin la el n-au dreptul să-l vadă, iar ca măsură de intimidare, mint și ei supusi anchetei.

In 13 martie, reprezentantul Asociației fostilor detinuti politici formulează o interpelare în C.P.U.N., solicitind lămurirea cazului Dan Ghinea. Urmenză o manifestație a colegilor lui Dan Ghinea, în fața sediului Poliției, manifestație prezentată pe micul ecran și „comentată” (din nou „comentată”) de cronicul de televiziune.

In urma interventiilor reprezentantului Asociației fostilor detinuti politici, Dan Ghinea a fost eliberat, urmând să fie anchetat în stare de libertate.

Este oare Dan Ghinea primul nostru detinut politic de după Revoluție? Procedeele aplicate în cazul acestui student sunt identice cu cele aflate de noi din mărturiile celor care au fost anchetați sub învinuiri prezumitive în timpul stalinismului și, mai recent, în timpul coașismului.

Revoluția a fost făcută pentru îndepărțarea dictaturii. Dar să nu uităm că dictatorul nu înseamnă numai Nicolae Ceaușescu, el, în primul rînd, toate acele structuri care au permis apariția unui astfel de monstru, toate acele structuri care l-au întreținut și l-au protejat. Aceste structuri, rămase în viață după Revoluție, prin natura lor, pot fi capabile oricând să producă un exemplar asemănător cu Ceaușescu, de pildă, unul cu față umană.

RODICA PALADE

DUPĂ REVOLUȚIE GRATII

In seara zilei de 18 februarie 1990, după evenimentele de la Palatul Victoriei, evenimente parțial prezentate pe micul ecran, Televiziunea transmitea pe post interventia lui Dan Ghinea, student în anul III la Facultatea de cibernetică. El se facea purtătorul de cuvînt al celor care au manifestat pagnic în acoa zi

în Piața Victoriei și a citit următoarele revendicări:

— Alcătuirea unei comisii cetățenești formală din oameni cu conduită morală ireproșabilă, reprezentanți ai tuturor stărilor sociale, care să conducă și să supravegheze acțiunile de dizolvare a Secu-

— Asanarea structurilor profesionale ale TV.

— Informarea promptă și împărțială a poporului prin mass-media.

— Descoperirea celor vinovați de manipularea poporului în zilele de 28 și 29 ianuarie.

— Rezolvarea imediată și integrală a revendicărilor militariilor.

— Demisia conducerii actuale.

Vineri, 9 martie, a.c., Dan Ghinea este chemat prin telefon de către un organ al poliției la sediul Poliției Capitalei, pentru a da o informație. După două ore de discuții generale, Dan Ghinea este purtat pe culorale intortiocheate ale sediului, pînă în subsol, unde este închis, fără

DE LA TIMIȘOARA

zate ale lumii. Astfel, pentru demnitatea de Președinte al României ar putea candida și personalități marcante ale vieții culturale și științifice, fără o experiență politică deosebită.

Tot în acest context, propunem ca prima legislatură să fie de numai doi ani, timp necesar întăririi instituțiilor democratice și clarificării pozitiei ideologice a fiecaruia dintre multele partide apărute. De-abia atunci am putea face o alegere în cunoștință de cauză, cu cările pe masă.

9

Timisoara nu a făcut revoluție pentru salarii mai mari sau pentru alte avantaje materiale. Pentru aceasta era suficiență o grevă. Sistemul nemulțumit de sistemul de salarizare, există și în Timisoara categorii de muncitorii care lucrează în condiții extrem de grele și sunt prost plătiți (veri, de pildă, cazul celor ce muncesc în turnările sau în industria detergentelor) și, totuși, nici un colectiv nu a făcut grevă pentru mărcarea lesfurilor și nu și-a trimis delegați să trateze cu guvernul revendicările materiale exclusive. Majoritatea timișorenilor și-au ceea ce își economisit și străduie în aceste zile să aducă tările în cunoștință: mărimea în acest moment a salariilor ar declina, automat, inflația, astăzi cum să întăripă în unele state est-europeene. Iată inflația odată pornită, săi necesari ani de eforturi pentru a o stopa. Numai creșterea productiei, deci a cantității de marfă afărată pe piață, va permite, în paralel, creșterea generală a nivelului de salarizare. În plus, pentru bugetul sărăc al României prioritate trebuie să fie acum cheltuielile destinate restabilirii unui nivel minim de civilizație. Se impun, de pildă, investiții urgente în domeniul asistenței medicale și salubrității.

10

Desi milităm pentru reeuropenizarea României, nu dorim copierea sistemelor capitaliste occidentale, care își au neajunsurile și inechitățile lor. Sistem însă categoric în favoarea ideii de inițiativă particulară. Fundamentul economic al totalitarismului a fost atotputernicia proprietății de stat. Nu vom avea niciodată pluralism politic fără pluralism economic. S-an găsi înăsă și voici care, în spirit comunist, să assimileze inițiativa privată cu „exploatarea” și pericolul catastrofei de a apăra oamenii bogati. Se speculează în acest sens învidia lemnului și temea de muncă a fostului privilegiul din întreprinderile comuniste.

Dovadă că timișoreni nu se teme de privatizare este faptul că mai multe întreprinderi și-au anunțat deja intenția de a se transforma în Societăți anonime pe acțiuni. Pentru ca aceste acțiuni să fie totuși cumpărate pe bani euroi, ar trebui înființate în fiecare oraș comisiile de inventariere a averilor fostilor privilegiuri ai puterii, corupției și penitiei. De asemenea, acțiunile unei întreprinderi se cuvine să fie cumpărate în primul rînd lucrătorilor ei.

Considerăm construcțivă și ideea, mai radicală, a privatizării prin împroprietățirea tuturor lucrătorilor

LA PROCLAMAREA DE LA TIMIȘOARA, pînă joi, 15 martie 1990, au aderat:

- Societatea TIMIȘOARA (a scriitorilor și gazetarilor care au participat nemijlocit la Revoluție);
- Societatea EUROPA (a studenților publiciști din Timisoara);
- Confederatia 16 DECEMBRIE — organizație independentă a tinerilor din județul Timiș;
- Uniunea Democrată a Maghiarilor din Banat;
- Asociația „TOT BANATU-I FRUNCEA”;
- Asociația de prietenie româno-maghiară;
- TEMESZ — organizație a tinerilor maghiari din Timisoara;

DIALOG

Luni, 19 martie 1990, o delegație de timișoreni compusă din George Serban, asistent universitar, Daniel Vighi, scriitor, Vasile Popovici, scriitor, și Doru Mihai, inginer a avut convorbiri cu dr. Ion Iliescu pe marginea documentului Proclamația de la Timișoara.

In seara aceliasi zile, delegația de timișoreni a purtat discuții cu membrul Grupului pentru Dialog Social despre semnificația Proclamației în contextul actual.

GRUPUL PENTRU DIALOG

SOCIAL consideră că Proclamația de la Timișoara constituie un document de referință în actuala desfășurare a vieții noastre politice. Fiecare rînd al acestei Proclamații se cuvine studiat și dezbatut în cadrul unui larg dialog responsabil.

colectivul” care a lucrat raportul lui Ceaușescu și „cuvintele” participanților:

• Dumă Marin și Ani Maiel, fostul președinte al UASCR-ului, i-au lăsat lui Ioan Buduca „scrierea celor 18” (de solidaritate cu Mircea Dinescu) și au predat-o securității. (Vezi și articolul lui Stelian Tanase din România literară nr. 4);

• pe 21 decembrie 1989 „cei patru” au interzis redactorilor să meargă la manifestația la „Inter”, iar la două zile, pe 22 decembrie, se strinsese la redacție să scrie adezunăt ale studenților față de cuvintarea lui Coașescu împotriva Timișorei; cind au auzit că dictatorul a fugit au schimbat rapid numele revistei Viața studențească în Studențeasca Democrată și au scris altfel de adezunăt: față de revoluție;

• „cei patru” făceau parte din antrajul lui Nicu Ceaușescu și se pregăteau să ocupe fotoliul înalt ducă și fi venit el să le conduce; el întrețineau și se lăudau pentru relații „intime” cu cadre din Direcția Securității Statului; la cel de-al XIV-lea congres al p.c.r. au făcut parte din

brie ca zi națională a României. În felul acesta se eternizează persona dictatorului, de fiecare dată sărbătorindu-se un număr de ani de la căderea lui. În majoritatea țărilor care și-au legat ziua națională de o revoluție, ziua aleasă este ea a declarării misiunii revoluționare, fiind astfel glorificat curajul poporului de a se ridica la luptă. Un singur exemplu: ziua națională a Franței este 14 Iulie, ziua cînd, în 1789, a început Mare Revoluție franceză prin dărâmarea Bastiliei. În consecință, cerem instaurarea zilei de 16 Decembrie ca zi națională a României. Astfel copiii, nepoții și strănepoții noștri vor celebra curajul poporului de a înfrunta opresiunea și nu căderea unui tiran nemeric.

11

Timisoara este hotărâtă să ia în serios și să se folosească de principiul descentralizării economice și administrative. S-a și propus experimentarea în județul Timiș a unui model de economie de piață, pornind de la capacitatea sale puternică și de la competența specialiștilor de care dispune. Pentru atragerea mai usoară și mai rapidă a capitalului străin, îndeosebi sub formă de tehnologie și materii prime speciale, și pentru crearea de societăți mixte, cerem și pe această cale înființarea în Timisoara a unei filiale a Bancii de Comerț Exterior. O parte din cîstigurile în valută ale parti române din aceste societăți mixte va intra în salariile muncitorilor, într-un procent ce va fi negociat, de la cază la cază, cu liderii sindicali. Plata unei părți din salariu în valută va asigura o bună oînteresare materială a muncitorilor. În plus, pașapoartele nu vor mai fi caritate bune dintr-un terar. O altă consecință pozitivă ar fi scăderea cursului valutar la bursa liberă, ceea ce ar strage după sine creșterea imediată a nivelului de trai.

12

După căderea dictaturii au fost invitați în țară toți românii plecați în exil, pentru a pune omărul la reconstrucția României. Unii s-au și întors, alii și-au anunțat intenția de a o face. Din păcate, instigații de forțe obștre, s-au găsit și oameni care să husească pe exil și reintra, să-i califice trădători, să-i întrebă tendenția ce au mincat în ultimii zece ani. Este o atitudine care nu ne face cinste. În disperarea care ne-a stăpinit în ultimii patruzece de ani, poate că nu a fost român cărnia să nu-i fi trecut prin minte, să- nu-i să dea seapă de miserie iuind calesul exilului. Multii dintre români aflați astăzi deparat de țară au plecat după persecuții politice și chiar după ani grei de inchisoare. Ar fi rușinos din partea noastră să-i hulim și noi cu vorbele activiștilor comuniști de odinioară. Exilul românesc înseamnă suita de profesori eminenți care predau la cele mai mari universități din lume, mii de specialiști preiau la cele mai puternice firme occidentale, zeci de mil de muncitori calificați pe tehnologile cele mai avansate. Să simindri de ei și să transformăm râu în bine, făcind din triste și dureroasa diaspora românescă o forță innoitoare pentru România. Timisoara îl aşteaptă cu dragoste pe toți exilatii români. Sunt compatrioșii nostri și, azi mai mult ca niciodată, avem nevoie de competența lor, de europeanismul gindirii lor și chiar de sprința lor material. De asemenea, cultura română va fi întregă numai după ce se reintegreză în ea cultura din exil.

Nu sistem de acord cu stabilirea zilei de 22 decem-

— Societatea Tinerilor Găzetiari;
— Liga Apărării Drepturilor Omului;
— CONSILIUL MUNICIPAL TIMIȘOARA;
— Organizația Județeană Timiș a Partidului Național Liberal;
— Comitetul Județean Timiș al Partidului Socialist Democrat Român;
— Sucursala Județeană Timiș a Partidului Progresivist;
— Organizația Județeană Timiș a Partidului Național Tânăresc Creștin și Democrat;
— Organizația Județeană Arad a Partidului Național Tânăresc Creștin și Democrat;

Cu excepția ziarului România liberă, presa, radioul și televiziunea din București aprobă că au sănătatea de Revoluția de la Timisoara. Evenimentele comentate ca revoluționare sunt numai cele din 21–22 decembrie. Ne închinăm cu pietate în fața eroilor bucureșteni, ca și în fața eroilor din Lugoj, Sibiu, Brașov, Tîrgu-Mureș, Cluj, Arad. Reșita și din toate celelalte orașe care au avut nevoie de martiri pentru a cucerî libertatea. Ne doare și ne revoltă însă politica centrală de minimizare a Revoluției noastre, evidentă și prin efortul de diminuare a numărului morților. Noi am fost pe străzile Timișoarei în zilele Revoluției și stim că numărul lor este mai mare decât cel amunțat oficial. Îi asigurăm însă pe acei care astăzi înținuse aderări că nu vom închide lupta pînă vor fi aduși în față instanței, în calitate de compliciti la genocid.

Această Proclamație să-născut din necesitatea de a aduce la cunoștință națiunii române adeverările idealuri ale Revoluției de la Timisoara. A fost o revoluție făcută de popor și numai de el, fără amestecul activiștilor și securității. A fost o revoluție autentică și nu o lovitură de stat. A fost calegorie anticomunistă și nu doar anticomunistă. La Timisoara nu s-a murit pentru ca activiștii comuniști din rindurile doi și trei să treacă în frunte și unul din participanții la genocid să fie numit de către aceiași ministru de interne. Nu s-a murit pentru ca dezbinarea socială și națională, cultul personalității, cenzura mass-mediei, dezinformarea, amenințările telefonice și scrise și toate celelalte metode comuniști de constringere să fie practicate în vîzul lumi, în timp ce nouă ni se cere pasivitate în numeroase stabilări sociale. Această Proclamație se adresează în primul rînd celor care au permis revoluția cadou și se miră de ce suntem nemulțumiți, de vreme ce dictatura a căzut, s-au abrogat o serie de legi proaste și a mai apărut și elte ceva prin prăvălie. Acum suntem de ce suntem nemulțumiți: nu a-cestă a fost idealul Revoluției de la Timisoara.

Noi, autorii acestei Proclamații, participanți la evenimentele dintr-o 16 și 22 decembrie 1989, nu considerăm Revoluția încheiată. O vom continua, pasnic dar ferm. După ce am înfruntat și am invins, fără ajutorul nimănului, unul dintr-alele mai puternice sisteme repressive din lume, nimeni și nimic nu ne mai poate intimida.

18 MARTIE 1990

Filiala Județeană a Partidului Independent Maghiar din România;
— Asociația PRO BASARABIA și BUCOVINA;
— Redacția săptăminalului particular CONTACT;
— Un colectiv de 142 lucrători de la IEELIF (Producție + Centrală);
— Colectivul geotehnic al ICPGA — București, Filiala Timisoara;
— Un grup de 24 profesori timișoreni;
— Numerosi cotinjeni care, individual, și-au făcut cunoștință solidaritatea;
Cei ce doresc, își pot comunica aderanța în seria pe adresă: Societatea TIMIȘOARA, Piața V. Roșia, nr. 2.

Trei luni, la trecut și viitor

În cadrul campaniei electorale care tocmai a început, raportarea candidaților în alegeri la acest document poate constitui un punct de reper în dialogul angajat pentru definirea orientării candidatului.

Subscriind la ideea de bază a Proclamației, și anume că Revoluția continuă, Revoluția nu s-a terminat, GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL își propune să revină asupra acestui document.

Război în presă

(rezumat)

• prin decizia democratică a majorității redacționale de a se debăsăde de fostii șefi comuniști, puși în funcții de secția de propagandă a fostului C.C. al P.C.R. și de Nicu Ceaușescu, într-una din cele mai cunoscute redacții din țară s-a produs următoarea separare: pe de o parte „cei patru” foști membri ai nomenclaturii (Dinu Marin, Ottilian Neagoe, Dudu Florin, Lorin Vasilevici) la revista Preuniversitară, iar pe de altă parte tinerii și cunoscuții scriitori și gazetari Ioan Buduca, Radu G. Tepeșu, Radu Călin Cristea, Ioan Morar, Tudor Urman, Cătălin Tîrlea, Aurelian Crăciun etc. la Amfiteatrul și Cuvintul (fosta Viață studențească).

• nemulțumit că au rămas fără subalterni, vechi bozi comuniști și au pus în funcțiune rămășițele de „pile, relații, cunoștițe” (p.c.r.), ajungind prin intermediari chiar pînă la un viceprim-ministru, acuzându-i prin dez-

colectivul” care a lucrat raportul lui Ceaușescu și „cuvintele” participanților;

• Dumă Marin și Ani Maiel, fostul președinte al UASCR-ului, i-au lăsat lui Ioan Buduca „scrierea celor 18” (de solidaritate cu Mircea Dinescu) și au predat-o securității. (Vezi și articolul lui Stelian Tanase din România literară nr. 4);

• „cei patru” făceau parte din antrajul lui Nicu Ceaușescu și se pregăteau să ocupe fotoliul înalt ducă și fi venit el să le conduce; el întrețineau și se lăudau pentru relații „intime” cu cadre din Direcția Securității Statului; la cel de-al XIV-lea congres al p.c.r. au făcut parte din

Colegiul de redacție: SILVIU ALUPEL, DAN ARSENIE, GEORGE ARUN, LUCIAN BRANEA, DAN OPRESCU, RODICA PALADE — redacțori; DAN PAVEL (șef secție social-politic); AUREL GÂRBOVU, EMANUEL PARVU — fotoreporter; ANTON BURTEA, CONSTANTIN SERAFIMOVICI, GABRIEL FLOREA — secretariat de redacție; MARIANA DINU, RALUCA BARAC, EMIL SZABO, MIHAI GUERMAN — corectură; VASILE ZAMFIR, TUDOR FATU, GHEORGHE CRISTIAN — paginatori; TEODOR SUGAR — secretar general de redacție; GABRIELA ADAMESTANU — redactor șef adjuncță; STELIAN TANASE — redactor șef. Manuscrisele și fotografii nepubilate nu se înapoiază.

22 — Publicație săptăminală editată de Grupul pentru Dialog Social — București, Calea Victoriei 120, 14-15-16. Administrație: EDITURA PRESA LIBERĂ.

Tiparul: COMBINATUL POLIGRAFIC BUCUREȘTI — Comanda nr. 17/09 — Piața Presei Libere.

DAN PAVEL

POVESTIRI DIN SATELE DE ALTĂDATĂ

PAUL H. STAHL

Cel ce colindau odinioară satele românești în căutarea trecutului sau din dorința de a înțelege viața lor socială, au notat numeroase fapte de interes. Notele lor sunt însă fragmentare, intruchi societății obisnuită nu poate urma vorbirea, care e mai lute. Se rețin astfel, idei pe sărite, alegind, deci eliminind. Înregistrările pe benzi magnetice sunt de dată recentă; doar folcloristii muzicali au avut posibilitatea să inscră înacă de acum o jumătate de vîcă pe rulourile cerate ale fonografulor culegerile lor, singurele în masură să asigure fidelitatea integrală a informațiilor.

Cu atât mai prețioase apar în acest context stenogramele lui Henri H. Stahl, datând din anii douăzeci și treizeci, cind cercetările școlii sociologice de la București se aliază în plină dezvoltare. Ele surprind imagini din trecut, distanță de o jumătate de secol reprezentând o lungă perioadă, dacă însemnă de judecă și neasteptatele schimbări survenite între timp. O stenogramă redă întocmai aproape totul, cuvintele, ideile, desii nu pot fi redată exact și sunetele. Citește, aceste lexe tărânești și pierd o parte din savoarea lor, datorită faptului că ele au sens doar însoțit de gesturile, mimica, dicțiunea vorbitorului, în unele cărora textul transcrierii negru pe alb poate rămâne un schelet lipsit de viață. Cu toate acestea, paginile ce urmează transmit o violincune și o prospetime neșteptată. [...]

Unele sunt adevarate spovedanii de o dezarmare năvălită, altele întimplări legate din comun sau simple glume. Gândirea se exprimă cîsodată pe ochiile, este existentă. Altele preciză și concizia lor este surorinătoare. În numai cîteva fraze se descrie o întimplare care a zguduit viața povestitorului [...].

Gândiorii orăjeni analizează textele litere ce descriu viața tărânească aprecindu-le caracterul mai mult sau mai puțin autentic. Oamenii de știință ce n-au cunoscut niciodată direct tradițiile tărânești și nimici din spusele altora, exprimă îndoilelli asupra caracterului autentic sau ba aj cărăuți fapt, sau asupra insăși existenței lui: o simplă vizită la teren le-ar fi oferit un răspuns clar. Paginile ce urmează sunt tot atât de autentice ca cele mai autentice documente. Fapte mărunte, crîn de viață unuia sau altuia, fapte ce par nelăsaabile, formează însăși acel neînțit curent de fapte pe care îl numim istorie. Textele... pun în lumină răbdarea și rezistența împotriva condițiilor vitreze de viață, condiții provocate adesea de lejlile utopice impuse de orăjeni. Se desorinde din aceste simple povestiri tărânești întrepicunea și ciumintenia remenită în fate destinului, preocuparea de a se comporta cum trebuie de-a lungul vieții. [...]

Multe din tradiții supraviețuiesc, dar ele nu sunt culese în suficiență măsură; parcurgind publicații recente văd că se dis-

păjă lui este obligat să privescă cerul și care să fie cît de multi depinde totul de întimplare, de suartă. A același tărân legăt de pămîntul lui, pe care îl lucrează ascunză strămoșii lui, în care sunt înțepăti strămoșii și pe care îl va lăsa urmășilor lui.

Civilizația tărânească nu poate fi înțeleasă prin directive; maestrul de dans venit de la „centru” să invete pe tărâni cum să danseze nu face artă populară, ci cu totul altceva, ce poate fi interesant, dar nu are nimic de-a face cu tradiția tărânească, exceptând unele elemente de exterior ce împărtășesc formal trecutul. Grupul de dans ce evoluă pe scenă sub lumina reflectoarelor nu are nimic de-a face nici cu funcția nici cu condițiile dansului în societatea tărânească.

Dispariția civilizației tărânești docurge direct și nemiloci din dispariția însăși a vieții tărânești, viață care de altfel și-a situit în formele și tradițiile într-o mare parte a Europei. România are norocul să adăpostească o civilizație tărânească încă viață, care, alături de Români, include pe Maghiari, pe Sași, ca și diferențe minorități slave. Aceste tradiții sunt tot atât de prețioase pentru fiecare, cît este și limba pe care o vorbește. Pierderea civilizației tărânești nu este mai puțin gravă ca pierderea limbii naționale.

Asemenea celor mai prețioase documente științifice, tradițiile tărânești caracterizează poporul român și justifică locul lui în istorie și în țara lui.

(Paris, 1969)

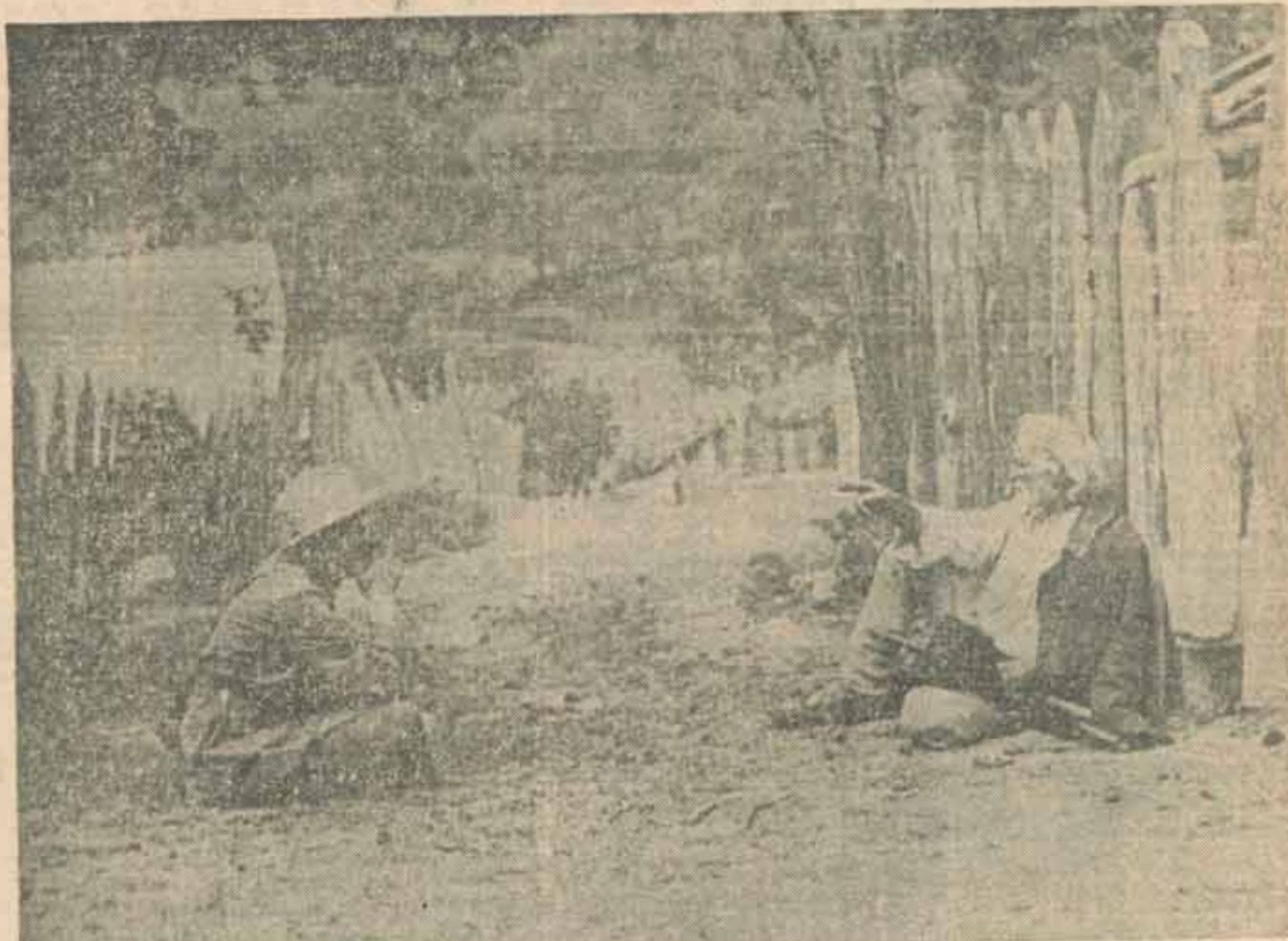
Lămurire

La începutul lui 1989, Paul H. Stahl, istoric și antropolog cultural de renom, ce activează la Laboratorul de Antropologie Socială de la Paris, publică în editura sa propriă al cincilea volum al seriei „Societăți europene”. Acest volum, ca și o expoziție de fotografii, urmărește să sensibilizeze, și cu armele specialistului, opinia publică franceză și europeană, împotriva acțiunii de distrugere a satelor românești. Si ce alt nume, și ce alte date, ar fi fost mai profesionale, și de crezut, și de admirat, decât cele ale unuia din intelectoții Școlii sociologice de la București. Lucările lui H. H. Stahl nu mai erau nici reeditări (cele mai vechi), nici publicate (cele în manuscris) de mai bine de un deceniu, iar autorul lor era atacat în schimb de protocronicii „natiști” prin cartelul „Săptămâna-Luceafărul”. Fiul său a luat ste-

ngramele unor conveitori cu tărâni, din satele de acum 60 de ani. Au rezultat texte necontrafăcute și autentice despre sătenii așa-cum-ei, fără metafore și podobe cu scăpici. Si, surprinzător, minunate bijuterii de artă a povestirilor, ce pot fi considerate și proza scurtă și probe de mentalitate. O carte vie, în care tărâni, pe care îl vedem în ilustrările ce însoțesc fizica fragment, ne vorbesc și direct pe limbă lor și cu mare rafinament. Un volum care ar merită să treacă de la nivelul multiplicării zerox-universitare la o circulație românească editată.

Red.

* Henri H. Stahl: „Povestiri din satele de altădată”. Cu fotografii de Paul H. Stahl. Colectiune „Sociétés européennes” 5. Paris, 1989.

H.H. Stahl de vorbă cu Stefan Temătoru, de 80 de ani, la Nerej, în 1938

DESPRE STRICAREA LUMII

Vasile Cojocaru, bătrîn de 62 de ani și cu soția lui, odihnindu-se pe Dealul Iclelului din satul Cornova (Orhei), după muncă, stau de vorbă. Alături de ei stau și eu, în timp ce tot acela vibrează de zgomotul „chiriacilor” care au început să cînte odată cu lăsarea serii.

— El : Înainte, gîndesc că mai bine erau ! prosti erau, fără carte erau, dor trăiu mai bine. De ce zic eu să erau mai bine ? lată de ce...

— Ea : Că se duceau și femeile la circumă !

— El : Uitați-vă : că oamenii lucrau, o dată, pîinea ! Va să zică porumbul asta, îl prîșoseau numal o dată. Mergeți cu sopă o dată și gata erau : nu puteau dovedi de rod ! Acum prășești și de patru ori, că nu-i. Dumnezeu da, atunci. Va să zică erau lumea mai bună. Omu' prost, dacă nu știe ce este, el, atunci, Dumnezeu atunci dă !

Erau multe fructuri. Erau fragi, căpșuni, ciuperci... Toate, Dumnezeu le făcea, după pămînt. Unde mai vezi omu' ? Nică fragi, nici căpșuni, nici ciuperci...

— Ea : El, că acum spui povesti !

— El : Dor vinul ? Se chemă că-l săpom, îl legam și apoi cind îl punem într-o goră, parcă era oglindă. Și cind îl beai, parcă era spirit. Îl făcea o săpătură, ceva, la rădăcină, și o legal. Docă real, o prășeal. Nu ca omu', s'o strochești !

Erau buruiana ca pomul. Si poamă, că nu le putea căra bunicul ! Amu, în viață, e ca în casă : stropit, curățat... dar muncești degeaba !

De ce ? De ce suntem răi, noi, înaintea lui Dumnezeu, lată de ce. Amu unii suduie pe Dumnezeu și dacă sudule, este rău. Ce o să sudui de Dumnezeu sau de Cruce ? Ai auzit vreun jidan să sudue lumea lui ?

— Ea : Dar Simbăto lui, se duce el undeva ?

— El : Trăiesc mai bine, că bună seama. Păzesc legea lor. Dar ai noștri, nu îl înainte vreme nu era așa. Înainte vreme, iată cum erau. Eu nu am mulți ani și nici nu am opucat. Da spun bătrâni.

Înainte, ora plugul pe deal. Cind trăgea clopotul, ocol răminea plugul. Il lepođa și nu mai era, nu semăna. Ședea. Dar amu unde este ? Sărătoarea se opucă și se duce la lucrul.

Si unit în po nou, alii po vecchi ! Ce vecchi, ce nou ? Cind ai auzit că trage clopotul, că ore să slujeasca protot, stai ! Nu trebuie de lucrat. Trebuie să serbezi, să îlcoșești, să îlcoșești, să te odihnești !

El, cătă lume-i amu, puțină-i lume bună. Amu cu toții suntem răi înaintea lui Dumnezeu. Amu nu suntem buni !

(Urmărește o poveste bogomilică despre crearea lumii, odihnă lui Dumnezeu și lucrarea dracului ; fișă pierdută.)

Vasile Cojocaru se oprinde pe tema dracului. Se uită la ligările pe care le fumează și spune :

— El, cum le-a dăcut el de indelicate, de bune ! Da susțețul lui înmădușe grilei în cap, îl înnegrește. Eu, numai o groapă am făcut pentru morți ! Si eu știu că hîrca celui care n'a băut tutun, de fel, apă înăuntru el este albă cum și hîrta ! Dar care o băut tutun, opăi oșa săd virile sminturile în scăfările capului.

Dacă lumenul, apă, se duce pe nas ! Si unde trece el ? trece în grier. Aici se duce. El nu este ol nostru. Nu se poate de băut. Că vacul omului, ar mal fi trăit poate, cît ore să trăiască. Dar el, tutunul, în jumătate îl aduce !